

Aki Nummelin

Kansalaistyö

Kolmannella sektorilla tehtävän työn vaikutukset työntekijöiden elämänhallintaan ja terveydentilaan

*Tampereen yliopisto
Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön laitoksen pro gradu – tutkielma
18.3.2006*

TIIVISTELMÄ

NUMMELIN, AKI: Kansalaistyö - Kolmannella sektorilla tehtävän työn vaikutukset työntekijöiden elämänhallintaan ja terveydentilaan

Tampereen yliopisto
Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön laitos

Työttömyys ja erityisesti rakenteellinen pitkäaikaistyöttömyys ovat olleet merkittävänä ongelmana Suomessa aina 1990-luvun alun lamasta lähtien. Vaikeasti työllistyviä suomalaisia oli sosiaali- ja terveysministeriön arvion mukaan vuonna 1999 peräti 170 000 – 180 000. Suurtyöttömyys aiheuttaa ongelmia sekä työttömille itselleen että hyvinvointivaltion rahoitusperustalle.

Monet tutkijat nostivat 1990-luvun aikana esille ajatuksen kolmannen sektorin, johon tiukan määritelmän mukaan kuuluvat yhdistykset, säätiöt ja muutamat uusosuustoiminnalliset muodostumat, mahdollisuudesta ratkaista työttömyys luomalla uusia työpaikkoja kansalaisyhteiskunnan tarvitsemiin palveluihin. 1990-luvun lopulla valtiovalta paransi huomattavasti kolmannen sektorin mahdollisuuksia saada avustuksia työttömien työllistämiseen. Kolmannen sektorin työllistämistoiminnan tuloksia on tähän mennessä tutkittu varsin vähän.

Tässä tutkimuksessa määrittelen kansalaistyön siten, että se on a) kolmannella sektorilla tehtävää b) palkallista työtä erotuksena vapaaehtoistyöstä ja c) joka kustannetaan pääasiallisesti julkisen sektorin varoilla. Tutkimuksen avulla selvitän, minkälaisia vaikutuksia kansalaistyöllä on ollut sen tekijöihin ja miten kansalaistyöntekijät ovat kokeneet kansalaistyönsä. Tutkimusaineisto on kerätty syys-marraskuussa vuonna 2005. Siihen on haastateltu 257 kansalaistyöntekijää kolmannen sektorin työpaikoista. Tutkimus on toteutettu siten, että yksi osa siitä on parivertailua, missä toisen ryhmän muodostavat ne, jotka ovat parhaillaan kansalaistyössä, ja toisen ryhmän ne, jotka ovat olleet kansalaistyössä, mutta olivat haastatteluhetkellä työttöminä. Parivertailun avulla on tutkittu asetettuja kolmea hypoteesia, jotka perustuvat aiempaan teoreettiseen tutkimukseen. Muuten tutkimuksessa on noudatettu aineistolähtöisyyttä ja pyritty aineistosta löytämään muuttujien välisiä riippuvuuksia. Aineisto on analysoitu selvittämällä muuttujien välisiä korrelaatioita sekä tämän jälkeen tutkimalla riippuvuuksia käyttäen ristiintaulukointia ja khii toiseen – riippumattomuustestiä.

Tutkimustulosten mukaan kolmannella sektorilla työssä olevien koettu terveydentila, perhe-elämän kehitys ja tulevaisuuden näköalat olivat selvästi parempia kuin heidän, jotka eivät enää olleet kansalaistyössä. Samaten kansalaistyössä kyselyhetkellä olevien elämän koettu mielekkyys ja taloudellinen tilanne olivat paremmalla mallilla kuin kansalaistyöstä pois joutuneiden. Tulosten mukaan ne, jotka eivät enää olleet kansalaistyössä, arvostivat työn pysyvyyttä selvästi enemmän kuin he, jotka olivat parhaillaan kansalaistyössä.

Aiempaan teoreettiseen kirjallisuuteen pohjautuen on arveltu, että työllistyminen sinänsä lisää harrastamista. Tämän tutkimuksen mukaan työllistyminen sinänsä ei vaikuta harrastusten lisääntymiseen, vaan tärkeämpää harrastamiselle on se, että työllistynyt henkilö kokee tulevaisuuden näköalojensa parantuneen, hän kokee tekemänsä työn tärkeäksi ja että hän kokee oppineensa työssä uusia asioita.

Tutkimuksen mukaan syynä kansalaistyöntekijöiden elämän mielekkyyden kehittymiseen ja heidän terveydentilansa koettuun paranemiseen on se, että he kokevat tekemänsä työn tärkeäksi. Kun selvitettiin asiaa suhteessa sukupuoleen, saatiin tulokseksi, että elämän mielekkyyden kehittymisen osalta sukupuolella ei ole merkitystä, mutta terveyden kehittymisen suhteen miehet kokivat naisia useammin terveydentilansa parantuneen, mikäli he kokivat työtehtävänsä tärkeiksi.

Avainsanat: *kansalaistyö, kolmas sektori, elämänhallinta, terveydentila*

ABSTRACT**NUMMELIN, AKI: Civil work – Influence of the work done at the third sector on workers' sense of coherence and health**

University of Tampere
Department of Social Policy and Social Work

Unemployment and especially structural long-term unemployment have been significant problems in Finland since economic depression in 1990's. Finns, who are facing difficulty to find jobs, were in year 1999 around 170 000 – 180 000, according to Ministry of Social Affairs and Health. Mass unemployment is causing problems to unemployed people and to the financial basement of the welfare state.

Many researchers brought in 1990's third sector (by tight definition associations, foundations and neo-cooperatives) up as an opportunity to solve unemployment by creating new working places to services needed by civil society. In the end of the 1990's government improved considerable the possibilities of the third sector to get funding for creation of jobs. So far the employment activities of the third sector have not been studied very much.

In this research I define civil work by next way: a) done in the third sector; b) salary has been paid for work, which separates civil work from voluntary work; c) it is financed mostly by public sector. With this research I will clarify, what kind of effects civil work does have on workers and how civil workers are experiencing their work. The data has been collected in September-November year 2005. 257 civil workers in the working places of the third sector have been interviewed. Research has been conducted so, that one part of the research is paired comparison, where one group consists of present civil workers and one group consists of former civil workers, who were unemployed at the time of interview. With help of paired comparison there has been studied three hypothesises, which are based on former theoretical research. Otherwise research has been done so, that data has been studied without preconceptions and tried to find correlations between variables. The data has been analysed by clarifying correlations between variables and after that correlations have been studied using statistical methods cross tabs and chi-square test.

As a result there was found, that health, progress of family life and perspectives for future were much better among present civil workers than those, who were not any more in civil work. Also meaningfulness of life and economic situation were better among present civil workers than in another group. According to results those who were not any more in civil work appreciated more than another group permanence of job.

According to former theoretical literature there has been thought, that starting to work as such increases quantity of man's hobbies. According to this research starting to work as such does not influence on quantity of man's hobbies, but more important is for starting new hobbies, that person is feeling, that perspectives for future have become better, person feels, that job he/she is doing, is important and that person experiences, that he/she has learned something new in work.

According to this research the reason for improvement of civil workers' meaningfulness of life and their personal health is that they feel their work important. When this thing was clarified in comparison to sex, result was, that for meaningfulness of life sex did not play any importance, but for improvement of personal health the results were much better for men than women. It means that men were feeling better health, if they thought that their work was important.

Keywords: *civil work, third sector, sense of coherence, health*

Sisällysluettelo

1. Johdanto.....	1
2. Tutkimuksen käsitteet ja lähtökohdat.....	4
2.1. Kolmas sektori ja kansalaistyön lupaus.....	4
2.2. Työn merkitys yksilölle.....	9
2.2.1. Työttömyyden aiheuttamat ongelmat.....	11
2.2.2. Työn positiiviset seuraukset.....	13
2.3. Askeleet kohti kansalaistyötä.....	15
2.3.1. Lähtökohdat vastikkeellisuuden lisäämiselle.....	15
2.3.2. Kansalaistyön nykyinen käytäntö, projektitoiminta ja sen tulokset.....	18
2.3.3. Kritiikki vastikkeellistamista kohtaan.....	19
2.4. Elämän- ja työn hallintaan liittyviä teorioita.....	20
2.4.1. Koherenssin tunne.....	20
2.4.2. Työn hallintaan liittyviä tutkimustuloksia.....	22
3. Tutkimuksen tavoitteet ja toteutus.....	23
3.1. Tutkimusasetelma ja –tehtävät.....	23
3.2. Tutkimusaineisto ja sen edustavuus.....	24
3.3. Tutkimuksen metodit ja menetelmät.....	27
3.3.1. Kyselylomakkeen laadinta ja mittarit.....	27
3.3.2. Aineiston analysointi.....	29
4. Tutkimustulokset.....	30
4.1. Vastaajien taustatiedot.....	30
4.1.1. Ikä, sukupuoli, siviilisääty, kotitalouden koko ja koulutus.....	30
4.1.2. Työttömyyden kesto, kansalaistyön kesto, yhdistystyötehtävä...	33
4.1.3. Työn kesto ja tulot.....	35
4.2. Vertailu ryhmien välillä.....	38
4.3. Kansalaistyö ilmiönä.....	43
4.3.1. Kokemukset yhdistystyöstä.....	43
4.3.2. Kokemukset edellisestä työpaikasta ennen yhdistystyötä.....	45
4.3.3. Muutokset henkilökohtaisissa ja terveysasioissa.....	47
4.3.4. Harrastusten määrän kasvuun vaikuttavat tekijät.....	50
4.3.5. Yhdistystyöhön tulon syyt ja työn arvostus.....	53
4.3.6. Työhön liittyvät arvot ja asenteet.....	54
4.4. Avoimet kysymykset.....	55
4.4.1. Elämän mielekkyyteen vaikuttavat tekijät.....	56
4.4.2. Koettuun terveyteen vaikuttavat tekijät.....	58
4.4.3. Kansalaistyön työtehtävät sukupuolen mukaan ja työpaikan läheisyyden vaikutus.....	60
5. Yhteenveto.....	62
5.1. Keskeiset tulokset.....	62
5.2. Pohdintaa.....	66
5.3. Ehdotuksia jatkotutkimuksen aiheiksi.....	67
Lähteet.....	68

Kuvat

Kuva 1. Tutkimuksen teoreettinen viitekehys.....	24
Kuva 2. Vastaajat sukupuolen mukaan.....	32
Kuva 3. Vastaajien ammatillinen koulutus.....	33
Kuva 4. Työtehtävät kolmannella sektorilla ja moniko haastatelluista on ollut kyseisissä töissä.....	35
Kuva 5. Vastaajien palkkatyön kesto koko elämän aikana jaettuna ryhmiin....	36
Kuva 6. Yhdistystyön työtehtävien koettu tärkeys, uusien asioiden oppiminen yhdistystyössä ja yhdistystyön organisointi haastateltujen kokemana.....	44
Kuva 7. Yhdistystyöpaikan koettu ilmapiiri, yhdistystyössä koetut vaikutusmahdollisuudet ja koettu mielipiteen huomioon ottaminen yhdistystyöpaikassa .	45
Kuva 8. Entisen työn koettu tärkeys, uusien asioiden oppiminen ja työn organisointi haastateltujen kokemana	46
Kuva 9. Entisen työn ilmapiiri, vaikutusmahdollisuudet ja mielipiteen otto huomioon entisessä työpaikassa haastateltujen kokemana	46
Kuva 10. Yhdistystyössä tapahtuneet muutokset ystävyysuhteiden ja harrastusten määrän, vaikutushalun kasvun sekä ihmissuhteiden hoidon suh-	
Kuva 11. Kansalaistyöntekijöiden valmius suositella työtään muille .	54
Kuva 12. Kansalaistyöntekijöiden tyytyväisyys omaan elämänaikaiseen työpanokseensa	55

Taulukot

Taulukko 1. Yksityissektorin, julkisen sektorin ja kolmannen sektorin erot.....	5
Taulukko 2. Kotitalouksien nettotulot suhteessa nykyiseen yhdistystyösuhteeseen.....	37
Taulukko 3. Nykyisen yhdistystyösuhteen vaikutukset terveydentilan tuntemukseen.....	39
Taulukko 4. Nykyisen yhdistystyösuhteen vaikutukset perhe-elämään.....	40
Taulukko 5. Nykyisen yhdistystyösuhteen vaikutus tulevaisuuden näköalojen kokemiseen.....	41
Taulukko 6. Nykyisen yhdistystyösuhteen vaikutus elämän koettuun mielekkyyteen.....	42
Taulukko 7. Nykyisen yhdistystyösuhteen vaikutus työn pysyvyyden arvostukseen.....	43
Taulukko 8. Tulevaisuuden näköalojen muutoksen vaikutus harrastustoiminnan määrän muutokseen.....	51
Taulukko 9. Yhdistystyön koetun tärkeyden vaikutus harrastusten määrän kasvuun.....	52
Taulukko 10. Yhdistystyössä tapahtuneen oppimisen vaikutus harrastusten määrän muutokseen.....	53

Taulukko 11. Yhdistystyön koetun tärkeyden vaikutus elämän mielekkyyden muutokseen.....	56
Taulukko 12. Yhdistystyön koetun tärkeyden vaikutus terveydentilaan.....	59

Liitteet

Liite 1. Kyselylomake

1. Johdanto

Lukuisissa tutkimuksissa on viitattu kansalaistyön käsitteeseen ja lupaukseen. Kansalaistyö on näiden tutkimusten ja kirjoitusten mukaan määriteltävissä muun muassa seuraavin tavoin: se on kolmannella sektorilla tehtävää työtä vanhusten, AIDSiin sairastuneiden, vammaisten ja ympäristön puolesta (Beck 1999a, 234), sen on toivottu olevan ratkaisu markkinasektorilta syrjäytyneiden työntekijöiden saamiseksi takaisin töihin (Rifkin 1997, 284), se on oman lapsen hoitoa kotona tai päätoimista opiskelua (Uotila, ym., 1984, 195) sekä myös avustamista päiväkodissa, osallistumista vapaaehtois- ja yhdistystyöhön sekä tutkimuksen tekemistä (Saari 1998, 109). Heinonen (1999) ehdottaa kansalaistyöksi pitkäaikaistyöttömien ja syrjäytyneiden toimintaa kolmannella sektorilla, mistä maksettaisiin kunnallisen perusturvatoimiston kautta kuukausittainen kansalaispalkka.

Kansalaistyön kytkeminen nimenomaan kolmanteen sektoriin, jonka Voitto Helander määrittelee (ahdas määritelmä) yhdistyksiksi, säätiöiksi ja muutamiksi uusosuuskunniksi (Helander 1998), tapahtui 1990-luvun lamavuosien aikana, jolloin Suomea koetteli massatyöttömyys. Kolmannen sektorin toivottiin luovan uusia työpaikkoja pitkäaikaistyöttömille, joiden oli vaikeaa sijoittua töihin uudenlaisen, joustavuutta ja monialaista osaamista edellyttävän yhteiskunnan tarjoamiin työpaikkoihin. Asian esittäjien mukaan kolmannen sektorin toimiminen työllistäjänä mahdollistaisi paluun aiempaan lähes täystyöllisyysyhteiskuntaan: vaikeasti työmarkkinoille sijoittuvat olisivat töissä kolmannella sektorilla ja työttöminä olisivat ne, joilla työllisyys ja työttömyys vuorottelisivat siten, että työttömyysjaksot jäisivät lyhyiksi.

Kansalaistyön ja kolmannen sektorin kytkeminen yhteen perustuu siis toiveeseen saada työttömyyttä vähennettyä. 1990-luvun alun lamatilanteessa työttömyys harppasi nopeassa tahdissa lähelle 20 prosentin rajaa, mikä selittää sen, miksi tarve saada työttömyys pikaisesti alas leimasi useita tutkimuksia ja mielipiteitä. Myöhempi kehitys osoittaa sen, että työttömyyttä ei ole saatu alennettua niin alas kuin ennen 1990-luvun alun lamaa, vaikka 1990-luvun lopulla ja 2000-luvun alussa elettiin voimakkaan talouskasvun oloissa. Pitkällä tähtäimellä asiaa tarkasteltuna näyttääkin vahvasti siltä, että työttömyys on osoittanut pyrkimystä kasvuun. Esimerkiksi vuonna 1982 Suomen työttömyysprosentti oli 6 (Uotila, ym., 1984, 34–36), vuonna 1990 3,2 prosenttia, vuonna 1995 15,4 prosenttia ja viimein vuonna 2004 8,8 prosenttia (Tilastokeskuksen www-sivut 2006a). Selkeämmin työttömyyden kasvu tulee esiin, kun sitä vertaa bruttokansantuotteen kasvuun. Vuosina 1975 – 1990 bruttokansantuotteen keskimääräinen kasvuprosentti vuodessa oli 3 prosenttia, vuosina 1990 - 1995 -0,9 prosenttia ja vuosina 1995 - 2003 3,6 prosenttia (Tilastokeskuksen www-sivut 2006b). Vuosien 1990 – 1995 laskusuhdanteen jälkeen saavutettu talouden aiempaakin nopeampi kasvu ei siis ole

johtanut työttömyyden alenemiseen samalle tasolle kuin esimerkkivuosina 1982 ja 1990, vaan työttömyys on pysynyt olennaisesti korkeammalla tasolla.

Erityisesti pitkäaikaistyöttömien määrän kasvu on ollut voimakasta. Pitkäaikaistyöttömäksi määritellään työtön työnhakija, joka on ollut työttömänä yhteensä vähintään 12 kuukautta (Vatesäätiön www-sivut 2006). Vuonna 1987 yli vuoden työttömänä olleita oli 16700. Määrä laski alimmalle tasolleen vuonna 1990 eli 3000 pitkäaikaistyöttömään, mutta nousi huippulukuunsa 135800 pitkäaikaistyöttömään vuonna 1995 (Vähätalo 1998). Vuoden 2004 joulukuussa pitkäaikaistyöttömien määrä oli 75 700 (Työministeriön www-sivut 2005b). Vertailun vuoksi voidaan kertoa, että työttömien lukumäärä työministeriön tilastojen mukaan oli joulukuussa vuonna 2004 300900 (Työministeriön www-sivut 2005a). Koska pitkäaikaistyöttömien määrää on saatu alennettua pääasiallisesti valtion työllistämistuon ja työvoimapolitiittisen koulutuksen turvin, eivät luvut kerro aivan tarkalleen sitä, miten suuri on niiden suomalaisten määrä, joiden on erittäin vaikeaa päästä kiinni vähänkään vakituisempaan työhön. Vuonna 1999 arveltiin erittäin vaikeasti työllistyviä olevan noin 170 000 – 180 000. Yhteisinä piirteinä tälle vaikeasti työllistyvien ryhmälle mainitaan heikko koulutustaso sekä korkea ikä (STM:n julkaisuja 1999, 63–64).

Työttömyyden pitkän ajanjakson kasvulla on moniakkin merkityksiä. Sosiaalipolitiikan näkökulmasta palkkatyön vähenemisellä ja työttömyyden kasvulla on olennaisen tärkeä merkitys, sillä hyvinvointivaltion palvelut ja tulonsiirrot perustuvat pääasiallisesti palkkatyöstä maksettaviin veroihin ja maksuihin (Heinonen 1985, 1). Työttömyys aiheuttaa myös henkilökohtaisia ongelmia. Jarmo Marski (1996, 110) toteaa, että hyvinvointipuutteiden kasautumisriski on pitkäaikaistyöttömillä erityisen suuri.

Koska työttömyys on pitkällä tähtäimellä ollut kasvussa ja ongelma on kiteytynyt nimenomaan pitkäaikaistyöttömyyden kasvuun, on nähdäkseni tarpeen selvittää, onko kansalaistyöstä tähän mennessä saatujen kokemusten pohjalta mahdollista antaa vastausta siihen, tarjoaako kansalaistyö kolmannella sektorilla eväitä uudenlaisten työmahdollisuuksien luomiseen pitkäaikaistyöttömille. Tässä tutkimuksessa kansalaistyö määritellään a) kolmannella sektorilla tehtäväksi b) palkalliseksi työksi erotuksena vapaaehtoistyöstä ja c) joka kustannetaan pääasiallisesti julkisen sektorin varoilla. Tällaista kansalaistyötä tehdään tällä hetkellä jo varsin runsaasti. Kehityksen on mahdollistanut se, että Harri Skogin ja Heikki Räisäsen työministeriölle tekemän selvityksen jälkeen ryhdyttiin työllistämistukia vuodesta 1998 lähtien tarjoamaan selkeästi aiempaa enemmän ja edullisemmin ehdoin kolmannelle sektorille (Skog, ym., 1997). Tämä on mahdollistanut kolmannen sektorin työllistämistoiminnan voimakkaan laajenemisen. Marraskuussa 2005 työhallinnon

palkkaperusteisista työhönsijoituksista oli 68 prosenttia suoritettu yksityiselle sektorille, johon myös kolmas sektori kuuluu. Lukumääräisesti sijoituksia oli 22000 ja näistä suurin osa oli sijoituksia kolmannelle sektorille (Työministeriön www-sivut 2006a). Tarkkaa määrää siitä, kuinka moni sijoituksista on suoritettu kolmannelle sektorille ja kuinka moni yksityiselle sektorille, ei pystytä laskemaan, koska työministeriö ei tilastoissaan erottele yksityistä ja kolmatta sektoria toisistaan (Syvänen 2006). Lisäksi lukuun tulevat päälle myös sijoitukset työelämävalmennustuella sekä työharjoittelu- ja työkokeilurahalla. Luvut voivat toisaalta vaikuttaa pieniltä, mutta kun mitoitetaan ne vaikeasti työllistyvien suomalaisten lukumäärään, on kolmannen sektorin työllistämistoiminnan prosentuaalinen osuus suhteellisen suuri.

Syyt sille, että olen tehnyt tämän tutkimuksen, ovat moninaiset. Olen ollut töissä kolmannella sektorilla vuoden 1990 syksystä alkaen yhtäjaksoisesti (armeija-aikaa lukuun ottamatta) ja vuoden 1998 lopulta lähtien olen ollut töissä kolmannen sektorin työllistämiprojekteissa ja havainnut projektien hyvät ja huonot puolet. Toisaalta tutkimuksen taustalla on se, että työttömyysongelma on edelleen mittava ja kiteytyy entistä selkeämmin rakenteelliseen, pitkäaikaiseen työttömyyteen, jota ei näytä kyettävän ratkaisemaan tavanomaisilla työllisyyttä edistävillä toimenpiteillä, eikä edes merkittävä talouskasvu ole vaikuttanut pitkäaikaistyöttömyyden vähentymiseen. Työttömyyden jatkuminen lukumäärältään suurena vaikuttaa voimakkaasti sosiaalipolitiikan toteuttamisen peruslähtökohtiin eli hyvinvointivaltion rahoitukseen. Siksi työttömyyskysymyksen ratkaiseminen on yhteiskunta- ja sosiaalipoliittisesta näkökulmasta asiaa tarkastellen ensiarvoisen tärkeä asia. Kolmantena syynä tutkimuksen teolle voisin mainita 1990-luvun lopulla yleistyneet kirjoitukset kansalaistyöstä ja –palkasta ratkaisuna työttömyysongelmaan. Kirjoituksia on ollut lukuisia, mutta niiden ehdottamia toimenpiteitä ei ole tutkittu juuri lainkaan.

Pro gradu – tutkimukseni tehtävä on selvittää, minkälaisia vaikutuksia kansalaistyöllä on ollut sen tekijöihin ja miten kansalaistyöntekijät ovat kokeneet kansalaistyönsä. Tutkimusaineistona ovat toimineet 257 kansalaistyössä olevan / olleen henkilön haastattelut. Tutkimusaineisto on kerätty syys-marraskuussa vuonna 2005 porilaisissa kolmannen sektorin järjestämissä työllisyysprojekteissa. Tutkimus suoritettiin osittain parivertailu-menetelmällä, jossa toinen ryhmä koostui niistä, jotka olivat kyselyhetkellä kansalaistyössä ja toinen ryhmä muodostui niistä, jotka olivat aiemmin olleet kansalaistyössä ja olivat kyselyhetkellä työttömänä. Tarkoituksena oli saada aikaan kaksi ryhmää, jotka muistuttaisivat taustamuuttujiltaan toisiaan mahdollisimman paljon. Tällöin voitiin saada selville, miten jääminen kansalaistyöstä pois vaikutti ihmisiin. Tutkimustulokset analysoitiin SPSS for Windows 12.0 – ohjelmalla käyttämällä pääasiallisesti ristiintaulukointia ja khii toiseen - riippumattomuustestiä.

Tutkimukseni etenee siten, että toisessa luvussa esittelen aiempaan teoreettiseen kirjallisuuteen pohjautuen ensiksi kolmannen sektorin määritelmät ja tämän jälkeen käyn läpi sitä, miten kolmas sektori ja sen tarjoamat työmahdollisuudet ovat nousseet lupauksen asemaan eli miksi siitä on toivottu ratkaisijaa sitkeänä jatkuneelle työttömyydelle. Tämän jälkeen esittelen sitä, minkälaiseksi aiemmassa kirjallisuudessa kolmannen sektorin järjestämä kansalaistyö on ajateltu. Seuraavaksi selvitän työn merkitystä yksilölle sekä työttömyyden aiheuttamia seurauksia yksilölle. Tämän jälkeen tuon esille vastikkeellisuuden (yhteiskunnan maksama korvaus ainoastaan yhteiskunnan hyväksi suoritettavasta toiminnasta) ajatuksen, jota on ryhdytty Suomessa toteuttamaan: tästä tuon esille vastikkeellisuus-ajatuksen lähtökohdat, kansalaistyön nykyiset käytännöt sekä kritiikin vastikkeellistamista kohtaan. Toisen luvun lopuksi tuon vielä esille elämän- ja työn hallintaan liittyviä teorioita, kuten koherenssin tunteen.

Kolmannessa luvussa esittelen, miten ja missä olen kerännyt tutkimusaineistoni. Tämän jälkeen esittelen tutkimukselle asetetut kolme hypoteesia, joita tarkastelen tutkimusaineiston kautta. Kerron ongelmista tutkimusaineiston keruun suhteen. Seuraavaksi esittelen sen, miten olen laatinut kyselylomakkeen ja miten sen analysointi on suoritettu.

Neljännessä luvussa esittelen tutkimustulokset eli vastaajien taustatiedot, kahden eri ryhmän vertailusta tulleet tulokset, tutkimustuloksista saatu tuki ennakkoon asetetuille hypoteeseille sekä tarkastelen, mitä muita tuloksia tutkimusaineistosta on löydettävissä.

Viidennessä luvussa esittelen tutkimuksen keskeiset tulokset sekä pohdin laajemmin, mitä merkitystä näillä tuloksilla on ja lopuksi pohdiskelen, minkälaisia jatkotutkimuksia aiheen pohjalta olisi syytä toteuttaa.

2. Tutkimuksen käsitteet ja lähtökohdat

2.1. Kolmas sektori ja kansalaistyön lupaus

Tutkimuksessa määrittelen kansalaistyön kolmannella sektorilla tehtäväksi palkalliseksi työksi erotuksena vapaaehtoistyöstä. Ennen siirtymistä käsittelemään kansalaistyötä, on paikallaan määritellä kolmas sektori. Norjalaiset tutkijat ovat erotelleet yksityissektorin (ensimmäisen sektorin), julkissektorin (toisen sektorin) ja kolmannen sektorin toisistaan seuraavalla tavalla (kaavion lähde: Helander 1998, 29).

	Suhdetyyppi	Väline	Yhteistyömuoto	Moraali
Markkinat eli yksityissektori	Vaihto	Raha	Yksilöllisyys (kritiikki tätä kohtaan: egoismi)	Vastuu (kritiikki: epäsolidaarisuus)
Valtio eli julkissektori	Lainsäädäntö / byrokrania	Professiot	Keskinäisyys (kritiikki: pakko)	Solidaarisuus (kritiikki: vastuuttomuus)
Kansalaisyhteiskunta eli kolmas sektori	Molemminpuolisuus	Sosiaaliset verkostot	Itsekantavat prosessit	Keskinäisyys

Taulukko 1. Yksityissektorin, julkisen sektorin ja kolmannen sektorin erot.

Yksi pisimmälle edistyneistä määritelmistä liittyen kolmanteen sektoriin on kansainvälisen Johns Hopkins – ryhmän laatima rakenteellis-operationaalinen määritelmä. Se perustuu viiteen peruskriteeriin, jotka ovat rakenteellisuus, yksityisyys, voittoa tavoittelematon jakaminen, itsehallinnollisuus ja vapaaehtoisuus. Rakenteellisuus tarkoittaa, että mukaan tulevien kolmannen sektorin yksiköiden tulee olla jossain määrin institutionaalistuneita eli Suomen tapauksessa rekisteröityneitä yhteisöjä. Yksityisyys tarkoittaa sitä, että voittoa tavoittelemattomat organisaatiot eivät ole viranomaisten välittömässä ohjauksessa. Voittoa tavoittelematon jakaminen tarkoittaa, etteivät kolmanteen sektoriin kuuluvat yhteisöt tuota taloudellista voittoa omistajilleen tai johtajilleen. Itsehallinnollisuus on sitä, että yksiköllä on edellytykset valvoa omia toimintojaan. Vapaaehtoisuus tarkoittaa, että yksiköiden toimintaan osallistuminen on kaikilla toiminnan tasoilla vapaaehtoista (Helander 1998, 53–55). Ahtaan tulkinnan mukaan kolmanteen sektoriin kuuluvat Suomessa järjestöt, säätiöt ja muutamat uusosuustoiminnalliset muodostumat. Kirkot lasketaan pois kolmannesta sektorista, koska niillä on verotusoikeus ja valtiollisia, julkisia tehtäviä. Tämän määritelmän mukaan myös puolueet lasketaan pois, koska niillä on valtiollisia tehtäviä hoidettavanaan (emt, 62).

Useiden eri tahojen toimesta on tuotu esiin toive siitä, että kolmas sektori pitäisi osaltaan yhteiskunnan palveluvarustuksen kunnossa luomalla kansalaistyömarkkinat ja samalla se toisi mukanaan omat resurssinsa eli vapaaehtoistyössä olevat jäsenensä, jolloin työttömien aktivointiin saataisiin enemmän voimavaroja. Kolmannen sektorin tutkimukseen panostanut Voitto Helander toteaa, että poliittista tukea tämänsuuntaiselle kehitykselle on olemassa, sillä ensinnäkin vasemmisto toivoo, että kansalaistyömarkkinoiden avulla palvelut taattaisiin kaikille kansalaisille

tasaveroisella tavalla ja toisaalta oikeistolainen uusliberalismi toivoo vähentävänsä julkisen sektorin osuutta siirtämällä palvelutuotantoa kolmannelle sektorille (Helander 1998, 12).

Kolmannen sektorin toivotaan myös tuovan uuteen, refleksiiviseen yhteiskuntaan sopivimmat toimintamuodot jähmeän ja byrokraattisen julkissektorin sijasta. Saksalainen tutkija Ulrich Beck ehdottaa, että alettaisiin arvostaa julkista työtä, kansalaistyötä toisena toimintojen ja integraation keskuksena palkkatyön ohessa. Hänen mukaansa aikaisemmin palkattomana vapaaehtoistyönä suoritettu toiminta vanhusten, vammaisten, AIDSiin sairastuneiden, ynnä muiden hyväksi, toiminta ympäristöliikkeessä ja niin edelleen pitäisi tehdä taloudellisesti näkyväksi eli siitä pitäisi maksaa esimerkiksi kansalaisraha, joka olisi suunnilleen sosiaaliavun suuruinen (Beck 1999a, 234).

Beckin ja toisen tutkijan, brittiläisen Giddensin näkemysten kautta on mahdollista nostaa kansalaistyö todellisen lupauksen asemaan. Beck on käsitellyt hyvinvointivaltion kriisiä riskiyhteiskunnan käsitteen kautta. Hänen mukaansa hyvinvointivaltio on kuulunut vanhan modernisuuden käsitteisiin, mutta uudessa, refleksiivisessä yhteiskunnassa kysymys on ”epävarmuuden paluusta yhteiskuntaan” (Beck 1995, 21–22). Beck (1999b, 261) toteaa, että riskiyhteiskunnassa järjestyksen mielikuva (joka vielä vallitsi fordismiin ja keynesiläiseen politiikkaan perustuneessa modernissa yhteiskunnassa) katoaa ja korvautuu puolensa pitämisen pakolla maailmanmarkkinoilla ja – yhteiskunnassa.

Riskiyhteiskunnan käsite kuvaa sitä yhteiskunnallista toimintaympäristöä, jonka puitteissa kansalaistyön merkitys tulee ymmärrettäväksi sosiaalipoliittisesta ajattelutavasta käsin. Yhteiskuntamme on pysyvästi siirtymässä pois vanhasta modernista, jolle leimallisia olivat keynesiläiseen talouspolitiikkaan perustunut täystyöllisyys ja fordistinen kulutusmalli. Hyvinvointivaltion kuuluessa nimenomaan vanhan modernin luomuksiin on hyvinvointimalli ajautunut voimakkaaseen kriisiin.

Näissä olosuhteissa hyvinvointivaltiota on kyettävä kehittämään Giddensin sanoin toisten mahdollisuuksien tarjoajaksi. Toisien mahdollisuuksien perspektiivin mukaan politiikan ei pitäisi koskaan tehdä elämänpolitiikkaa mahdottomaksi. Jokaisessa uudessa tilanteessa ihmisellä pitäisi olla ulospääsy ja uudenlainen ratkaisumahdollisuus tarjolla. Giddensin elämänpolitiikka on jonkinlaista kaikkiin kohdistuvaa sosiaalityötä. Parhaassa tilanteessa toisten mahdollisuuksien politiikka voi tarkoittaa tilannetta, jossa vaihtoehtoja ei ole ennestään ollut (Roos 1998, 12–14). Kansalaistyö voisi tarjota uuden mahdollisuuden kaikille niille, jotka ovat syrjäytyneet tai syrjäytymässä työmarkkinoilta ja mahdollisuuksista päästä mukaan yhteiskunnan normaalitoimintoihin.

Yhdysvaltalainen tutkija Jeremy Rifkin kirjoittaa, että sosiaalitaloudelle asetettavan kasvavan taakan vaatimuksista selvittääkseen nyky-yhteiskunnan tulisi elvyttää kolmas sektori ja uudistaa se voimakkaaksi itsenäiseksi alueeksi, joka pystyy sijoittamaan markkinasektorilta syrjäytyneiden työntekijöiden virran (Rifkin 1997, 284).

Iso-Britanniassa lady Juliette Rhys-Williams esitti toisen maailmansodan päättymisen jälkeisinä vuosina yhteiskunnallisen osingon suunnitelman, jossa oli kysymys kansalaispalkasta / kansalaistulosta, johon olisi sisällynyt työvelvollisuus (Heinonen 1999, 31). Rhys-Williamsin ajatuksena oli, että jokainen täysi-ikäinen henkilö solmisi valtion kanssa sopimuksen, jonka mukaan valtion tulisi huolehtia henkilöstä ja hänen lapsistaan henkilön koko elämän ajan. Henkilön puolestaan olisi tehtävä työtä parhaan kykynsä mukaan. Avustus olisi loppunut, mikäli henkilö ei ottaisi vastaan työtä, josta maksetaan käypä palkka (emt, 144).

Suomalaisessa kirjallisuudessa kansalaistyön muodoiksi on ehdotettu monenlaisia asioita. Uotila ja Uusitalo esittävät (Uotila, ym., 1984, 195) kansalaistyöksi oman lapsen hoitoa kotona tai päätoimista opiskelua. He ehdottavat myös mahdollisuutta hakeutua tiettyksi ajaksi kansalaispalkalle, jonka turvin voisi vaikka levätä tai kunnostaa/rakentaa omakotitaloa. Juho Saari (1998, 109) ehdottaa kansalaistyön muodoiksi muun muassa avustamista päiväkodissa, osallistumista vapaaehtois- ja yhdistystyöhön sekä tutkimuksen tekemistä. Pääasiallisesti hän kuitenkin jättäisi tämän kansalaisten itsensä päätettäväksi, mutta että yhteiskunta maksaisi työn tekemisestä niin kutsutun kannustinosuuden. Mika Kurkinen ehdottaa kehitettäväksi ns. kolmannen sektorin mallia, joka on perinteisen palkkatyön ja työttömyyden välissä. Tässä tapauksessa tulonsiirtojen ja kansalaispalkan ehtona olisi osallistuminen yleishyödylliseen työhön tai koulutukseen (Kurkinen 1997, 61). Antti Kasvio ehdottaa, että ihmisille tulisi antaa mahdollisuus itsensä työllistämiseen esimerkiksi käsityömaisellä tuotannolla, korjaustöillä, ravintolapalveluilla ja paikallisradiotoiminnalla. Kasvion mielestä osallistuminen hyödylliseen toimintaan tai työmarkkinavalmiuksien kehittämiseen tulisi pääsääntöisesti asettaa yhteiskunnan maksaman työttömyysturvan ehdoksi (Kasvio 1994, 265). Kati Peltola esittää omassa teoksessaan 'Hyvinvointivaltion peruskorjaus' (Peltola 1997, 107–108), että kansalaistyö hoidettaisiin kuntien toimesta. Tämä tarkoittaisi hänen mukaansa sitä, että kansalaistyö olisi muun muassa lakaisukoneen ja aurauskoneen kuljettamista, päiväkotien, koulujen ja kirjastojen emännöintiä ja isännöintiä eli eräänlaisena vahtimestarina työskentelyä, puistoalueiden hoitoa, turistien opastamista, vanhusten ja sairaiden hoitoa sekä taideteosten tekoa. Anita Mattila (Mattila 2001, 108–110) tulkitsee perustulomalleja käsittelevässä väitöskirjassaan Anderssonin, Suomen Keskusta ry:n, Suikkasen ja Lipietzin ehdotuksia kansalaistyöjärjestelmäksi. Mattilan mukaan Jan Anderssonin

duaalitalousmallissa hyvinvointipalveluja siirretään kansalaisyhteiskunnan toimijoille. Kansalaisyhteiskunnan roolia Andersson vahvistaisi tekemällä kansalaistulon vastikkeelliseksi korvauksena kansalaistyöstä. Suomen Keskusta ry:n puolueohjelmassa ehdotetaan hyvinvointisopimuksia, joissa voidaan sopia (työvoimatoimiston kanssa) opiskelusta tai yleishyödyllisen työn tekemisestä mm. kansalaistyönä. Mattilan tulkinnan mukaan Suikkanen esittää, että vastikkeellisen toiminnan laajempi ymmärtäminen avaisi tien sellaiseen yhteiskuntaan, missä palkkatyö vuorottelisi opiskelun, julkisen työn ja vapaaehtoistyön kanssa ilman taloudellisia riskejä. Mattilan tulkinnan mukaan Lipietz ehdottaa kolmannelle sektorille seuraavanlaista roolia työttömyyden hoidossa: työntekijät saisivat työstään palkkaa ja sosiaalista tuloa työn muodostuessa työvoimavaltaisista palveluista.

Jari Heinonen kirjoittaa teoksessaan, että pitkäaikaistyöttömien, puutteellisesti koulutettujen ja iäkkäiden työnhakijoiden tilannetta nopeutuva taloudellinen kasvu ei korjaa. Tämän vuoksi onkin esitetty koko joukko syvemmälle meneviä ratkaisuja: yksityisten ja julkisten työmarkkinoiden rinnalle tuettuja työmarkkinoita eli ns. kolmatta sektoria, työn jakamista ja vuorottelua, työajan lyhentämistä ja perustuloa (Heinonen 1999, 142). Heinonen itse ehdottaa osallistumistuloa, mutta myöntyy kuitenkin käyttämään siitä myös kansalaispalkan nimeä. Tämä tulo maksettaisiin pitkäaikaistyöttömille ja syrjäytyneille toiminnasta kolmannelle sektorilla eli kansalaistyöstä. Kaikki huono-osaiset olisivat Heinosen mukaan oikeutettuja kansalaispalkan suuruiseen rahamäärään kuukausittain. Palkka olisi vastikkeellista, mikä toteutettaisiin työnä kolmannelle sektorilla. Kansalaispalkka maksettaisiin Heinosen mukaan kunnallisen perusturvatoimiston kautta (emt, 225–226).

Heinonen tuo teoksessaan esille oman näkemyksensä sosiaalisen kysymyksen eli työttömyyden kasvun ja hyvinvointivaltion rapautumisen perustulkinnoista/-selityksistä. Markkinaselitys perustuu neoklassiseen talousteoriaan, jonka mukaan liian korkeat palkat, liian hyvä sosiaaliturva, työllistämisestä aiheutuva liian suuri verokiila ja työmarkkinoiden jäykkyydet aiheuttavat työttömyyttä. Markkinaselitys tarjoaa vaihtoehdoksi uusliberaalin talouspoliittisen linjan. Kokonaistaloudellinen selitys puolestaan pohjautuu Heinosen mukaan keynesiläiseen talousteoriaan. Sen mukaan liian vähäinen talouskasvu ja ei-työllistävä talouspolitiikka aiheuttavat työttömyyden ja asiointi tulisi korjata jatkamalla ja tehostamalla perinteistä linjaa, jonka mukaan julkisen sektorin tulisi tehokkaammin ohjata kokonaistaloutta. Rakenteellinen selitys, joka pohjautuu marxilaiseen talousteoriaan, on lähinnä se, mitä Heinonen itse kannattaa. Tämän selityksen mukaan työn tuottavuuden kohoaminen, mikä pohjautuu uuden teknologian käyttöönotolle, johtaa työpaikkojen häviämiseen ja tätä kautta hyvinvointivaltion rahoitusperustan

rapautumiseen. Ratkaisuna tilanteeseen tarjotaan joko perustulo- tai työnjakomalleja, joissa kolmas sektori on mukana työn tarjoajana (emt, 165).

Heinonen katsoo, että kolmannen sektorin nostaminen tärkeään asemaan keskusteltaessa työttömyysongelman ratkaisusta johtaa muun muassa työn uudelleen määrittelyyn ja keskusteluun kansalaisyhteiskuntaan kiinnittyvästä merkityksellisen elämisen politiikasta (emt, 156).

”Kolmas sektori on ainakin Suomessa vielä paljolti käyttämätön voimavara, joka yhdessä hyvinvointivaltion ja markkinoiden kanssa voi synnyttää nykyistä toimivamman hyvinvointimallin, uudenlaisen sosiaalisen sopimuksen, jonka perustana on kaikkien paikallisten toimijoiden osaamisen yhdistäminen, merkityksellisen elämän politiikan edellytysten luominen. Tätä kautta sosiaali- ja lähipalvelut voivat kehittyä aivan uudelle tasolle ja erityisesti kaikkein huono-osaisimpien elämänlaatu parantua ratkaisevalla tavalla, kun heidän työnsä ja toimeentulonsa paranee. Paitsi että kolmannesta sektorista voisi muodostua tärkeä työllistäjä, voisi sen varaan luoda myös olennaisella tavalla hyvinvointivaltiota täydentävän turvaverkon. Syrjäytyneiden ja huono-osaisten kannalta kolme asiaa nousee erityisen keskeiseksi: osallisuus, pysyvyys ja toimeentulo” (emt, 163).

2.2. Työn merkitys yksilölle

Työttömyys ei aiheuta ongelmia vain hyvinvointivaltion taloudelle. Työttömyyden on lukuisissa tutkimuksissa todistettu aiheuttavan ongelmia sen kohteeksi joutuneille ihmisille ja luovan täten riskin sille, etteivät kyseiset kansalaiset saa kohtuulliseksi katsottavaa elintasoja ja sosiaalista turvallisuutta.

”Sitoutuminen eli jonkin asian tärkeäksi ja läheiseksi kokeminen voi altistaa arvioimaan tilanteen stressaavaksi: mitä tärkeämpi asia on yksilölle, sitä herkemmin sen menetys arvioidaan uhkaavaksi. Työttömyystilanteessa tällaista sitoutumista edustaa työn merkityksen kokeminen eli uskomus, että työllä yleisesti on keskeinen asema ihmisen elämässä ja että ihminen kokee työllä olevan mahdollisuuden tyydyttää hänen tarpeitaan ja odotuksiaan” (Vesalainen, ym., 1996, 7).

Tiettyjen asioiden kokeminen tärkeäksi perustuu ihmisen tarpeisiin. Maslowin tarvehierarkia on yleiseen motivaatioon keskittyviä perusteorioita, jota on siteerattu lukuisissa yhteyksissä. Maslowin teoriaa tarkastelemalla voidaan löytää lukuisia yhteyksiä työn merkityksen käsitteeseen. Maslow on jakanut ihmisen tarpeet viiteen eri tasoon, joista alimmaisten tulee aina olla tyydytetyjä, jotta

voidaan siirtyä ylemmälle tasolle. Alimman tason fysiologiset tarpeet, kuten esimerkiksi asuminen ja ruoka, tyydytetään riittävän palkan ansiosta. Toiseksi alimmaisena tasona ovat turvallisuuden tarpeet, jotka liittyvät mm. työn pysyvyyteen. Kolmantena tasona ovat sosiaaliset tarpeet, kuten työn kautta luodut ystävyys- ja muut ihmissuhteet. Toiseksi ylimmäisenä tasona ovat arvostuksen tarpeet, jotka liittyvät mm. työyhteisön kautta saavutettuun tunnustukseen ja menestykseen. Ylimpänä tasona ovat itsensä toteuttamisen tarpeet, jotka liittyvät pyrkimykseen edetä elämässä mahdollisimman pitkälle (Soini 2002, 8).

Warr (emt, 9) on tutkinut motivaatiota työntekijöiden työkäyttäytymisen ja työttömyyden kautta. Warrin nk. ”vitamiinimalli” esittää yhdeksän työnteon mukanaan tuomaa asiaa, jotka vaikuttavat ihmisen mielenterveyteen: 1) mahdollisuus kontrolliin, 2) mahdollisuus taitojen käyttämiseen, 3) ulkoiset tavoitteet, 4) vaihtelevuus, 5) ympäristön selkeys, 6) fyysinen turvallisuus, 7) mahdollisuus kontakteihin, 8) arvostettu sosiaalinen asema, 9) raha.

Anita Mattilan väitöskirjassa esitellään tutkijoiden Doyal ja Gough näkemyksiä perustarpeiden objektiivisuudesta ja sitä kautta syntyvälle tarpeelle saada aikaan universaali, kaikenkattava perustulo. Mattilan mukaan tutkijat päätyvät puolustamaan ihmisten oikeutta riittävään minimitoimeentuloon, joka voidaan turvata joko universalilla perustulolla tai sitten antamalla kaikille mahdollisuus tehdä palkkatyötä (Mattila 2001, 87–89). Mattila pohtii myös sitä, että joillekin ihmisille palkkatyö muodostaa tarpeen, jolloin pelkkä palkkatyön puute aiheuttaa merkittävää hyvinvoinnin alentumista, kun taas jotkut ihmiset voivat elää tyydyttävää elämää esimerkiksi kansalaistulon varassa ilman tarvetta päästä palkkatyöhön (emt, 89). Jahoda viittaa samaan ihmisten kokemaan tarpeeseen olla töissä. Hänen mukaansa ihmiset tarvitsevat työn tarjoamia kokemuksia ja elämyksiä, mutta siten, että he voivat kokea hallitsevansa työtään ja työnteon tahtia, että he ymmärtävät työnsä merkityksen ja säännöt sekä että he voivat vaikuttaa työhönsä (Jahoda 1982, 2 & 86).

Työn tärkeäksi kokeminen voi olla myös kulttuurisidonnaista. Israelilaisen väestön keskuudessa tehdyn tutkimuksen mukaan työn merkityksellä yksilölle oli taloudellisesta tilanteesta riippumaton, joskin pieni, vaikutus masennus- ja ahdistusoireisiin. Sen sijaan Englannissa työttömillä miehillä työhön sitoutumisen voimakkuudella oli merkitsevä yhteys koettuun psyykkiseen hyvinvointiin, jota uudelleentyöllistyminen paransi (Vesalainen, ym. 1996, 7). Myös suomalaisten työttömien keskuudessa tehdyssä selvityksessä päädyttiin osittain erilaisiin tuloksiin kuin muissa maissa tehdyissä selvityksissä. Muiden maiden tuloksissa ei ole havaittu työttömyyden pitkittymisen liittyvän koetun terveyden heikkenemiseen. Suomessa kuitenkin koettu terveys huononi työttömyyden keston myötä. Tulokset voivat viitata siihen, että työllä on erityinen arvostus

Suomessa ja työttömyyden pitkittyessä tilanne voi johtaa itsetunnon rapistumiseen ja koetun terveyden heikkenemiseen (emt, 53). Mika Kurkinen viittaa työttömyyden kokemisen kulttuurisidonnaisuuteen toteamalla, että työllä on ollut ja on edelleen keskeinen merkitys sosiaalisille siteille suomalaisessa yhteiskunnassa. ”Nimenomaan työ keskeisesti sitoo meidän kulttuurissamme yksilön sosiaaliseen ympäristöönsä, mahdollistaa elämänhallinnan ja sosiaalisen kanssakäymisen sekä antaa paikan yhteisössä. Työllisyyskysymys on koko yhteiskunnan kiinteydelle ja vakaudelle elintärkeää ja se onkin kiinteästi liittynyt yhteiskuntasopimuksen syntyyn Suomessa” (Kurkinen 1997, 9).

2.2.1. Työttömyyden aiheuttamat ongelmat

Jarmo Marski (1996, 110) toteaa, että hyvinvointipuutteiden kasautumisriski on pitkäaikaistyöttömillä erityisen suuri. Hänen mukaansa yli puoli vuotta kestäneeseen työttömyyteen ovat voimakkaassa yhteydessä mm. velkaantumisongelmat, puutteet perustarpeiden tyydyttämisessä, stressioireiden kasautuminen, koettu heikko terveydentila, puutteelliseksi koetut omaa elämää koskevat vaikuttamismahdollisuudet sekä vähäinen poliittinen osallistuminen. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuksessa (STM:n työryhmämuistio 1995, 9) todetaan, että työttömyys on psykososiaalinen stressitilanne, joka uhkaa ihmisen identiteettiä ja itsetuntoa. Työttömyys vähentää usein henkistä hyvinvointia ja saattaa johtaa passivoitumiseen sekä syrjäytymiseen opettamalla elämään ansiotyön ulkopuolella, heikentämällä taitoja ja – motivaatiota. Työttömiksi joutuneista ihmisistä tehdyissä tutkimuksissa on selvinnyt muun muassa seuraavia työttömiin kohdistuvia seurauksia: 1) Ajantaju häviää, koska päivän mittaan ei ole mitään tekemistä; 2) Työttömien harrastustoiminta vähenee entisestään, vaikka aikaa harrastuksiin olisi aiempaa enemmän. Tämä tarkoittaa sitä, että vapaa-aika koetaan työhön olennaisena osana kuuluvaksi, eivätkä työ ja vapaa-aika ole toisilleen vastakkaisia, toisiaan korvaavia; 3) Työttömyys herättää päämäärättömyyden tunteen (Jahoda 1982, 22–24). Marie Jahoda näkee syynä asiaan sen, että modernin yhteiskunnan jäsenet hahmottavat aikaa julkisten instituutioiden, kuten työn, mukaan. Työ myös tarjoaa ihmisen tarvitsemat sosiaaliset kontaktit, joita ilman ei synny tarvetta lähteä mukaan harrastuksiin, eikä tehdä minkäänlaisia pidemmän tähtäimen suunnitelmia (emt, 24–25).

Työterveyslaitoksen tutkijoiden Janne Vesalaisen ja Jukka Vuoren tutkimuksessa vuodelta 1996 todettiin, että Suomessa 1980-luvun lopulla E. Lahelman julkaiseman pitkittäistutkimuksen tulosten mukaan puolet tutkituista työttömistä oli psyykkisesti rasittuneita, kun taas työssä käyvässä vertailuryhmässä osuus oli noin viidesosa. Koettuun toimintakykyyn vaikuttavat masennusoireet ja unihäiriöt olivat yleisiä. Vesalaisen ja Vuoren tulkinnan mukaan Lahelman, ym. Suomen

Lääkärilehdessä vuonna 1995 julkaisemassa tutkimuksessa todettiin, että erityisesti työttömien miesten koettu terveydentila oli heikompi kuin työssä käyvien. Stokesin ja Cochranen suorittaman tutkimuksen mukaan työttömillä on enemmän psykofysiologisia oireita kuin työssäkäyvillä. B. Shamirin tekemän tutkimuksen mukaan (1980-luvun puolivälissä) hyvin koulutetulla israelilaisella väestöllä koettu ahdistus ja masennus lisääntyivät siirryttäessä työllisyydestä työttömyyteen. Ahdistus- ja masennusoireet vähenivät vastaavasti uudelleentyöllistymisessä (Vesalainen, ym., 1996, 4-5).

Edellä mainittuja huomioita tukevat myös helsinkiläisten työttömien lausumat: ”...se (työttömyys) on kova paikka, koska siis meidät on koulutettu pienestä pitäen siihen, että työ – työtä täytyy tehdä että saa rahaa ja saa arvostusta ja sitten kun se työ suomalaiselta kielletään se kolahtaa niinku paljon pahemmin kun jollekin muualla ja muille”; ”...ja sitten ei niinku oo enää sitä ihmisarvookaan enää, jos ei osaa työssä... moni varmaan kokee sen niin, että ei kelpaa enää muitten ihmisten silmissä, jos on joutunu työttömäksi”; ”Tiedätsä miten se loppuu – se loppuu kun katto pamahtas päähän siis tää työttömyys... kato kun tulee toimeentuloa niin silloin ei oo mitään muuta vaihtoehtoo kun juominen (Kurkinen 1997, 31).

Pitkittyvä ja laajamittainen työttömyys voi aiheuttaa myös yhteisöllisiä ongelmia. On vaarana syntyä eräänlainen työttömyyskulttuuri. Kajanoja toteaa, että Suomeen on syntymässä uusi alaluokka ja että tässä syrjäytyneiden kulttuurissa sosiaalinen normi on, että toimeentulo haetaan sosiaalilukulta (Kajanoja 2003, 40). Hietaniemi puolestaan toteaa, että työttömyys elämisen mallina saattaa edistää ylisukupolvisen riippuvuuskulttuurin muodostumista. Perheestä puuttuva palkkatyöläisyyden malli saattaa edistää normaaliyhteiskunnan käytännöille vieraan ’elämästä selviämismallin’ omaksumista (Hietaniemi 2004, 24). Kortteinen ja Tuomikoski varoittavat työttömyyden alueellisen keskittymisen voivan johtaa siihen, että työttömyys elämäntapana voi kehittyä paikoin hallitsevaksi ja muodostaa aidon osakulttuurin, joka eroaa virallisesta palkkatyöetoksesta ja sen tausta-arvoista (Kortteinen, ym. 1998, 19).

Edellä mainitun Kortteisen ja Tuomikosken tutkimuksen tuloksena saatiin selville, että kaikki sairastavuuden mittarit ovat yhteydessä työttömyyteen. Työttömien joukko on työllistä väestöä sairaampaa sekä fyysisesti että psyykkisesti. Masentuneisuus ja voimattomuus ovat selvästi yleisempiä tunteita työttömillä kuin työllisillä, mutta kuitenkin psyykkisten sairauksien yhteys työttömyyteen ei ole niin selvä kuin muiden sairaustyyppien osalta. Somaattista sairastavuutta (somaattisella sairaudella tarkoitetaan elimellistä tai ruumiillista sairautta) mittaava pitkäaikaissairaiden osuus on sen sijaan vahvassa yhteydessä työttömyyden keston. Työkykyä

haittaavan sairauden osalta kytkeä työttömyyteen ja sen kestoon on vielä selkeämpi (emt, 38–41). Tutkijat liittävät työttömyyden ja sairastavuuden väliset kytkökset työttömyydestä koituviin nöyryytyksen ja häpeän kokemuksiin. Aineistona, minkä pohjalta johtopäätökset on tehty, on käytetty työttömien kirjoittamia tarinoita omista kokemuksistaan (emt, 53).

Kortteinen ja Tuomikoski (Kortteinen, ym. 1998, 173–175) ovat päätyneet johtopäätökseen, ettei työttömyyden ja sairastavuuden välinen yhteys selity sillä, että sairastavat valikoituisivat työttömiksi. Päinvastoin, työttömyydellä on oma vaikutuksensa sairastavuuden lisääntymiseen. Kun taas samaan aikaan on niin, että muita sairaammilla ihmisillä on suurempi riski jäädä työttömiksi, aiheutuu tästä eräänlainen kaksisuuntainen kausaalinen yhteys, toisaalta sairailta ihmisillä on suuri riski jäädä työttömiksi ja työttömiksi jäätyään he työttömyyden vuoksi sairastuvat entistä enemmän, jolloin heidän mahdollisuutensa päästä takaisin töihin heikkenevät entisestään. Kortteinen ja Tuomikoski löytävät tutkimuksensa kautta myös tarkemman syyn työttömyyden pitkittymiselle: sellaiset ihmiset, joiden ankkuroituminen ympäröivään yhteisöön on heikkoa, eivät kestä työkykyisinä, jos he ajautuvat pois työstä. Heidän kohdaltaan työttömyys lisää sekä mielen että kehon sairastavuutta. Tutkijapari täsmentää vielä entisestään: tutkimusaineiston perusteella näyttää siltä, että ainakin Suomessa sosiaalinen hajoaminen on ollut lujinta sosioekonomisen asteikon alapäässä. Vakaassa yhteiskunnallisessa asemassa on ollut helpompaa säilyttää vanhat siteet ja kehittää uusia, kun taas taloudellisesti heikossa asemassa olevilla ei ole ollut aiempiakaan sosiaalisia siteitä, joiden avulla työttömyysaikaisista vaikeuksista olisi ollut mahdollista selvitä. Kun työttömyys heikentää entisestään taloudellista asemaa, on työttömyydestä koituvista vaikeuksista entistä hankalampaa selvitä (emt, 177–178).

2.2.2. Työn positiiviset seuraukset

Matti Heikkilä toteaa, että 'Ihmiset voivat nähdä työn sinänsä houkuttelevaksi. Se tarjoaa sosiaalista statusta ja sosiaalisia kontakteja. Heikostikin palkattu työ voi tarjota mahdollisuuden myöhemmin edetä paremmin palkattuihin töihin' (Heikkilä 1999, 7). 1970-luvun lopulla tehdyssä laajassa yhdysvaltalaisessa kyselytutkimuksessa työ katsottiin itsekunnioituksen ja sosiaalisen tuen lähteeksi. Tutkimuksen mukaan eniten tällä tavalla työstä katsoivat hyötyneensä pienipalkkaiset naiset, joilla oli alhainen koulutustaso. Tutkimuksen mukaan kotiäideiksi jääneet naiset kokivat terveytensä huonommaksi kuin työssä olevat naiset. Tämä voi kuitenkin johtua myös siitä, että terveemmät naiset ovat aktiivisemmin hakeutuneet työmarkkinoille. Länsisaksalaisessa tutkimuksessa 1970- ja 1980-lukujen vaihteessa on selvitetty, että koska naisille on kulttuurin myötä suotu pakko tai mahdollisuus siirtyä työttömyyden alkaessa takaisin kotiäidin toimeen, lievittää se työttömyyden aiheuttamia henkisiä ongelmia siksi, että kotiäidin tehtävät tarjoavat naisille tietyn aikarakenteen, jonka puitteissa toimia, tarkoituksenmukaisuuden tunteen, statusta ja

jonka puitteissa toimia, tarkoituksenmukaisuuden tunteen, statusta ja hyödyllistä tekemistä. Koska miehille ei nykyisessä kulttuurissa ole samalla tavalla suotu tällaista mahdollisuutta, kokevat miehet työttömyyden voimakkaammin kielteisenä tilanteena kuin naiset (Jahoda 1982, 52–53). Juho Saaren mukaan talouspsykologien tutkimukset ovat osoittaneet työn merkityksen ihmisille itsekunnioituksen lähteenä ja arkielämän rakenteistajana. Työllä katsotaan olevan myös ennen kaikkea itsensä toteuttamisen tehtävä. Ihmisen kannalta on tuottavaa ja tyydyttävää oppia vaativa ammatti, vaikka se alussa vaatisikin huomattavia ponnistuksia. Näin rationaalinen yksilö pyrkii sijoittamaan resursseja kulutuksen ohella myös työhön. Saaren mielestä vapauden valtakuntaa tulisikin hakea työn sisältä, eikä ratkaisuna voi olla yksinomaan työajan lyhentäminen, vaan muitakin ratkaisuja on oltava (Saari 1998, 105).

Satakuntalaisia työllisyysprojekteja tutkinut Outi Kärkkäinen kirjoittaa, että työhallinnon pitkäaikaistyöttömien aktivointikokeilussa 1997–98 todettiin, että kokeiluun osallistuneet asiakkaat virkistyivät sosiaalisesti, psyykkisesti ja fyysisesti. Koettu hyvinvointi lisääntyi ja elämänlaatu kohosi. Vuoden 2003 aikana toteutettuihin työllisyysprojekteihin liittyvistä haastatteluista kävi ilmi, että työllistetyt kokivat työllistymisensä lähes poikkeuksetta positiiviseksi, etenkin jos työttömyys oli pitkittynyt. Työllistettyjen mukaan hyvää projekteissa olivat olleet ”työnteko”, ”kun sai työpaikan” ja ”kun tuntee olevansa tarpeellinen”. Työn mukanaan tuomina hyvinä asioina todettiin ”työyhteisö”, ”työtoverit”, ”uusien ihmisten tapaaminen” ja ”ihmisten kanssa tekemisissä oleminen”. Sosiaalisesta näkökulmasta työllistyminen oli vaikuttanut seuraavasti: ”työ tuo lisää iloa elämään”, ”työ tekee henkisesti vireämmäksi”, ”työ lisää aktiivisuutta”, ”työssä ollessa jaksaa paremmin ja kiinnostus yleisellä tasolla erilaisiin asioihin on lisääntynyt” ja ”työ on antanut uutta sisältöä elämään”. Ajankulumisesta haastatellut totesivat muun muassa, että ”vuorokausirytmii on tasaantunut”, ”päivät kuluvat nopeammin” ja ”elämä on muuttunut säännöllisemmäksi” (Kärkkäinen 2004, 19–21).

Samanlaisia tuloksia on tullut kuusankoskelaisten työllistettyjen haastatteluista 14 vuotta aiemmin: ”Mielenterveyden vuoksi oli hyvä, taloudellisesti ei. Oli piristävää, kun kotona on ollut paljon lapsia”, ”aika kului mukavasti, rahallisestikin parempi”, ”parempi mieli tuli, kun sai tunteen, että tarvitaan” ja ”henkinen puoli oli tärkeä. Sai olla ihmisten parissa” (Melolinna 1989b, 23–24).

Vesa Isoviidan gradussa kuullaan yhdistelmätuella työllistetyiltä seuraavanlaisia kommentteja: ”Et määhän tuln (yhdistelmätukityöhön) ihan oman itteni vuoksi, et pääsi ihmisten ilmoille. Työ on ihmiselle tärkeä. Että käypi töissä ja ihmisten kans ompii ja jutteele ja puhuu” (Isoviita 2003, 51). ”Kai se oli ensimmäisen sit se, et on saanu tätä itseluottamust. Näkee sen, et pystyy tekemään

jotaki.” ”No rahallinen tilanne on noussu ja sit henkinen taso on ylhäällä ja kunto o noussu” (emt, 71).

Tekemiensä haastattelujen perusteella Isoviita on tullut johtopäätökseen, että väliaikainenkin yhdistelmätukityöjakso nostaa työllistetyn itsetuntoa ja omanarvontunnetta. Samalla riippuvuus muista on vähentynyt ja tätä kautta tullut suurempi itsenäisyys koetaan positiiviseksi asiaksi. Koska yhdistelmätukityön palkka on pieni, tarkoittaa se sitä, että taloudelliset mahdollisuudet eivät juuri parantuneet, mutta tärkeintä työllistetyille oli positiivinen muutos. Kun itseä ei verrattu keskimääräiseen tasoon, vaan omaan viiteryhmään, koettiin tapahtuneen arvoaseman nousua (emt, 72).

2.3. Askeleet kohti kansalaistyötä

1990-luvun lopulta alkaen kolmas sektori on voimakkaasti lisännyt työllistämistään ja näin ollen kokemukset kolmannen sektorin työllistämistoiminnasta eli kansalaistyöstä ovat ajan myötä karttuneet. Harri Skogin ja Heikki Räisäsen työministeriölle tekemän selvityksen perusteella ryhdyttiin työllistämistukia vuodesta 1998 lähtien tarjoamaan selkeästi aiempaa enemmän ja edullisemmin ehdoin kolmannen sektorin edustajille (Skog, ym., 1997). Näihin tukiin kuuluvat muun muassa työelämävalmennusraha, työharjoitteluraha ja yhdistelmätuki, joka on korvautunut palkkatuella vuoden 2006 alusta lukien (Työministeriön www-sivut 2006b). Työelämävalmennus- ja työharjoitteluraha ovat käytettävissä kaikille työttömille, palkkatuki ensisijaisesti 500 päivää työttömänä olleille.

Kolmannelle sektorille suunnattujen tukien ajatuksena on ollut saada yhdistykset ja säätiöt mukaan työttömien aktivointiin. Aktivoinnilla on kannatusta merkittävässä päättävissä elimissä, mistä kertoo nykyinen Vanhasen hallituksen hallitusohjelma, missä todetaan seuraavaa:

”Valmistellaan malli, jossa tietyn työttömyysajan jälkeen työmarkkinatuen ehtona edellytetään osallistumista aktiivitoimenpiteisiin, joiden vaikuttavuutta parannetaan. Järjestelmän toteuttamisen ehtona on, että on varmistettu aktiivitoimenpiteiden määrän riittävyys” (Ahtiainen 2005, A6).

Hallitusohjelman mukaisesti tällainen malli on valmistettu ja ryhdytty noudattamaan sitä. Uusi työllistämistuki, palkkatuki on osa tätä mallia, jonka myötä vastikkeeton työmarkkinatuki rajataan kestoltaan 500 päivään, minkä jälkeen työmarkkinatuki muuttuu vastikkeelliseksi edellytyksenä osallistuminen aktiivitoimiin eli työhön tai koulutukseen. Kunnat joutuvat vastedes maksamaan

puolet yli 500 päivää työmarkkinatuella olleiden työttömien yhteiskunnalle aiheuttamista kustannuksista, millä pyritään saamaan kunnat työhön työttömien aktivoimiseksi.

2.3.1. Lähtökohdat vastikkeellisuuden lisäämiselle

Mikä on saanut valtiovallan toimintaan työttömyyskorvausten vastikkeellistamiseksi ja työttömien aktivoinnin lisäämiseksi?

Mikäli tarkastellaan yhteiskunnan makrotasoa, niin näyttää siltä, että massatuotantoon ja valtion aktiiviseen toimintaan talouselämässä perustuva fordilais-keynesiläinen moderni yhteiskunta on väistymässä työntekijöiden ja tuotannon joustavuuteen sekä valtiovallan vähentyvään taloudelliseen toimintaan pohjautuvan refleksiivisen yhteiskunnan tieltä. Kehitys johtaa siirtymään hyvinvointivaltiomallista schumpeterilaiseen workfare-työyhteiskuntaan. Perusteena tälle muutokselle ovat talouselämän puolelta tulleet vaatimukset työmarkkinoiden suuremmasta joustavuudesta sekä julkisen sektorin kustannusten alentamisesta (Heikkilä 1999, 6).

Toisena perusteena vastikkeellisuuden lisäämiselle on ollut keskustelu hyvinvointivaltion luonteesta: etuuksia on tarjottu kansalaisille, mutta monien mielestä kansalaisilla ei ole ollut vastaavassa määrin velvollisuuksia yhteiskuntaa kohtaan. Rentto toteaa, että oikeudet eivät voi olla yleisen sen enempää kuin yhteiskunnallisenkaan moraalin perustana. Täten ne eivät voi myöskään olla sillä tavalla luovuttamattomia ja ehdottomia kuin ihmisoikeuksien katsotaan olevan (Rentto 1992, 33). OECD:n vuonna 1990 aloittama *aktiivinen yhteiskunta* – ajattelu pyrkii korostamaan oikeuksien ja velvollisuuksien välistä riippuvuutta. Mallissa painotetaan palkattoman ja palkallisen työn eli aktiivin ja passiivin väestön välisten vastakkainasettelujen purkamiseen tähtääviä palkattoman ja palkallisen työn väliin sijoitettavia reformeja (Saari 1998, 104 & Kasvio 1994, 252).

Kolmas vastikkeellisuuden luomiseen ja aktivoinnin tehostamiseen johtava näkökulma on se, miten toimeentuloturvan järjestämiseen suhtautuvat sen rahoittajat eli veronmaksajat. 1990-luvulta alkaen on sosiaalipolitiikan toimijoiden ja tutkijoiden piirissä esitetty huolestuneita arvioita siitä, miten veronmaksajat suhtautuvat alati kasvaviin yhteiskunnan maksettavaksi koituviin sosiaalikuluihin. On pohdittu ”passivoivan tuen” muuttamista aktiiviseksi toiminnaksi, jotta veronmaksajien keskuudessa ei syntyisi moraalipaniikkia, joka murentaisi hyvinvointivaltion kannatusperustaa (Julkunen 1998, 184). Jo ennen 1990-lukua yhteiskunnallinen ajattelutapa suuntautui siten, että työnteko on katsottu velvollisuudeksi. Työvoimahallinnon tehtävistä ja toimintapolitiikasta kirjoittanut Melolinnä toteaaakin, että yksi hallinnon tehtävistä on hakijoiden työmoraalin

mittaaminen ja ylläpito. Tähän velvoittaa paitsi työttömyysturvalaki myös väestön enemmistön käsitys työnteon velvollisuudesta (Melolinna 1989a, 17).

1990-luvun lopulla Stakesin toimesta suoritetussa tutkimuksessa ilmeni, että suomalaiset ovat valmiita takaamaan sosiaaliturvan varassa eläville kohtuullisen elintason ja kulutusmahdollisuudet (Forma, ym. 1999, 6). Kansaneläkelaitoksen teettämässä tutkimuksessa vuodelta 1996 selvitettiin muun muassa kansalaisten mielipiteitä työttömyyskorvauksen vastikkeellisuudesta. Tutkimuksen mukaan näyttää siltä, ettei vastikkeeton työttömyyskorvaus nauti kannatusta kansalaisten keskuudessa. Runsaat 80 prosenttia tutkimukseen osallistuneista oli sitä mieltä, että työttömän tulisi olla valmis tekemään työttömyyskorvaustaan vastaan jotakin yhteiskuntaa hyödyttävää työtä. Lähes 90 prosenttia vastanneista oli sitä mieltä, että työttömyyskorvausta saavien tulisi ainakin hakeutua koulutukseen (Aaltonen 1996, 72–73). Turun yliopiston sosiaalipolitiikan laitoksen ja Kelan vuonna 1998 suorittamassa hyvinvointikartoituksessa tuli ilmi, että kansalaisista yhteensä 76 prosenttia oli joko täysin tai osittain samaa mieltä sen väittämän kanssa, että työttömän tulisi olla valmis tekemään päivärahaansa vastaan jotakin yhteiskuntaa hyödyttävää työtä. Toisaalta kun kansalaisille esitettiin väittämä ”Koska näyttää siltä, että kaikille työikäisille ei kerta kaikkiaan löydy töitä, olisi jokaisen työikäisen ihmisen voitava halutessaan jäädä vapaaehtoisesti työelämän ulkopuolelle elämään yhteiskunnan tarjoaman toimeentulon varassa”, oli väittämän kanssa täysin tai osittain samaa mieltä 55 prosenttia vastaajista (Korkala 1998, 42). Kansalaisten selkeä enemmistö oli siis sitä mieltä, että vastikkeellisuutta pitäisi olla. Marski (sama) arvelee työvelvoitteiden kaipuun johtuvan siitä, että kansalaiset pelkäävät pitkittyvän työttömyyden johtavan lisääntyviin sosiaalisiin ongelmiin ja rauhattomuuteen. Kun lähdettiin olettamuksesta, että työpaikkoja ei kerta kaikkiaan löydy, niin kansalaisten näkemys osittain muuttui. Toisaalta olisikin outoa, mikäli työtä vaadittaisiin tehtäväksi, jos ensiksi todetaan, ettei sitä kerta kaikkiaan ole.

Näyttää siis siltä, että suomalaisten veronmaksajien enemmistö on työttömyysturvan vastikkeellisuuden kannalla. Toisaalta suomalaiset ovat vahvasti solidaarisia huonompiosaisille, mistä kertoo Stakesin teettämä tutkimus. Asiaa voi mielestäni tulkita siten, että kun kansalaiset ovat solidaarisia huono-osaisille, niin oletus on myös toisensuuntainen eli työttömienkin toivotaan olevan solidaarisia veronmaksajille, jotka sosiaaliturvan maksavat.

Neljäntenä vastikkeellisuuteen johtavana syynä voi mainita Suomen lainsäädännön. Lainsäädäntöön on jo alusta alkaen kuulunut täystyöllisyysperiaate, kun Suomen hallitusmuodossa on todettu, että ”kansalaisten työvoima on valtakunnan erikoisessa suojeluksessa”. Vuonna 1972 tähän hallitusmuodon pykälään tehtiin lisäys ”valtiovallan asiana on tarvittaessa järjestää Suomen

kansalaisille mahdollisuus tehdä työtä, mikäli laissa ei ole toisin säädetty” (Vähätalo 1983, 1). Vuonna 1999 laadittiin Suomen perustuslaki, jonka 18. pykälässä todetaan, että julkisen vallan on huolehdittava työvoiman suojelusta ja että sen on edistettävä työllisyyttä ja pyrittävä turvaamaan jokaiselle oikeus työhön (Suomen perustuslaki 1999, www-muodossa). Perustuslaki korvasi muun muassa Suomen hallitusmuodon. Koska Suomen lainsäädännössä puhutaan työvoiman suojelusta sekä jokaisen oikeudesta työhön, on vastikkeellistaminen mahdollista nähdä myös lainsäädännön toteuttamisen yhtenä osana.

2.3.2. Kansalaistyön nykyinen käytäntö, projektitoiminta ja sen tulokset

Minkälaista pääasiallisesti valtiovallan rahoittamaa palkallista työtä kolmannella sektorilla järjestetään? Outi Kärkkäisen mukaan kolmannella sektorilla, tarkoittaen tässä uudenlaisia työtehtäviä, ei jo aiemmin kolmannelle sektorille kuuluneita hoiva- ja terveystyötehtäviä, tehdään pääasiallisesti töitä, jotka ovat yhteiskunnallisesti hyödyllisiä, mutta joiden tuottavuus on pienempi kuin avoimella sektorilla.

”Iäkkäiden, sairaiden tai muuten avun tarpeessa olevien avustamista kotona asumisen helpottamiseksi sisältäen mm. siivousta, pihatöitä, asiointiapua, pientä remonttia ja seurustelua toteutettiin Satakunnan TE-keskuksen alueella vuonna 2003 useassa projektissa. Kierrätystoimintaan liittyviä töitä tehtiin kahdessa projektissa ja pienten koululaisten iltapäiväkerhoja ohjattiin kaikkiaan kolmessa projektissa. Työtehtävien kirjo oli varsin laaja esimerkkeinä kirjastoapulainen, toimistotyöntekijä, arkistointityöt, ulkoilualueiden kunnostus, osuuskunta- ja maahanmuuttajaneuvonta sekä lähiöpartiointi, maalari tai museotyöntekijä” (Kärkkäinen 2004, 9).

Kärkkäisen selvityksen mukaan työllistämiskohteita hallinnoi Satakunnan alueella käytännössä nk. kolmas sektori eli yhdistykset ja säätiöt (Kärkkäinen 2004, 11). Tällä tavalla kolmannen sektorin on mahdollista palkata työllistetyille työnjohtajia ja – ohjaajia. Kärkkäisen selvitys antaa varsin myönteisen kuvan kolmannen sektorin työllistämistoiminnan vaikutuksista työllistettyihin. Työllistetyille oli tärkeää se, että he olivat saaneet töitä ja että he kokivat jälleen olevansa tarpeellisia.

Kolmannen sektorin työllistämiskohteita ja työllisyysprojektitoiminta käynnistyi tosissaan vuoden 1998 aikana, kun kolmannelle sektorille myönnettiin aiempaa selkeästi paremmin ehdoin työllistämistukia pitkäaikaistyöttömien työllistämiseen. Ennen tätä projektitoiminta on ollut pääasiallisesti julkisen sektorin hallinnoimaa ja siitä on tehty muutamia selvityksiä. Näiden selvitysten pohjalta näyttää siltä, että projektitoiminnalla on alun alkaenkin ollut samantyyppisiä vaikutuksia työllistettyihin, kuin mitä Kärkkäisen selvitys antaa ymmärtää. Jyväskylän kaupungin

sosiaali- ja terveystalvvelukeskuksen aloittamasta ehkäisevän sosiaalipolitiikan kuntaprojektiin kuuluvasta työllistämiprojektista teki selvityksen Päivi Laapotti. Työllistetyt sijoittuivat pääosin kunnan töihin, mutta myös kaupungin kanssa yhteistyötä tehneelle kolmannelle sektorille. Selvityksen tuloksena oli, että työnteko vaikutti positiivisesti työllistettyjen elämään, he kokivat hyötyneensä siitä ja olisivat valmiita osallistumaan uudelleen samankaltaiseen projektiin. Kielteisinä seikkoina pidettiin työsuhteen lyhytkestoisuutta sekä matalaa palkkatasoa (Laapotti 1997, Tiivistelmä). Pitkään työttömänä olleet korostivat, että heidän omanarvontunteensa ja itsetuntonsa koheni työnteon myötä. He huomasivat osaavansa jotain ja pääsevät näyttämään kykyjään sekä saavat työn kautta mielekästä sisältöä päivään. Työttömänä ollessaan projektiin työllistetyt kokivat, etteivät osaa mitään, eikä heitä tarvita. Työllistäminen poisti heiltä tällaiset ajatukset (emt, 36).

Pauli Pohjolan tekemä selvitys 1980-luvun puolivälissä Porissa työllistetyistä työttömistä kertoo, että puolet työllistetyistä oli sitä mieltä, että heidän ammattitaitonsa oli parantunut työllistämisen ansiosta. Lisäksi lähes 85 prosenttia työllistetyistä oli tyytyväisiä työllistämistuella luotuun työpaikkaansa (Pohjola 1986, 66–67).

Robert Arnkil, Jarmo Nieminen ja Maija Säkäjärvi arvioivat vuonna 1997 ESR-tuella vuosina 1995–1997 toteutettuja projekteja. Tuloksena oli, että asiakkaiden omien arvioiden mukaan parhaiten projektit onnistuivat itsetunnon ja elämäntilanteen kohentamisessa (Arnkil, ym. 1997, 12). Kun eriteltiin asiakkaiden näkemyksiä siitä, mitkä asiat parhaiten onnistuivat projekteissa, niin työharjoittelu ja tukityö saivat parhaat arviot (emt, 50–51). Samaan johtopäätökseen tutkijakolmikko sekä Janna Mure ja Timo Vähämöttönen päätyivät myös vuonna 2000 julkaistussa arvioinnissa Euroopan Sosiaalirahaston prioriteetista ”Polut työttömyydestä työhön” (Arnkil, ym. 2000, 24).

Aila Mustosen selvityksestä vuodelta 1998 käy ilmi, että pitkäaikaistyöttömyyden laajennuttua koskemaan yhä uusia väestökerroksia näyttää siltä, että työllistetyiksi on valikoitunut työkokemukseltaan ja koulutukseltaan parhaimmisto (Mustonen 1998, 29). Tämä voi merkitä sitä, että projekteista saadut myönteiset palautteet perustuvat pitkäaikaistyöttömien parhaimmiston näkemyksiin, jolloin kaikkein huonoimmassa asemassa olevien pitkäaikaistyöttömien näkemykset eivät pääse esille.

2.3.3. Kritiikki vastikkeellistamista kohtaan

Vastikkeellisuutta ja työttömien aktivointia ei ole kaikilla tahoilla hyväksytty. Dirk Geldof luettelee syitä tähän. Ensinnäkin aktivointi voi johtaa vanhan hyväntekeväisyys-ajattelumallin palaamiseen. Aktivointi voi myös johtaa työttömien hyväksikäyttöön halpana tai jopa ilmaisena työvoimana. Geldofin tulkinnan mukaan hollantilaisen tutkijan Luc Notredamen mielestä aktivointi heikentää yksilöiden universaaleja oikeuksia ja johtaa ihmisten jakaantumiseen onnistujiin ja epäonnistujiin. Geldofin mukaan ongelmana on myös se, että aktivointiin siirtymisen myötä ei yksityissektorilta eli yrityksiltä vaadita enää vastuunottoa kansalaisten työllistämisestä ja toimeentulosta. Loppujen lopuksi pulmaksi nousee se, ettei aktivointiin sijoiteta riittävästi varoja, jolloin aktivointiin ohjatuilla kansalaisilla ei ole ohjaavaa ja tukevaa työvoimaa käytettävissään (Geldof 1999, 20).

Kolmannen sektorin mahdollisuuksia työllistää merkittäviä määriä työttömiä on epäilty lähinnä siksi, ettei kolmannen sektorin toimijoita ole alun perin organisoitu työllistämisen näkökulmasta ja siksi, että ne eivät kykene muodostumaan itsenäiseksi toiminta-alueeksi, koska ne ovat pitkälti itse riippuvaisia valtion antamasta taloudellisesta tuesta (Mattila 2001, 141).

Kortteinen ja Tuomikoski ovat kriittisiä kolmatta sektoria kohtaan siinä mielessä, että myös kansalaisyhteiskunnan sisällä muodostuvat yhteisyysuhteet jakautuvat säätyportaikon mukaan. Tästä syystä tukeutumalla kansalaisyhteiskunnan sisäisiin sosiaalisiin resursseihin ei juuri pystytä estämään eriarvoisuutta kärjistymästä. ”Ne, jotka eniten apua tarvitsisivat, ovat myös kansalaisyhteiskunnan sisällä heikoimmassa asemassa. Kansalaisyhteiskunnan roolin korostaminen soveltuu osalle työttömiä, mutta tasa-arvopolitiikan välineeksi siitä ei ole” (Kortteinen, ym. 1998, 181).

2.4. Elämän- ja työn hallintaan liittyviä teorioita

Kuten jo edellisissä kappaleissa olen selvittänyt aiempiin tutkimuksiin pohjautuen, työttömyys aiheuttaa yksilöille vakavia ongelmia muun muassa yleisen elämänhallinnan ja terveyden suhteen. Koska tutkimukseni tehtävä on selvittää, minkälaisia vaikutuksia kansalaistyöllä on ollut sen tekijöihin ja miten kansalaistyöntekijät ovat kokeneet kansalaistyönsä, niin tässä kappaleessa käsitelen elämänhallintaan ja työmotivaatioon liittyviä teorioita.

2.4.1. Koherenssin tunne

Elämänhallintaa ja sen teoreettista perustaa on laajasti tutkinut lääketieteellisen sosiologian professori Aaron Antonovsky. Hän on luonut käsitteen koherenssin tunne (sense of coherence), joka voidaan kääntää elämänhallinnaksi. Vuodelta 1979 olevassa teoksessaan Antonovsky määrittelee elämänhallinnan seuraavasti: se on kaikkia ihmisiä koskeva suuntautuminen, jonka perusteella syntyy dynaaminen luottamuksen tunne siitä, että ihmisen ulkoiset ja sisäiset ympäristöt ovat ennustettavissa olevia ja että on olemassa suuri mahdollisuus olettaa, että asiat tapahtuvat niin, kuin niiden on järkevää olettaa tapahtuvan (Antonovsky 1985, 123). Tähän liittyen Antonovsky katsoo, että vahvan elämänhallinnan omaava ihminen näkee ulkopuoliset ärsykkeet ymmärrettävinä (comprehensible), hallittavina (manageable) ja tarkoituksellisina (meaningful) (Antonovsky 1987, 155).

Antonovskyn ajattelussa elämänhallinnan kehittämisessä tärkeää on niin kutsuttu salutogeeninen lähestymistapa ihmisten sairauksiin ja ongelmiin. Sen mukaan olennaista on ihmisen omien voimavarojen kehittäminen sairastumista vastaan. Niinpä Antonovsky erottaa toisistaan stressin ja jännityksen (Antonovsky 1985, 6). Jännitys voi olla terveyttä ja elämänhallintaa edistävää, mutta stressi sen sijaan tarkoittaa tilannetta, missä yksilö ei kykene käsittelemään häneen kohdistuvaa jännitystä riittävän tehokkaasti ja se johtaa riskiin sairastua (emt, 95–96).

Anna-Maija Pietilä on esittänyt Antonovskyn salutogeenisen lähestymistavan ydinkäsitteen koherenssin tunteen seuraavasti: se tarkoittaa ihmisen sisäistä maailmaan orientoitumisen mallia ja sisältää kolme osatekijää: 1) ymmärrettävyys (comprehensibility) tarkoittaa tunnetta siitä, että kykenee hahmottamaan sekä ymmärtämään omat sisäiset voimavaransa sekä vuorovaikutuksen sosiaalisen ympäristön kanssa. Ymmärrettävyys tarkoittaa myös sitä, että elämässä on loogisuutta, oma elämä on ennustettavissa ja järjestyksessä. 2) Hallittavuus (manageability) viittaa yksilön kokemukseen siitä, että hänellä on käytössään voimavaroja, joiden avulla hän voi vastata erilaisiin haasteisiin. 3) Tarkoituksellisuuden (meaningfulness) osatekijä osoittaa, miten yksilö kokee oman elämänsä tarkoituksen ja haluaako hän mobilisoida voimavarojaan erilaisiin sitoumuksiin ja velvoitteisiin (Pietilä 1994, 19).

Mikä on Antonovskyn mukaan tärkeää elämänhallinnan kehittymiselle? Tutkimusten mukaan yhteiskunnallisissa olosuhteissa selviävät parhaiten ne ihmisryhmät ja yksilöt, joiden asema on suhteellisen pysyvä eli siinä ei ole tapahtunut suuria muutoksia (emt, 6). Työn myötä kehittyvälle elämänhallinnalle on Antonovskyn mukaan olennaista tehtävän työn yhteiskunnallinen arvostus ja se, miten työntekijä itse arvottaa oman työnsä merkityksen (Antonovsky 1985, 128).

Antonovskyn mukaan elämänhallinnalle on tyypillinen osa se, että yksilö muodostaa hänen itsensä kannalta ymmärrettävän, hallittavan ja tarkoituksellisen näkemyksen koko maailmasta. Tähän maailmankuvaan kuuluu yhtenä osana yksilön käsitys itsestään (emt, 109–110). Työn merkitystä elämänhallinnalle Antonovsky kuvaa siten, että työssä yksilö pääsee käyttämään taitojaan ja toteuttamaan potentiaalisia kykyjään. Tämä luo yksilölle luottamusta siihen, että hän kykenee pärjäämään yhteisössä. Antonovskyn mukaan työn puute aiheuttaa hallittavuuden tunteen halvaantumisen (Antonovsky 1987, 162).

Pietilä pohjaa tutkimuksensa pohjoissuomalaisen nuorten miesten elämänhallinnasta ja terveydestä pitkälti Antonovskyn käsityksiin. Johtopäätöksissään Pietilä päätyy siihen, että terveys edistää vahvaa elämänhallintaa. Muita vahvaa elämänhallintaa edistäviä osatekijöitä ovat: a) myönteinen arvio omista mahdollisuuksista edistää terveyttä elintavoilla, b) oma arvio toimeentulosta on hyvä, c) terveelliset elintavat, d) vähäinen stressin kokeminen (Pietilä 1994, 45).

2.4.2. Työn hallintaan liittyviä tutkimustuloksia

Jussi Vahteran ja Sinikka Soinin työministeriölle tekemän tutkimuksen teoriaosuudessa todetaan, viitaten Spectorin tekemään tutkimukseen, että työn hallinta on sekä työmotivaation että työntekijöiden terveyden kannalta merkittävä tekijä. Hyvään hallintaan liittyy huonoon verrattuna parempi työtyytyväisyys, sitoutuminen työhön, työsuoritus ja työmotivaatio sekä vähemmän ruumiillista ja henkistä oireilua sekä poissaoloja työstä (Vahtera, ym. 1994, 18).

Tutkijat määrittelevät Hackmanin ja Oldmanin tutkimustuloksiin viitaten työn hallinnan siten, että työssä on viisi ulottuvuutta, joiden perusteella hallinnan vahvuus voidaan arvioida. Ulottuvuudet ovat: 1) työn edellyttämä tietojen ja taitojen käyttö, 2) tehtäväkokonaisuus, millä tarkoitetaan sitä, missä määrin työ vaatii kokonaisen ja tunnistettavissa olevan työn loppuun saattamista, 3) tehtävän merkitys, 4) itsenäisyys työn suorittamisessa, 5) palaute työstä. Erityisesti työn itsenäisyyden katsotaan edustavan työn hallintaa ja sen katsotaan vaikuttavan positiivisesti vastuuntuntoon työn tuloksista. Tietojen ja taitojen käyttö, tehtäväkokonaisuus ja tehtävän merkitys vaikuttavat työn mielekkyyden kokemiseen. Työstä saatu palaute taas vaikuttaa siihen, miten työn tulokset koetaan. Hackmanin ja Oldmanin mukaan työn mielekkyyden, itsenäisyyden ja palautteen muodostamasta laskulausekkeesta voidaan laskea työn motivaatiopotentiaali (emt, 19).

Vahtera ja Soini tuovat esiin myös Aronssonin määritelmän työn hallinnaksi. Työn hallinta pitää sisällään neljä keskeisintä osatekijää: 1) hallinta tarkoittaen sitä, että ihmisellä on määräävä vaikutus lopputulokseen, 2) ennustettavuus, 3) osallistuminen tarkoittaen sitä, että ihmisellä on

merkittävä osa jonkin tavoitteen saavuttamisessa, 4) tilanteen ehtojen ja tilanteen sisäinen hallinta (emt, 19).

Aktiivisen ja passiivisen työn aiheuttamien vaikutusten eroista Vahtera ja Soini kirjoittavat Karasekiin viitaten, että aktiivisissa töissä olevat näyttävät toimivan aktiivisemmin myös vapaa-ajan harrastuksissaan. Passiiviseen työhön taas liittyy vapaa-ajan sosiaalisen aktiivisuuden lasku (emt, 22). Marie Jahoda toteaa tutkimuksessaan, että työttömäksi jouduttuaan ihmisten harrastustoiminta vähenee entisestään, vaikka aikaa harrastuksiin olisi aiempaa enemmän. Tämä johtuu siitä, että vapaa-aika koetaan työhön olennaisena osana kuuluvaksi, eivätkä työ ja vapaa-aika ole toisilleen vastakkaisia, toisiaan korvaavia (Jahoda 1982, 24–25). Vahtera ja Soini kirjoittavat teoksessaan, Karasekiin viitaten, että hyvät työn hallintamahdollisuudet omaavilla työntekijöillä on samaan aikaan paljon vapaa-ajan sosiaalisia aktiviteetteja (Vahtera, ym. 1994, 28).

Vahtera ja Soini toteavat tutkimuksessaan, että kun kuormittavaan työhön liittyy hyvä sosiaalinen tuki, vaivaavat ahdistus, masennus, ärtyneisyys ja ruumiillinen oireilu selvästi vähemmän kuin sellaisessa kuormittavassa työssä, missä työntekijät eivät koe saavansa riittävää sosiaalista tukea (emt, 27).

3. Tutkimuksen tavoitteet ja toteutus

3.1. Tutkimusasetelma ja -tehtävät

Tämän tutkimuksen tehtävä on selvittää, minkälaisia vaikutuksia kansalaistyöllä on ollut sen tekijöihin ja miten kansalaistyöntekijät ovat kokeneet kansalaistyönsä. Toisaalta on tarkoitus selvittää, onko kansalaistyöstä tähän mennessä saatujen kokemusten pohjalta mahdollista antaa vastausta siihen, tarjoaako kansalaistyö kolmannella sektorilla eväitä uusien työmahdollisuuksien luomiseen pitkäaikaistyöttömille. Tämän selvittämiseksi tutkitaan, tarjoaako kolmannella sektorilla tehtävä työ kansalaistyöntekijöille onnistumisen ja henkilökohtaisen kehittymisen edellytyksiä.

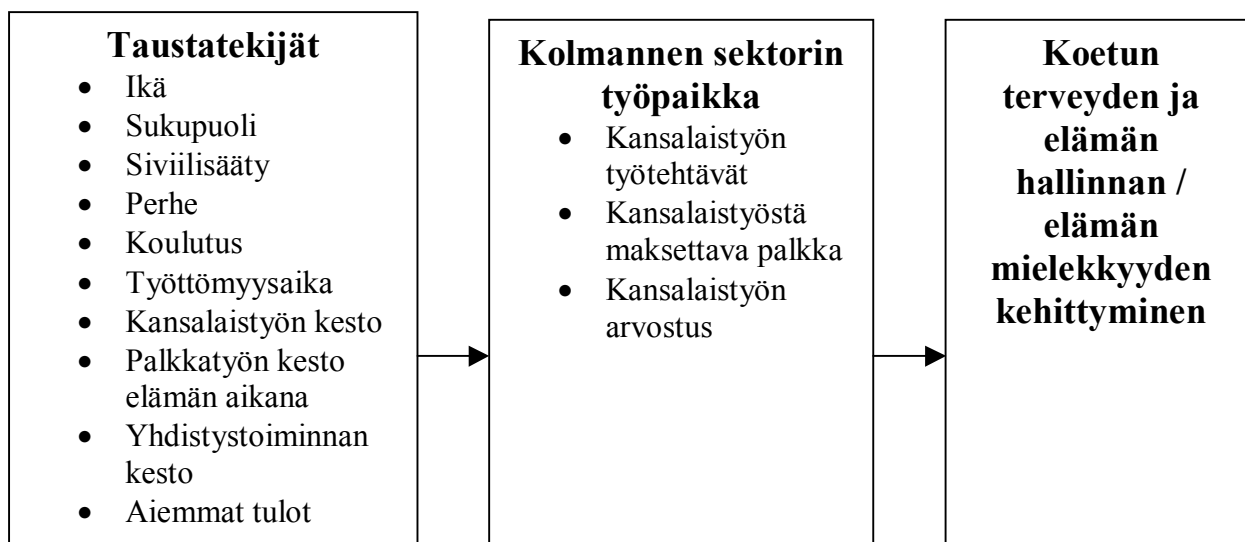
Tutkimusaineistoni olen hankkinut survey-haastattelulla, joka pohjautuu strukturoituun kyselylomakkeeseen. Strukturoituina kysymyksinä pidetään suljettuja kysymyksiä, joissa on valmiit vastausvaihtoehdot, joista ympyröidään tai rastitetaan sopiva tai sopivat. ”Ne ovat tarkoituksenmukaisia silloin, kun mahdolliset, selvästi rajatut vastausvaihtoehdot tiedetään etukäteen ja kun niitä on rajoitetusti” (Heikkilä 2004, 50). Survey-tutkimus perustuu kvantitatiivisiin tutkimusmetodeihin ja on sekä tehokas että taloudellinen tapa kerätä tietoa silloin,

siin tutkimusmetodeihin ja on sekä tehokas että taloudellinen tapa kerätä tietoa silloin, kun tutkittavia on paljon (emt, 19). Kvantitatiivisen tutkimuksen etenemisestä Toivonen toteaa, että ensiksi tutkimukselle luodaan teorettinen viitekehys. Tämän jälkeen luodaan hypoteesit (Toivonen 1999, 100).

Teoreettisessa osassa luettelemieni teoreettisten lähtökohtien perusteella perusajatuksena on, että pitkäaikaistyöttömien työllistyminen kolmannelle sektorille vaikuttaa päinvastoin kuin se tilanne, että yksilö joutuu työttömäksi.

- 1) Ensimmäinen hypoteesi on, että työhön kolmannelle sektorille ryhtyneen yksilön koettu terveys paranee.
- 2) Toinen hypoteesi on, että työllistyttyään yksilö ryhtyy harrastamaan vapaa-ajallaan enemmän.
- 3) Kolmas hypoteesi on, että kolmannella sektorilla tehtävä työ parantaa yksilön elämänhallintaa ja elämän koettua mielekkyyttä.

Tutkimusaineistoni käsittelyssä en aio kuitenkaan sitoutua yksinomaan näiden hypoteesien todistamiseen, vaan etsin aineistosta myös muita seikkoja, jotka liittyvät kansalaistyöhön kolmannella sektorilla. Tämä jo yksinomaan siitä syystä, että tutkimuksia kansalaistyöstä on varsin vähän ja aineistoni monipuolinen läpikäyminen auttaa ymmärtämään tätä edelleenkin suhteellisen tuoretta ilmiötä aiempaa paremmin.

Kuva 1. Tutkimuksen teorettinen viitekehys.

3.2. Tutkimusaineisto ja sen edustavuus

Tutkimukseni aineistona ovat kolmannella sektorilla pääasiallisesti Porin seudulla työskennelleet ja työskentelevät henkilöt, joiden palkkaukseen kolmas sektori on saanut avustusta julkiselta sektorilta eli pääasiallisesti valtiolta, mutta jonkin verran myös kunnalta. Kyselyyn vastasi 257 henkilöä, jotka ovat olleet töissä joko yhdistelmätuella, joka 1.1.2006 alkaen on korvattu palkkatuella, tai työelämävalmennuksessa/työharjoittelussa. Palkkatuen suuruus on nykyään vähintään 500 päivää työttöminä työnhakijoina olleille 44,65 euroa / vrk ja se maksetaan työnantajalle. Tukea voidaan maksaa yhden vuoden ajan, minkä jälkeen sen suuruus alenee toisena vuonna 23,50 euroon (Työministeriön www-sivut 2006c). Työharjoittelu on tarkoitettu alle 25-vuotiaille ammattikouluttamattomille nuorille ja työelämävalmennus muille työttömille. Työharjoitteluun osallistuvalla maksetaan työharjoittelun ajalta työmarkkinatukea sekä tietysin edellytyksin ylläpitokorvausta. Työelämävalmennukseen osallistuvalla maksetaan joko työmarkkinatukea ja ylläpitokorvausta tai työllistämistukea ja harkinnanvaraista ylläpitokorvausta. Ylläpitokorvauksen suuruus on 8 euroa / vrk ja se on saajalleen verotonta (Työministeriön www-sivut 2006d).

Yhteyden työllistettyihin sain pääasiallisesti Porin seudulla toimivien työllistämiprojektien kautta. Nämä projektit ovat Alueprojekti Porissa – Apropoo, jota itse vedin vuoden 2005 loppuun asti, Porissa Työväen Urheiluliiton alaisuudessa toimivat Joutsijärvi-projekti ja Iltapäivätoiminta Iltis-projekti, Harjavallassa toimiva Hatu-projekti, Porilaiset Kulttuurijärjestöt ry:n alaisuudessa toimiva Kulttuurinuoret-projekti, Porissa toimiva Kylätalkkarit-projekti, valtakunnallinen urheiluseurojen parissa toimiva Työhön kutsu – projekti ja Porissa toimiva Punaisen Ristin Kontti-projekti. Näiden lisäksi sain neljä vastausta Nokialta paikallisen työttömien yhdistyksen työllistetyiltä. Kyselyyn pyrittiin tavoittamaan myös mahdollisimman suuri määrä henkilöitä, jotka ovat olleet aiemmin kansalaistyössä. Tällaisia henkilöitä löytyi pääasiallisesti minun itseni vetämien projektin kautta, sillä muilla projekteilla ei ollut resursseja / motivaatiota ryhtyä metsästämään aiemmin heillä töissä olleita henkilöitä haastattelua varten. Kyselyiden suorittamisessa toimi itseni lisäksi kolme apulaista, jotka auttoivat haastateltavien etsimisessä ja kutumisessa haastatteluun, lähettivät vastauslomakkeita sekä olivat tarvittaessa läsnä haastattelulomakkeen täytössä. Projektien vetäjät auttoivat minua viemällä kyselylomakkeet työllistetyille ja olemalla tarvittaessa läsnä haastattelulomakkeen täytössä.

Koska olen itse aktiivisesti mukana työllistämiprojektien vetämisessä ja toimin työllistettyjen esimiehenä, on kvantitatiivisen tutkimusmetodin käyttö tärkeää. Kvantitatiivisessa tutkimusmenetelmässä tutkijan ja tutkittavan suhde on etäinen ja tutkijan asenne tutkittavaan ulkopuolinen (Toivonen 1999, 99). Mahdollisimman rehellinen vastaaminen kyselylomakkeeseen on tällöin huomattavasti helpompaa kuin tutkijan ja tutkittavan läheiseen suhteeseen perustuvassa kvalitatiivisessa tutkimuksessa (emt, 99), varsinkin kun vastaajat esiintyvät vastauksissaan nimettömänä.

Kolmannella sektorilla työssä olleista työllistetyistä ei ole olemassa erillistä tilastoa. Siksi minulla ei ollut mahdollisuutta ryhtyä valitsemaan haastateltavia jostain tietyistä perusjoukosta, vaan kysymys oli haastateltavien ”metsästämisestä”, kontaktien luomisesta eri projekteihin sekä omien tietojen hyödyntämisestä. Kaikki kolmannella sektorilla työskennelleet työllistetyt, jotka onnistuttiin tavoittamaan ja suostuteltua haastatteluun, haastateltiin. Kun haastateltava onnistuttiin tavoittamaan henkilökohtaisesti, niin lomakkeen täyttämistä kieltäytyneitä ei ollut monta. Mikäli sen sijaan yhteys oli luotu joko projektin vetäjän tai puhelinsoiton kautta, oli kieltäytyneitä enemmän, mutta tällöinkään kato ei ollut järin suuri. Arvio siitä, miksi kieltäytyneitä oli enemmän, kun yhteys haastateltuun luotiin projektin vetäjän tai puhelinsoiton kautta, on se, että joillakuilla ei ole motivaatiota kuluttaa aikaansa haastattelulomakkeen täyttämiseen ja välikäden tai puhelimen kautta suoritettu pyyntö ei ole riittävän vahva, vaan se on suhteellisen helppo sivuuttaa. Haastattelutehtävä ei ollut helppo, mutta se saatiin suoritettua vuoden 2005 syys-marraskuun kuluessa. Oma käsitykseni on, että tällaisella työskentelymenetelmällä onnistuttiin saavuttamaan edustava otos kolmannella sektorilla työssä olevista ja olleista työllistetyistä.

Tutkimukseni on poikkileikkaustutkimus, jolla tarkoitetaan sitä, että se on ”samana ajankohtana useille eri tilastoyksiköille suoritettu tutkimus” (Heikkilä 2004, 309). Poikkileikkaustutkimus on yleinen yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa ja sen heikkoina puolina voidaan mainita, että ajan myötä tapahtuvia muutoksia ja kausaalisuhteita ei kyetä kovin hyvin tutkimaan. Ajallista ulottuvuutta voidaan kuitenkin saada aikaan luomalla vertailuryhmiä, joita tässä tutkimuksessa edustavat kansalaistyössä tutkimushetkellä olevat ja aiemmin kansalaistyössä olleet, mutta tällä hetkellä työttömät henkilöt. Tutkimushetkellä kansalaistyössä olevia haastateltuja on 145 ja kansalaistyössä olleita, mutta tutkimushetkellä työttömiä haastateltuja on 111.

Aineiston koko, 257 vastausta, joka sisältää yli sata vastausta molemmista vertailuryhmistä, on riittävän suuri tilastollisesti luotettavan tutkimuksen tekoon. Sen sijaan kysymyksiä aiheuttaa niin kutsuttu eräkato, millä tarkoitetaan muuttujien yksittäisten arvojen puuttumista (emt, 43). Ennen asian käsittelyä on palautettava mieleen se, että haastateltavat ovat yleensä pitkäaikaistyöttömiä,

joiden työttömyyteen on useita eri syitä. Muun muassa erilaiset sairaudet, niin fyysiset kuin psyykkisetkin, ovat voineet aiheuttaa työttömyyden. Tämä voi tarkoittaa myös sitä, ettei kyky vastata kyselylomakkeeseen ole paras mahdollinen. Tämä on yksi syy siihen, miksei kyselylomakkeen kaikkiin kysymyksiin ole vastattu. Toinen syy voi olla se, ettei ole haluttu käyttää riittävästi aikaa lomakkeen täyttämiseen. Kyselylomaketta testattiin ennen sen käyttöä neljällä koeryhmään kuuluvalla henkilöllä ja keskimääräinen lomakkeen täyttöaika meni noin 15 minuuttiin. Joillekuille tämäkin aika voi olla liian pitkä.

Näistä seikoista huolimatta vastaamatta jääneitä kohtia ei mielestäni tullut kuitenkaan ennakoitua suurempaa määrää. Kyselylomaketta laadittaessa pyrin siihen, että kysymykset olisivat mahdollisimman selkeitä ja että ne sopisivat haastateltavien käsitemaailman piiriin. Lisäksi pyrin siihen, että haastateltavan vastatessa lomakkeen kysymyksiin olisi lähettyvillä joku, joka osaisi neuvoa tarvittaessa. Muun muassa ammatillisen koulutuksen sijoittaminen asteikolla ”ei ole ammatillista koulutusta – alempi ammattikoulutus – keskiasteen koulutus tai korkeakoulututkinto”, käsite yhdistystyö, jota käytin kansalaistyön sijasta, koska haastateltavat eivät todennäköisesti tunteneet käsitettä kansalaistyö ja kysymys numero 18, missä piti laittaa arvojärjestykseen asiat, joita arvostaa työssä, vaativat monesti erillistä selittämistä. Ongelmaksi muodostuivatkin lähinnä ne tilanteet, joissa selittäjän ominaisuudessa joutui toimimaan jonkin työllistämiprojektin esimies, jolla ei välttämättä ollut haastateltavaa parempaa tietämystä kyselyn peruslähtökohdista ja joissa kyselylomake lähetettiin haastateltavan kotiin postitse varustettuna palautuskuorella. Lisäksi erikseen kannattaa mainita se, että kysyttäessä siviilisäätystä jotkut vastaajat eivät ole mieltäneet käsitettä avoliitto, vaan ovat merkinneet nykyisen siviilisäätynsä naimattomaksi.

Taustatietojen osalta katoa oli hiukan, esimerkiksi kysymykseen, missä selvitettiin työttömyysaikaa ennen työhön tuloa, jätti vastaamatta 7 henkilöä. Palkkatyön kokonaiskestoja elämänsä aikana ei merkinnyt 19 henkilöä, mikä voi johtua siitäkin, ettei sitä aivan tarkkaan monikaan kykene muistamaan. Palkkaansa edellisessä työpaikassa ennen yhdistystyötä ei merkinnyt 62 henkilöä, mutta tämäkin kysymys voi olla vaikea, kun ottaa huomioon, että monilla on edellisestä työpaikasta kulunut pitkä aika tai edellistä työpaikkaa ei ole koskaan ollutkaan. Oman kotitalouden kokonaisnettotuloja ei merkinnyt 31 henkilöä, minkä syynä voi olla myös halu pitää asia omana tietona. Kun kysyttiin, miten kansalaistyössä koki erilaisia asioita, kuten työtehtävien tärkeyden ja työn organisoinnin, jätti kysymyksiin vastaamatta yleensä vajaat 20 henkilöä. Kun kysyttiin edellisessä työpaikassa ennen kansalaistyötä koettua asioita, vastaamatta jättäneitä oli noin 40, mihin voi vaikuttaa se, että edellistä työpaikkaa ei ole ollut tai siinä olosta on kulunut liiaksi aikaa. Kysymyksiin, miten eri asiat ovat muuttuneet kansalaistyöhön tulon jälkeen, vastattiin varsin hyvin

(kato keskimäärin noin 5 henkilöä). Kysymys 18 muodostui ongelmalliseksi, sillä ohjeena oli ”Laita asiat arvojärjestykseen siten, että tärkeimmän merkitset numerolla 1, toiseksi tärkeimmän numerolla 2 ja niin edelleen”. Monet olivat merkinneet vain ykköstä ja kakkosta eli ohjetta ei ollut ymmärretty. Seurauksena tästä oli, että keskimäärin 50 vastausta jäi saamatta. Muihin kysymyksiin vastattiin hyvin pienellä katoprosentilla.

3.3. Tutkimuksen metodit ja menetelmät

3.3.1. Kyselylomakkeen laadinta ja mittarit

Tutkimuksen kyselylomake koostui kolmesta eri osiosta. Ensimmäisen osan muodostivat taustatiedot. Osiossa tiedusteltiin henkilöltä syntymävuotta, sukupuolta, siviilisäätystä, kotitalouden kokoa, ammatillista koulutusta, työttömyysvuosien lukumäärää ennen pääsyä yhdistystyöhön, nykyisen yhdistystyösuhteen kestoa (tähän jättivät vastaamatta ne, jotka olivat kyselyhetkellä työttöminä), yhdistystyösuhteen kokonaiskestoa, yhdistystyötehtävän kuvausta, koko elämän aikana tehtyjen työvuosien lukumäärää, koko elämän aikana aktiivisessa yhdistystoiminnassa mukanaolon kestoa, kuukausipalkan suuruutta edellisessä työssä ennen yhdistystyösuhdetta ja vastaajan kotitalouden nykyisiä nettokuukausituloja. Tämän lisäksi tiedusteltiin konsensus-metodia käyttäen henkilöiden omaa arviota siitä, kuinka suuret nettotulot he tarvitsisivat kuukaudessa, jotta he selviäisivät välttämättömistä menoistaan.

Kysymyksissä kansalaistyö oli korvattu sanalla yhdistystyö, koska käsite kansalaistyö lienee työllistetyille varsin tuntematon. Sen sijaan käsite yhdistystyö on tutumpi, koska työllistetyt tekevät/ovat tehneet työtä yhdistyksissä. Kyselyn otsikossa oli kuitenkin tuotu esille molemmat käsitteet: ”Tutkimuskysely yhdistys- eli kansalaistyöstä”.

Toinen osio piti sisällään kysymyksiä työn hallinnasta ja kansalaistyön sisällöstä. Henkilöiltä kysyttiin ensimmäiseksi sitä, miten he kokevat/kokivat työnsä yhdistyksessä. Vastaaminen tapahtui 5-asteisella Likert-asteikolla. Likert-asteikkoa käytetään yleensä mielipidemittauksissa (Heikkilä 2004, 53). Siinä 1 tarkoitti, että vastaaja on väitteen kanssa täysin samaa mieltä, 2 tarkoitti, että vastaaja on jokseenkin samaa mieltä, 3 tarkoitti, että vastaaja on jokseenkin eri mieltä, 4 tarkoitti, että vastaaja on täysin eri mieltä ja 5 tarkoitti, ettei vastaaja pysty vastaamaan kysymykseen. Väitteissä tuotiin esille työtehtävien tärkeys, uusien asioiden oppiminen, työpaikan ilmapiirin mielekkyys, vaikutusmahdollisuudet ynnä muita työhön liittyviä seikkoja. Seuraavassa

kysymyksessä eli kysymyksessä numero 16 kysyttiin samoja asioita liittyen vastaajan edelliseen työpaikkaan ennen yhdistystyötä. Kysymyksessä 17 tiedusteltiin, miten eri asiat (kuten ystävyysuhteiden lukumäärä ja elämän mielekkyyden lisääntyminen) ovat muuttuneet yhdistystyöhön tulon jälkeen. Likert-asteikolla 1-5 ykkönen tarkoitti selkeää muutosta parempaan suuntaan, kakkonen pientä muutosta parempaan ja kolmonen tarkoitti, ettei muutosta ole tapahtunut. Nelonen tarkoitti pientä muutosta huonompaan suuntaan ja viitonen selkeää muutosta huonompaan suuntaan.

Kysymyksessä 18 tiedusteltiin, mitä eri asioita arvostaa työssä ja pyydettiin laittamaan valmiiksi pohditut vaihtoehdot tärkeysjärjestykseen. Kysymyksellä haluttiin selvittää, minkä tyyppisiä arvoja edustavat henkilöt, jotka hakeutuvat töihin kolmannelle sektorille. Kysymyksessä 19 tiedusteltiin, suosittelisiko vastaaja muille ihmisille hakeutumista töihin yhdistykseen ja seuraavassa kysymyksessä kysyttiin, kokeeko vastaaja, että tämäntyyppistä työtä arvostetaan muiden kansalaisten keskuudessa. Kysymyksessä 21 esitettiin erilaisia väittämiä, joihin haluttiin vastauksia 5-asteisella Likert-asteikolla. Väittämät olivat muun muassa seuraavanlaisia: ”Työttömät ovat itse syypäitä tilanteeseensa” ja ”Kaikki työ on yhtä arvokasta”. Kysymyksillä haluttiin selvittää kolmannelle sektorille työssä olevien ihmisten arvomaailmaa. Lopuksi kysymyksessä 22 tiedusteltiin tärkeimpiä syitä, jotka vastaajien kohdalla ovat johtaneet hakeutumiseen töihin yhdistykseen.

Kolmannessa ja lyhyimmässä osiossa tiedusteltiin, miten erilaiset terveyteen (niin fyysiseen kuin psyykkiseenkin) liittyvät asiat ovat muuttuneet yhdistystyöhön tulon jälkeen. Vastaukset annettiin jälleen 5-asteisella Likert-asteikolla, missä 1 tarkoitti muutosta erittäin myönteiseen suuntaan, 2 tarkoitti muutosta melko myönteiseen suuntaan, 3 tarkoitti, ettei muutosta ole tapahtunut, 4 tarkoitti muutosta melko kielteiseen suuntaan ja 5 tarkoitti, että muutos on tapahtunut erittäin kielteiseen suuntaan. Kysymykset on laadittu Anna-Maija Pietilän tekemän tutkimuksen kyselylomakkeen pohjalta. Pitkittäistutkimuksessaan Pietilä selvitti terveydentilan muutosta pohjoissuomalaisilla nuorilla miehillä (Pietilä 1994).

Kysymyslomakkeen muotoilussa sain apua tutkimuksen kohderyhmään kuuluvilta työllistetyiltä, joilla testasin kyselylomakkeen ymmärrettävyyttä ja toimivuutta. Työllistettyjä oli neljä ja jokainen heistä testasi lomakkeen erikseen.

3.3.2. Aineiston analysointi

Aineiston analysointi suoritettiin SPSS for Windows 12.0 – ohjelmalla ja graafiset esitykset tehtiin pääasiallisesti Microsoft Excel – ohjelmalla. Muuttujia luokiteltiin tarvittaessa uudelleen, jotta

muuttujien välisen ristiintaulukoinnin tilastollista merkitsevyyttä saatiin parannettua yhdistämällä luokkia ja saamalla aikaan riittävän suuren määrän havaintoja sisältäneitä luokkia. Likertasteikollisten muuttujien ”en osaa sanoa” - arvot määriteltiin puuttuviksi arvoiksi, koska se selkeytti muuttujien välisiä riippuvuuksia.

Tutkimuksen analysointi toteutettiin vertaamalla tilastollisia tunnuslukuja ja keskiarvoja vertailuryhmien kesken sekä käyttämällä ristiintaulukointia ja khii toiseen – riippumattomuustestiä ja korrelaatiokerrointa. Korrelaatiokerroimen käyttö suoritettiin tutkimuksen alkuvaiheessa, jolloin monien eri muuttujien väliltä pyrittiin löytämään selkeimmät riippuvuudet, joita pystyttiin sitten tarkemmin arvioimaan ristiintaulukoinnin ja khii toiseen – riippumattomuustestin avulla.

Tunnuslukujen ja keskiarvojen vertailun avulla pystyttiin luomaan kuva kansalaistyöstä ja sen asemasta. Muuttujien kuvailulla kyettiin antamaan yleiskuva kansalaistyöntekijöiden toiminnasta sekä siitä, miten he yleisesti ottaen suhtautuvat työhönsä kolmannella sektorilla.

Ristiintaulukoinnilla selvitetään kahden luokitellun muuttujan välistä yhteyttä; millä tavalla ne vaikuttavat toisiinsa (Heikkilä 2004, 210). Ristiintaulukointi sopi tutkimusaineistoni tutkimiseen erinomaisesti ja siksi käytinkin lopullisten tulosten selvittämisessä ainoastaan ristiintaulukointia.

”Merkitsevyytaso eli riskitaso (Significance) ilmoittaa, kuinka suuri riski on, että saatu ero tai riippuvuus johtuu sattumasta. Merkitsevyytaso mittaa tehdyn johtopäätöksen tilastollista luotettavuutta, tarkemmin sanottuna todennäköisyyttä tehdä virheellinen johtopäätös, kun nollahypoteesi hylätään” (emt, 194). Nollahypoteesi tarkoittaa sitä, että aiempi tietämys asiasta pysyy voimassa. Merkitsevyytason osalta on tärkeää valita raja, joka riskitason on alitettava, jotta nollahypoteesi voidaan hylätä. Tutkimuksessani olen käyttänyt rajana yleisesti käytettyjä arvoja (emt, 195), joiden perusteella tulos on tilastollisesti erittäin merkitsevä, jos merkitsevyytaso on pienempi tai yhtä pieni kuin 0,001, tilastollisesti merkitsevä, jos merkitsevyytaso on välillä $0,001 < p < 0,01$ ja tilastollisesti melkein merkitsevä, jos merkitsevyytaso on välillä $0,01 < p < 0,05$.

4. Tutkimustulokset

4.1. Vastaajien taustatiedot

Kyselytutkimuksen vastaajien taustatiedot muodostuivat syntymävuodesta, sukupuolesta, siviilisäädystä, kotitalouden koosta, ammatillisesta koulutuksesta, työttömyysajasta ennen

kansalaistyötä, yhdistystyön kestosta, yhdistystyötehtävästä, palkkatyön kestosta elämän aikana, vapaaehtoisen yhdistystoiminnan kestosta elämän aikana, palkasta ennen yhdistystyötä, kotitalouden nykyisistä nettotuloista ja tarvittavan kuukausitulon arviosta. Kysymys 7 ”kuinka pitkään olet ollut nykyisessä yhdistystyösuhteessasi” piti sisällään myös ”piilokysymyksen”, sillä ne, jotka eivät tähän vastanneet, rekisteröitiin tutkimuksessa niiksi, jotka eivät enää ole yhdistystyössä.

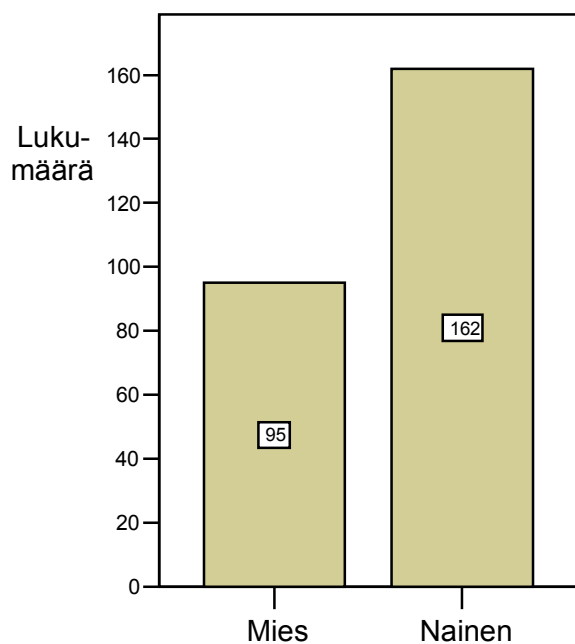
4.1.1. Ikä, sukupuoli, siviilisääty, kotitalouden koko ja koulutus

Tutkimuksen yhtenä osana oli vertailla kahta eri ryhmää: niitä, jotka olivat kyselyhetkellä kansalaistyössä (”parhaillaan yhdistystyössä”) ja niitä, jotka eivät olleet kyselyhetkellä enää kansalaistyössä (”ei enää yhdistystyössä”). Jotta vertailua näiden ryhmien välillä voidaan tehdä, on taustamuuttujien välisten erojen oltava mahdollisimman pienet vertailuryhmien kesken. Niinpä taustamuuttujia tarkasteltaessa käydään läpi myös erot ryhmien välillä. Huomioitava on se, että SPSS-ohjelmaan ei teknisestä virheestä johtuen rekisteröinyt yhden vastaajan tietoja lainkaan sen suhteen, onko kyseinen henkilö parhaillaan kansalaistyössä vai ei. Tästä syystä kaikista tätä muuttujaa koskevista laskelmista puuttuvat yhden vastaajan tiedot.

Vastaajien ikä selvitettiin vähentämällä kyselyn tekohetken vuosiluku (2005) vastaajien syntymävuodesta. Tätä varten siis luotiin uusi muuttuja. Vastanneista 255:stä oli alle 31-vuotiaita 33 (12,9 %), 31–40-vuotiaita 61 (23,9 %), 41–50-vuotiaita 79 (31 %) ja yli 50-vuotiaita 82 (32,2 %). Kun selvitettiin jakauma ryhmittäin, oli ryhmässä ”ei enää yhdistystyössä” yhteensä 110 vastaajaa, joista alle 31-vuotiaita 9 (8,2 %), 31–40-vuotiaita 19 (17,3 %), 41–50-vuotiaita 36 (32,7 %) ja yli 50-vuotiaita 46 (41,8 %). Ryhmässä ”parhaillaan yhdistystyössä” oli yhteensä 144 vastaajaa, joista alle 31-vuotiaita 24 (16,7 %), 31–40-vuotiaita 42 (29,2 %), 41–50-vuotiaita 43 (29,9 %) ja yli 50-vuotiaita 35 (24,3 %). Ikäryhmittäin eroja siis on eli ryhmässä ”ei enää yhdistystyössä” ovat vanhemmat henkilöt yliedustettuina keskimääräiseen lukumäärään nähden ja taas ryhmässä ”parhaillaan yhdistystyössä” nuoret (alle 41-vuotiaat) henkilöt ovat yliedustettuina. Selityksenä tälle lienee se, että nuorempia henkilöitä on ollut hankalampaa saada kiinni sen jälkeen, kun he eivät ole enää kansalaistyöpaikasta saavutettavissa. Joka tapauksessa tilanne on se, että ryhmien väliset ikäerot voivat aiheuttaa vääristymää tutkimustuloksissa.

Sukupuolijakaumaa tutkittaessa selviää, että naiset ovat selvänä enemmistönä. Vastanneista 257:stä 162 (63 %) on naisia ja miehiä 95 (37 %). Oman kokemuksen perusteella tämä on normaalia tukityöllistämisenä. Syynä naisten enemmistöön työllistettyjen keskuudessa lienee se, että

kolmannen sektorin tukityöpaikat ovat sopivampia naisille, sillä miesten töitä pidetään yleensä tuotantoon liittyvinä, eikä pienillä yhdistyksillä ole varaa käynnistää tuotannollista toimintaa. Naiset puolestaan ovat tottuneet työskentelemään palvelualan työpaikoissa, joiden perustamiskustannukset eivät koidu ylivoimaisiksi yhdistyksille. Kun tutkitaan jakaumaa ryhmittäin, niin ryhmässä ”ei enää yhdistystyössä” miehiä on 39 (35,1 %) ja naisia 72 (64,9 %). Sukupuolten välisen jakauman osalta ryhmien sisäiset jakaumat pitkälti noudattelevat yleistä jakaumaa.

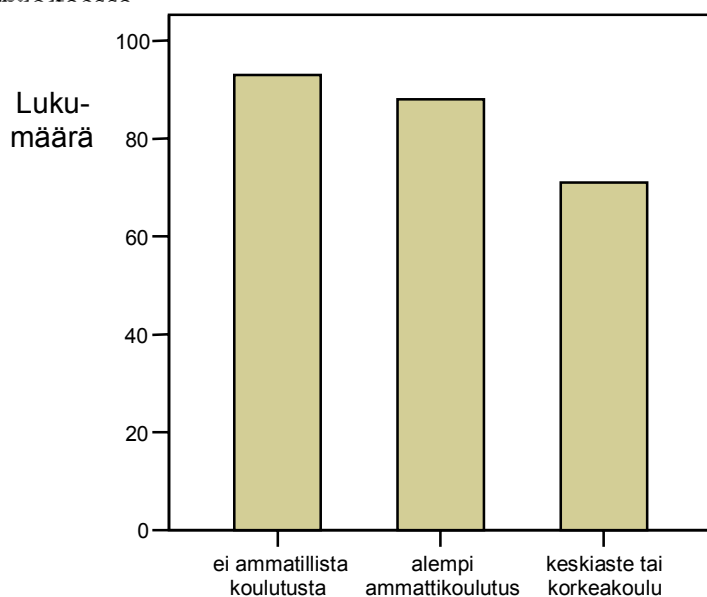

Kuva 2. Vastaajat sukupuolen mukaan.

Siviilisäädyn osalta jakauma osoittaa, että kaikista 255 vastanneesta 82 (32,2 %) on avioliitossa, 39 (15,3 %) elää avoliitossa, 77 (30,2 %) on naimattomia, 50 (19,6 %) on eronnut ja 7 (2,7 %) on jäänyt leskeksi. Kun tarkastellaan tilannetta ryhmittäin, niin ryhmässä ”ei enää yhdistystyössä” oli avioliitossa eläviä 34 (30,6 %), avoliitossa olevia 16 (14,4 %), naimattomia 32 (28,8 %), eronneita 25 (22,5 %) ja leskiä 4 (3,6 %). Siviilisäädynkin osalta ryhmien väliset erot ovat erittäin pieniä ja siis käytännössä merkityksettömiä.

Kun tarkastellaan vastaajien kotitalouden kokoja, on yksineläviä peräti 91 (35,7 %). Jonkun toisen henkilön kanssa asuvia on saman verran ja tätä isommassa perheessä, missä todennäköisesti siis asuu myös lapsia, on 73 (28,6 %). Kun verrataan ryhmiä keskenään, on ryhmässä ”ei enää yhdistystyössä” yksineläviä 40 (36,4 %), jonkun toisen henkilön kanssa asuvia yhtä monta ja tätä isommassa perheessä eläviä 30 (27,3 %). Jälleen kerran näyttää siltä, ettei ryhmien välillä ole merkittävää eroa.

Vastaajista 252 antoi tiedon koulutuksensa tasosta. Ammatillista koulutusta vailla on 93 vastaajaa (36,9 %), alemman ammattikoulutuksen on hankkinut 88 vastaajaa (34,9 %) ja keskiasteen koulutuksen tai korkeakoulututkinnon omaavia vastanneista on 71 (28,2 %). Kun verrataan ryhmiä keskenään, on ryhmässä ”ei enää yhdistystyössä” ammatillista koulutusta vailla olevia 40 (36,7 %), alemman ammattikoulutuksen hankkineita 43 (39,4 %) ja keskiasteen tai korkeakoulututkinnon omaavia 26 (23,9 %). Ryhmässä ”parhaillaan yhdistystyössä” ammatillista koulutusta vailla olevia on 53 (37,3 %), alemman ammattitutkinnon omaavia 45 (31,7 %) ja keskiasteen tai korkeakoulututkinnon hankkineita on 44 (31 %). Ryhmä ”parhaillaan yhdistystyössä” näyttäisi siis olevan hiukan toista ryhmää koulutetumpaa, mikä kannattaa pitää mielessä tutkimustuloksia

Kuva 3. Vastaajien ammatillinen koulutus.

4.1.2. Työttömyyden kesto, kansalaistyön kesto, yhdistystyötehtävä

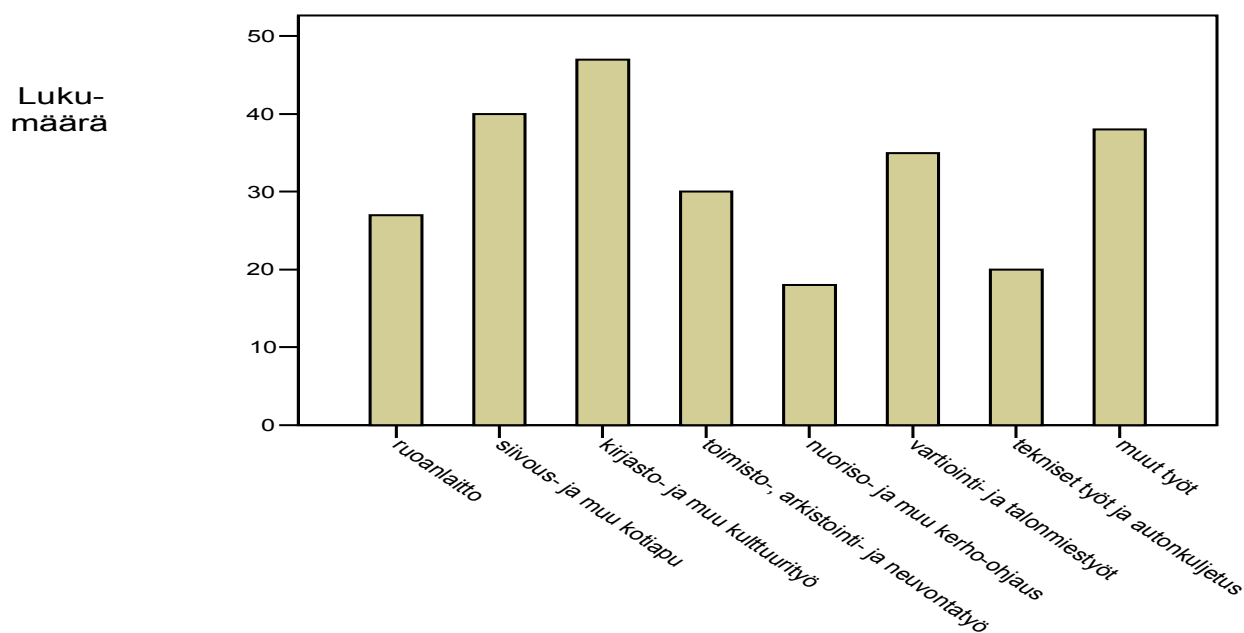
Henkilöiltä kysyttiin, montako vuotta he olivat olleet työttöminä työnhakijoina ennen tuloaan yhdistystyöhön. Kysymyksen muotoilussa kannattaa pitää mielessä, että työtön työnhakija on työtön, joka on kirjautunut työvoimatoimistoon työnhakijaksi. Joidenkin vastaajien mielessä voi olla, että koko työttömyysaika kirjataan ylös, vaikka työttömyysaikaan kuuluisi sellaisiakin ajankohtia, jolloin henkilö ei ole ilmoittautunut työvoimatoimistoon työnhakijaksi. Todennäköisesti näitä on kuitenkin suhteellisen vähän, sillä ilman kirjautumista työttömäksi työnhakijaksi ei ole oikeutettu työttömyyskorvaukseen. Toinen vastauksia vääristävä tekijä voi olla se, että vastaaja ei huomioi, mikäli hän on ajoittain ollut lyhytaikaisessa työssä. Tällöin työttömyysjaksojen laskeminen yhteen voi antaa vastaukseksi hyvinkin pitkän työttömyysajan.

Keskimääräinen työttömyysaika vastanneiden (250 henkilöä) kesken oli 3,2 vuotta. Mediaaniarvo ja moodi olivat molemmat 2 vuotta. Kun vastanneet jaettiin ryhmiin, saatiin seuraavanlaisia vastauksia: alle 2 vuotta työttömänä olleita oli 46 (18,5 %), 2-4 vuotta työttömänä olleita oli 123 (49,4 %) ja yli 4 vuotta työttömänä olleita kertyi yhteensä 80 (32,1 %). Kun tilannetta tarkasteltiin ryhmittäin, niin ryhmässä ”ei enää yhdistystyössä” alle 2 vuotta työttömänä olleita oli 18 (16,7 %), 2-4 vuotta työttömänä olleita oli 46 (42,6 %) ja yli 4 vuotta työttömänä olleita oli 44 (40,7 %). Ryhmässä ”parhailaan yhdistystyössä” alle 2 vuotta työttömänä olleita oli 28 (19,9 %), 2-4 vuotta työttömänä olleita oli 77 (54,6 %) ja yli 4 vuotta työttömänä olleita oli 36 (25,5 %). Eroja siis kertyi jonkin verran, mutta tässä asiassa täytyy muistaa myös se, että ryhmässä ”ei enää yhdistystyössä” vastaukset ovat voineet vääristyä myös siitä syystä, että aikaa vastaamistilanteen ja ennen yhdistystyötä vallinneen työttömyysajan välillä on enemmän kuin toisessa ryhmässä ja tällöin ”muisti on voinut tehdä kepposensa”.

Seuraavaksi lomakkeessa kysyttiin, kuinka pitkä on ollut nykyisen yhdistystyösuhteen kesto. Tässä kysymyksessä ei ole mieltä tehdä vertailua, sillä ryhmä ”ei enää yhdistystyössä” ei tähän kysymykseen voinut vastata. Keskimääräinen kestoaika oli 6,5 kuukautta ja mediaaniarvo puoli vuotta.

Tämän jälkeen vastaajilta haluttiin tietoa siitä, miten pitkään he ovat elämänsä aikana yhteensä olleet yhdistystyössä. Keskimääräinen yhdistystyön kesto oli 1,2 vuotta ja mediaaniarvo sekä moodi olivat 1 vuosi. Ryhmien välinen vertailu on tarpeetonta, sillä ryhmässä, jonka jäsenet ovat aiemmin olleet kansalaistyössä, on pidempään kansalaistyössä olleita kuin toisessa ryhmässä.

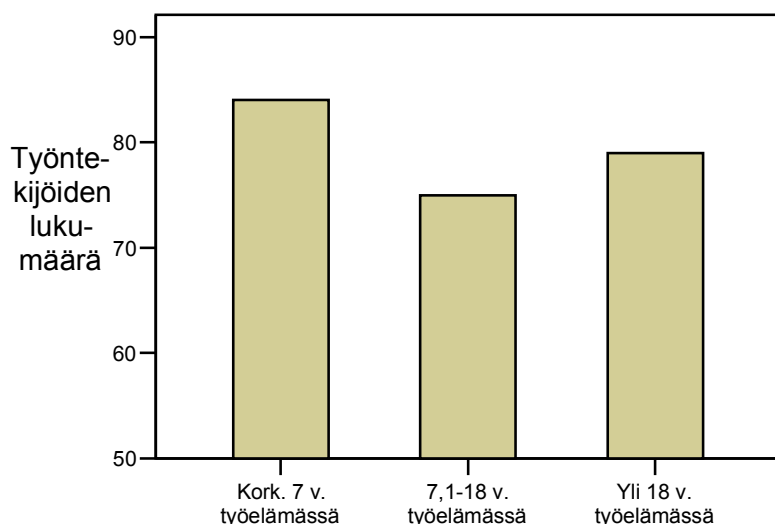
Kysymys numero 9 kuuluu: ”Mikä seuraavista vaihtoehdoista kuvaa parhaiten yhdistystyötehtävääsi?” Vastanneita oli 255, joista ruoanlaittoa suoritti 27 (10,6 %), siivousta ja muuta kotiapua 40 (15,7 %), kirjasto- ja muuta kulttuurityötä 47 (18,4 %), toimisto-, arkistointi- ja neuvontatyötä 30 (11,8 %), nuoriso- ja muuta kerho-ohjausta 18 (7,1 %), vartiointi- ja talonmiestehtäviä 35 (13,7 %), teknisiä töitä ja autonkuljetusta 20 (7,8 %) sekä muita töitä 38 (14,9 %). Kun nämä jaoteltiin vielä erikseen kahden ryhmän perusteella, saatiin tulokseksi, että ryhmässä ”ei enää yhdistystyössä” ruoanlaittoa suoritti 16 (14,4 %), siivousta ja muuta kotiapua 15 (13,5 %), kirjasto- ja muuta kulttuurityötä 33 (29,7 %), toimisto-, arkistointi- ja neuvontatyötä 11 (9,9 %), nuoriso- ja muuta kerho-ohjausta 4 (3,6 %), vartiointi- ja talonmiestöitä 13 (11,7 %), teknisiä töitä ja autonkuljetusta 8 (7,2 %) sekä muita töitä 11 (9,9 %). Eroja kahden ryhmän välillä siis löytyi, mikä kannattaa pitää mielessä tutkimuksen tuloksia arvioitaessa.

Kuva 4. Työtehtävät kolmannella sektorilla ja moniko haastatelluista on ollut kyseisissä töissä.

4.1.3. Työn kesto ja tulot

Seuraavaksi kysyttiin vastaajan suorittaman palkkatyön kestoja elämän aikana. Keskimääräinen vuosimäärä oli 13,9, mediaaniluku 12 vuotta ja moodiluku 20 vuotta. Kun vastaukset luokiteltiin ryhmiin, saatiin seuraavanlaisia tuloksia: korkeintaan 7 vuotta työssä olleita oli 84 (237:stä vastauksen antaneesta eli prosentteina 35,4 %), 7,1 – 18 vuotta työssä olleita oli 75 (31,6 %) ja yli 18 vuotta työssä olleita 78 (32,9 %). Kun tämä vielä jaoteltiin kahden eri ryhmän kesken, niin tuloksena oli, että niistä, jotka eivät ole enää yhdistystyössä, oli korkeintaan 7 vuotta ollut työelämässä 36 (33,6 %), 7,1 – 18 vuotta työssä olleita oli 35 (32,7 %) ja yli 18 vuotta työssä olleita oli 36 (33,6 %). Tämäkin taustamuuttuja antaa siis kuvan kahden eri ryhmän samankaltaisuudesta.

Kuva 5. Vastaajien palkkatyön kesto koko elämän aikana jaettuna ryhmiin.

Kysyttäessä montako vuotta vastaajat ovat osallistuneet aktiivisesti yhdistystoimintaan elämänsä aikana, saatiin vastaukseksi keskimäärin 2,9 vuotta. Kuitenkin mediaani- ja moodiarvot olivat nolliä. Yhdistystoimintaan ei ollut ikinä ottanut osaa 125 vastaajaa kaiken kaikkiaan 249:stä. Tutkittaessa yhdistystoimintaan osallistumisen korrelaatioita suhteessa muihin muuttujiin päädyttiin tulokseen, ettei aktiivinen yhdistystoimintaan osallistuminen korreloinut tilastollisesti merkittävästi minkään muun muuttajan kanssa. Tästä voi vetää johtopäätöksen, ettei yhdistystoimintaan osallistuminen vaikuta käytännöllisesti katsoen millään tavalla osallistumiseen kansalaistyöhön kolmannella sektorilla.

Kun kysyttiin vastaajien palkan suuruutta edellisessä työpaikassa ennen kansalaistyötä, saatiin tulokseksi keskimääräinen 922 euron kuukausipalkka (bruttona). Mediaaniarvo oli 900 euroa ja moodiarvo 1000 euroa. Ryhmien välinen vertailu ei ole mielekästä, sillä todennäköisyys sille, että parhaillaan yhdistystyössä olevat ovat toista ryhmää myöhemmin olleet palkkatyössä, on varsin suuri. Tämä myös tarkoittaa sitä, että todennäköisesti parhaillaan yhdistystyössä olleiden keskimääräinen kuukausipalkka on ollut suurempi kuin toisen ryhmän.

Kotitalouden nettotuloja kysyttäessä saatiin tulokseksi keskimäärin 1247 euroa mediaani- ja moodiarvojen ollessa 1000 euroa. Seuraavassa taulukossa esitellään tulokset, kun selvitettiin, miten niiden kotitalouksien, joiden edustajat eivät enää ole yhdistystyössä, nettotulot eroavat niiden kotitalouksien, joiden edustajat olivat kyselyhetkellä yhdistystyössä, nettotuloista.

			Nykyinen yhdistystyösu- hde		Yhteensä
			Ei nyt yhdistys- työssä	Nyt yh- distys- työssä	
Kotitalouden netto- tulot ryhmiteltynä	Korkeintaan 700 euroa tienaaavat	Lukumäärä	42	41	83
		Prosentteina	41,6%	33,1%	36,9%
	701-1400 tienaaavat	Lukumäärä	31	47	78
		Prosentteina	30,7%	37,9%	34,7%
	Yli 1400 tienaaavat	Lukumäärä	28	36	64
		Prosentteina	27,7%	29,0%	28,4%
Yhteensä		Lukumäärä	101	124	225
		Prosentteina	100,0%	100,0%	100,0%

Taulukko 2. Kotitalouksien nettotulot suhteessa nykyiseen yhdistystyösuhteeseen.

Lopputuloksena voidaan siis nähdä, että niiden, jotka eivät ole enää yhdistystyössä, nettotulot ovat alhaisemmat kuin niiden, jotka olivat kyselyhetkellä yhdistystyössä.

Taustamuuttujien selvittelyssä kysyttiin lopuksi, konsensus-metodia hyödyntäen, vastaajien omaa arviota siitä, paljonko he tarvitsisivat kuukaudessa puhtaana käteen, jotta he selviytyisivät välttämättömästä elannostaan. Kysymyksen taustalla vaikutti halu selvittää kansalaistyöntekijöiden oma näkemys siitä, miten suuri palkka kansalaistyöstä tulisi maksaa, jotta työntekijän ei tarvitsisi hakea esimerkiksi sosiaalietuuksia. Tämä summa voisi olla pohjana kansalaispalkalle, joka kansalaistyöstä maksettaisiin. Lopputuloksena oli, että keskimäärin vastaajat arvelivat tarvitsevansa välttämättömään elantoonsa 975 euroa. Mediaaniarvo oli 900 euroa ja moodiarvo 1000 euroa. Toki arviot vaihtelivat laidasta laitaan, sadasta eurosta 3000 euroon, mutta 90 prosenttia vastaajista meni arvioissaan alle 1600 euron. On myös luonnollista, että työntekijä, jolla on huollettavia perheenjäseniä, tarvitsee suuremman palkan selvitäkseen menoistaan.

Vuoden 2005 lopulla, jolloin kysely suoritettiin, olivat yhdistyksien maksamat palkat yleensä noin 750 euron paikkeilla, mistä suoritettiin vielä ennakonpidätys sekä työntekijän maksamat eläkevakuutus- ja työttömyysvakuutusmaksu. Tämä tarkoitti sitä, että käteen jäävä tulo oli noin 630 euroa. Kurottavaa 975 euroon siis vielä on.

4.2. Vertailu ryhmien välillä

4.2.1. Vaikutukset terveyteen ja elämän koettuun mielekkyyteen

Seuraavaksi kysymyksissä siirryttiin aiheisiin, jotka käsittelivät työn hallintaa ja kansalaistyön sisältöä sekä kansalaistyön tuottamia vaikutuksia terveyteen, niin fyysiseen kuin psyykkiseenkin. Vertailtaessa kahta eri ryhmää toisiinsa, olivat tulokset varsin selkeät ja tukivat aiempien tutkimusten pohjalta tehtyjä, tutkimukselle asetettuja kahta hypoteesia. Nämä hypoteesit olivat: 1) työhön kolmannelle sektorille päässeen yksilön koettu terveys paranee ja 2) kolmannelle sektorilla tehtävä työ parantaa yksilön elämänhallintaa ja elämän koettua mielekkyyttä. Sen sijaan vapaa-ajan harrastamisen hypoteesille ei saatu vahvistusta kahden eri ryhmän vertailusta. Palaan tämän hypoteesin tarkasteluun myöhemmin.

Ensimmäiseksi selvitän, miten kyselystä saadut tulokset tukevat hypoteesia terveydentilan koetusta parantumisesta. Kysymyksessä 23 kysyttiin ”miten arvioit seuraavien sinuun liittyvien asioiden muuttuneen sen jälkeen, kun olet tullut yhdistystyöhön?” Ensimmäinen kohdisti oli terveydentila ja vastauksen sai antaa 5-asteisella Likert-asteikolla. 34 vastaajaa (13,4 %) ilmoitti, että terveydentila oli muuttunut erittäin myönteiseen suuntaan ja 67 vastaajaa (26,5 %) ilmoitti terveytensä muuttuneen melko myönteiseen suuntaan. 137 vastaajan (54,2 %) osalta muutosta ei ollut tapahtunut ja ainoastaan 15 vastaajan (5,9 %) osalta kehitys oli tapahtunut kielteiseen suuntaan. Tilastollisen merkitsevyyden parantamiseksi luokkia yhdisteltiin siten, että ne, jotka ilmoittivat terveytensä kehittyneen ainakin melko myönteiseen suuntaan, muodostivat yhden ryhmän, ne joiden terveydentila ei ollut muuttunut, pysyivät yhtenä ryhmänä ja ne, jotka ilmoittivat terveydentilansa heikentyneen edes jonkin verran, muodostivat oman ryhmänsä. Vertailtaessa ryhmiä keskenään saatiin tulokseksi, että ryhmässä ”ei enää yhdistystyössä” olleista 35 (31,5 %) ilmoitti terveydentilansa kohentuneen, 71 (64 %) ilmoitti, ettei terveydentilassa ollut tapahtunut muutosta ja 10 (4,5 %) ilmoitti terveydentilansa heikentyneen. Ryhmässä ”parhaillaan yhdistystyössä” 65 vastaajaa (46,1 %) ilmoitti terveydentilansa kohentuneen, 66 (46,8 %) ilmoitti, ettei muutosta ole tapahtunut ja 10 (7,1 %) ilmoitti terveydentilansa huonontuneen. Parhaillaan yhdistystyössä olevien keskuudessa siis selvästi suurempi osa ilmoitti terveydentilansa kohentuneen kuin niiden keskuudessa, jotka olivat jo lopettaneet yhdistystyönsä. Ristiintaulukoinnin ja khii toiseen – testin perusteella päädytään tulokseen, että tulos on tilastollisesti melkein merkitsevä (khii toiseen arvo = 7,382, vapausasteet $df = 2$, $p = 0,025$).

			Nykyinen yhdistystyö- suhde		Yhteensä
			Ei nyt yhdistys- työssä	Parhailaan yhdistys- työssä	
terveysryhmät	terveydentila paran- tunut	Lukumäärä	35	65	100
		Prosentteina	31,5%	46,1%	39,7%
	terveydentilassa ei muutosta	Lukumäärä	71	66	137
		Prosentteina	64,0%	46,8%	54,4%
	terveydentila huonontunut	Lukumäärä	5	10	15
		Prosentteina	4,5%	7,1%	6,0%
Yhteensä		Lukumäärä	111	141	252
		Prosentteina	100,0%	100,0%	100,0%

Taulukko 3. Nykyisen yhdistystyösuhteen vaikutukset terveydentilan tuntemukseen.

Toinen terveyteen liittyvä kysymys oli kysymyksen 23 kohta perhe-elämä, missä haluttiin selvittää muutoksia perhe-elämässä sen jälkeen, kun vastaaja on tullut yhdistystyöhön. Kysymys 23 pohjautuu Pietilän käyttämään kyselylomakkeeseen, millä hän selvitti pohjoissuomalaisen nuorten miesten terveydentilan muutosta. Vastaajia oli yhteensä 252, joista 47 (18,7 %) ilmoitti perhe-elämän muuttuneen erittäin myönteiseen suuntaan, 49 (19,4 %) ilmoitti muutokseen olleen melko myönteiseen suuntaan, 144 (57,1 %) ei kokenut muutoksia tapahtuneen lainkaan ja 12 (4,8 %) ilmoitti kehityksen olleen vähintäänkin melko kielteiseen suuntaan. Tilastollisen merkitsevyyden parantamiseksi luokkia yhdisteltiin siten, että ne, jotka ilmoittivat perhe-elämänsä kehittyneen ainakin melko myönteiseen suuntaan, muodostivat oman ryhmänsä, ne, joiden perhe-elämä ei ollut muuttunut, pysyivät yhtenä ryhmänä ja ne, jotka ilmoittivat perhe-elämänsä heikentyneen edes jonkin verran, olivat omana ryhmänään. Vertailtaessa ryhmiä keskenään saatiin tulokseksi, että ryhmässä ”ei enää yhdistystyössä” olleista 36 (32,7 %) ilmoitti perhe-elämänsä kehittyneen, 73 (66,4 %) ilmoitti, ettei muutoksia ole tapahtunut ja vain 1 (0,9 %) ilmoitti perhe-elämänsä heikentyneen. Ryhmässä ”parhailaan yhdistystyössä” olleista 60 (42,6 %) ilmoitti perhe-elämänsä parantuneen, 70 (49,6 %) mielestä muutosta ei ollut tapahtunut ja 11 (7,8 %) ilmoitti perhe-elämänsä huonontuneen. Parhailaan yhdistystyössä olevista siis selvästi suurempi osa kuin toisessa ryhmässä ilmoitti perhe-elämänsä parantuneen, mutta toisaalta parhailaan yhdistystyössä olevista selvästi suurempi osa ilmoitti myös perhe-elämänsä huonontuneen. Tulos on tilastollisesti merkitsevä (khi toiseen – arvo = 10,731, df = 2, p = 0,005), mutta tuloksen kurvilinearisuus tarvitsee selityksen. Näyttää siltä, että työssäolo vaikuttaa merkittävästi perhe-elämään ja saa siinä muutoksia aikaan. Muutokset voivat aiheuttaa sen, että staattisena pysynyt perhe-elämä vilkastuu ja saa parisuhteen sisällä vallinneet patoutuneet jännitteet laukeamaan joko positiivisesti tai

vallinneet patoutuneet jännitteet laukeamaan joko positiivisesti tai negatiivisesti. Mikäli kysymyksessä on yksinhuoltajaperhe, voi työssäkäynti parantaa vanhemman ja lasten välisiä välejä esimerkiksi tuomalla arjen harmauteen uutta väriä ja tulojen kasvu voi mahdollistaa myös parempilaatuisen vapaa-ajanvieton. Toisaalta huoltajan poissaolo voi myös aiheuttaa sen, että lapset eivät ole enää kontrollin alaisena ja joutuvat ”huonoille teille”. Selityksiä voi olla useita, mutta vastauksia niihin ei tämän tutkimuksen myötä kyetä antamaan.

		Nykyinen yhdistystyö- suhde		Yhteensä
		Ei nyt yhdistys- työssä	Nyt yh- distys- työssä	
perheelämäryhmät	Perhe-elämä paran- tunut	Lukumäärä 36	60	96
		Prosentteina 32,7%	42,6%	38,2%
	Perhe-elämässä ei muutosta	Lukumäärä 73	70	143
		Prosentteina 66,4%	49,6%	57,0%
	Perhe-elämä heiken- tynyt	Lukumäärä 1	11	12
		Prosentteina ,9%	7,8%	4,8%
Yhteensä		Lukumäärä 110	141	251
		Prosentteina 100,0%	100,0%	100,0%

Taulukko 4. Nykyisen yhdistystyösuhteen vaikutukset perhe-elämään.

Kun käydään edelleen läpi kysymystä 23, niin sen viimeisessä kohdassa kysytään tapahtuneista muutoksista tulevaisuuden näköaloihin. Tässä 252 vastaajasta 30 (11,9 %) ilmoitti näköalojen kehittyneen erittäin myönteiseen suuntaan, 102 (40,5 %) katsoi tulevaisuuden näköalojensa kehittyneen melko myönteiseen suuntaan, 108 (42,9 %) ilmoitti, etteivät näköalat ole kehittyneet mihinkään suuntaan ja 12 (4,8 %) katsoi tulevaisuuden näköalojensa kehittyneen ainakin melko kielteiseen suuntaan. Luokkia yhdisteltiin samalla tavalla kuin kahden edellisen kohdan osalta ja päädyttiin siihen, että ryhmässä ”ei enää yhdistystyössä” tulevaisuuden näköalat olivat muuttuneet paremmiksi 45 vastaajan (40,9 %) osalta, muutoksia ei ollut tapahtunut 58 (52,7 %) osalta ja muutosta heikompaan suuntaan oli tapahtunut 7 (6,4 %) osalta. Ryhmässä ”parhailaan yhdistystyössä” 86 (61 %) piti tulevaisuuden näköalojaan parempina, 50 (35,5 %) ilmoitti, ettei muutosta ole tapahtunut ja 5 (3,5 %) katsoi tulevaisuuden näköalojensa heikentyneen. Tämän kysymyksen osalta muutos on siis selkeästi yhdensuuntainen eli yhdistystyössä olevat pitävät tulevaisuuden näköalojaan parempina kuin yhdistystyöstä pois jääneet. Tulos on myös tilastollisesti merkitsevä (khii toiseen – arvo = 10,083, df = 2, p = 0,006).

			Nykyinen yhdistystyö- suhde		Yhteensä
			Ei nyt yhdistys- työssä	Nyt yh- distys- työssä	
Tulevaisuuden näköalat ryhmittäin	Tulevaisuuden näköalat paremmat	Lukumäärä	45	86	131
		Prosentteina	40,9%	61,0%	52,2%
	Tulevaisuuden näköaloissa ei muutosta	Lukumäärä	58	50	108
		Prosentteina	52,7%	35,5%	43,0%
	Tulevaisuuden näköalat heikenneet	Lukumäärä	7	5	12
		Prosentteina	6,4%	3,5%	4,8%
Yhteensä		Lukumäärä	110	141	251
		Prosentteina	100,0%	100,0%	100,0%

Taulukko 5. Nykyisen yhdistystyösuhteen vaikutus tulevaisuuden näköalojen kokemiseen.

Sitten hypoteesiin, jonka mukaan kolmannella sektorilla tehtävä työ parantaa yksilön elämänhallintaa ja elämän koettua mielekkyyttä. Kysymys 17 kuuluu seuraavasti: ”Miten seuraavat asiasi ovat muuttuneet yhdistystyöhön tulosi jälkeen?” Viimeisenä alakohtana kysymyksessä oli väite ”elämäsi mielekkyys on lisääntynyt”. Vastausvaihtoehdot olivat: 1 selkeä muutos parempaan suuntaan, 2 pieni muutos parempaan suuntaan, 3 ei muutosta, 4 pieni muutos huonompaan suuntaan, 5 selkeä muutos huonompaan suuntaan.

Vastauksia annettiin 252, joista 65 (25,8 %) oli sitä mieltä, että elämän mielekkyys on muuttunut selkeästi parempaan suuntaan, 90 (35,7 %) katsoi, että elämän mielekkyys on muuttunut hieman parempaan suuntaan, 83 (32,9 %) oli sitä mieltä, ettei muutosta ole tapahtunut ja 14 (5,6 %) katsoi elämänsä mielekkyyden heikentyneen ainakin jonkin verran. Tilastollisen merkitsevyyden parantamiseksi luokkia yhdisteltiin siten, että ne, jotka katsoivat, että yhdistystyöhön tulon jälkeen heidän elämänsä mielekkyys on parantunut edes jonkin verran, muodostivat yhden ryhmän. Ne, jotka eivät kokeneet minkäänlaista muutosta tapahtuneen, olivat omana ryhmänään ja kolmannen ryhmän muodostivat ne, joiden mielestä heidän elämänsä mielekkyys oli ainakin jonkin verran heikentynyt. Kun ryhmiä vertailtiin keskenään, niin ryhmässä ”ei enää yhdistystyössä” 55 (50 %) oli sitä mieltä, että muutosta parempaan oli tapahtunut, 47 (42,7 %) oli sitä mieltä, että muutosta ei ollut tapahtunut lainkaan ja 8 (7,3 %) katsoi elämänsä mielekkyyden heikentyneen. Sen sijaan ryhmässä ”parhaillaan yhdistystyössä” peräti 99 (70,2 %) oli sitä mieltä, että muutos parempaan oli tapahtunut, 36 (25,5 %) koki, ettei minkäänlaista muutosta ollut tapahtunut ja 6 (4,3 %) oli sitä mieltä, että heidän elämänsä mielekkyys oli heikentynyt. Kyselyn aikana yhdistystyössä olleet olivat siis selkeästi useammin kuin toisen ryhmän jäsenet sitä mieltä, että heidän elämänsä

mielekkyyks oli kehittynyt. Tulos on tilastollisesti merkitsevä (khii toiseen – arvo 10,649, $df = 2$, $p = 0,005$).

			Nykyinen yhdistystyösuhte		Yhteensä
			Ei nyt yhdistystyössä	Nyt yhdistystyössä	
Elämän mielekkyyden koettu kasvu ryhmiteltynä	Muutos parempaan	Lukumäärä	55	99	154
		Prosentteina	50,0%	70,2%	61,4%
	Ei muutosta	Lukumäärä	47	36	83
		Prosentteina	42,7%	25,5%	33,1%
	Muutos huonompaan	Lukumäärä	8	6	14
		Prosentteina	7,3%	4,3%	5,6%
Yhteensä		Lukumäärä	110	141	251
		Prosentteina	100,0%	100,0%	100,0%

Taulukko 6. Nykyisen yhdistystyösuhteen vaikutus elämän koettuun mielekkyyteen.

Yksilön elämänhallintaan liittyviä asioita ovat muun muassa taloudellinen tilanne ja työn pysyvyys. Pietilä päätyy tutkimuksessaan johtopäätökseen, että vahvaa elämänhallintaa kehittävät muun muassa seuraavat seikat: a) oma arvio toimeentulosta on hyvä ja b) stressin kokeminen on vähäinen. Työn pysyvyys edustaa vähäistä stressin kokemista.

Kun aiemmin käsiteltiin taustamuuttujia, saatiin tulokseksi, että kansalaistyössä olevien henkilöiden kotitalouksien tulotaso oli jonkin verran korkeampi kuin niiden henkilöiden, jotka eivät enää olleet kansalaistyössä, kotitalouksien tulotaso. Tämä näkyy myös siinä, miten taloudellisen tilanteen kohentuminen koetaan. Ryhmästä ”ei enää yhdistystyössä” 50 (45,5 %) koki taloustilanteensa kohentuneen, 46 (41,8 %) koki taloustilanteensa pysyneen entisellään ja 14 (12,7 %) koki taloustilanteensa heikentyneen. Ryhmästä ”parhaillaan yhdistystyössä” 86 (61 %) koki taloustilanteensa kohentuneen, 41 (29,1 %) koki, ettei taloustilanteessa ollut tapahtunut muutoksia ja 14 (9,9 %) katsoi taloustilanteensa heikentyneen. Yhdistystyössä kyselyhetkellä olleet kokivat siis toista ryhmää useammin, että heidän taloustilanteensa oli parantunut. Tulos on tilastollisesti melkein merkitsevä (khii toiseen – arvo 6,081, $df = 2$, $p = 0,048$).

Kyselylomakkeen kysymys 18 kuului ”mitä seuraavista asioista arvostat työssä?” Valmiiksi laitettut kahdeksan kohtaa piti numeroida tärkeysjärjestykseen. Arvojärjestykseen laitettavat työhön liittyvät asiat olivat: palkan suuruus, työn pysyvyys, työpaikan ilmapiiri, työn arvostus muiden ihmisten keskuudessa, mahdollisuus olla avuksi muille ihmisille, mahdollisuus vaikuttaa omiin työtehtäviin, mahdollisuus kehittyä ja oppia uusia, tärkeitä asioita sekä mahdollisuus sovittaa vapaa-aika ja työ

joustavasti yhteen. Kun tekee yhteenvedon siitä, montako prosenttia vastanneista oli asettanut kunkin asian omassa arvojärjestyksessään joko ykköseksi tai kakkoseksi, niin tulokseksi saadaan, että tällä tavalla laskettuna selkeät ykköset olivat työn pysyvyys ja palkan suuruus, jotka molemmat saivat 53,6 % kannatuksen, mutta työn pysyvyys keräsi useampia ykkössijoituksia kuin palkan suuruus. Kolmanneksi sijoittui työpaikan ilmapiiri, jota kannatti 43,9 % vastanneista. Mahdollisuus auttaa muita sai 15,2 % kannatuksen, mahdollisuus kehittyä ja oppia uusia asioita keräsi 12,3 % kannatuksen, mahdollisuus sovittaa vapaa-aika ja työ yhteen sai 9,9 % kannatuksen, mahdollisuus vaikuttaa omiin työtehtäviin keräsi 8,8 % kannatuksen ja työn arvostus muiden ihmisten keskuudessa jäi viimeiseksi 6,3 % kannatuksellaan.

Kysyttäessä työn pysyvyyden arvostuksesta kohtaan antoi vastauksensa 207 henkilöä. Heistä 65 (31,4 %) asetti työn pysyvyyden tärkeimmäksi arvoksi ja toiseksi tärkeimmäksi sen sijoitti 46 (22,2 %). Niistä, jotka eivät enää olleet yhdistystyössä, peräti 61 (66,3 %) asetti työn pysyvyyden tärkeimmäksi tai toiseksi tärkeimmäksi arvoksi. Parhailtaan yhdistystyössä olleista saman teki vain 50 (43,9 %). Tulos kertoo siitä, että yhdistystyön jäätyä taakse ryhdyttiin työpaikan pysyvyyttä arvostamaan enemmän. Tulos on tilastollisesti merkitsevä (khi toiseen – arvo 11,867, df = 3, p = 0,008).

		Nykyinen yhdistystyö- suhde		Yhteensä
		Ei nyt yhdistys- työssä	Nyt yh- distys- työssä	
Työn pysyvyyden arvostus ryhmittäin	Työn pysyvyys tärkeää	Lukumäärä 61	50	111
		Prosentteina 66,3%	43,9%	53,9%
	Työn pysyvyys melko tärkeää	Lukumäärä 17	27	44
		Prosentteina 18,5%	23,7%	21,4%
	Työn pysyvyys ei kovin tärkeää	Lukumäärä 9	20	29
		Prosentteina 9,8%	17,5%	14,1%
	Työn pysyvyys ei tärkeää	Lukumäärä 5	17	22
		Prosentteina 5,4%	14,9%	10,7%
Yhteensä		Lukumäärä 92	114	206
		Prosentteina 100,0%	100,0%	100,0%

Taulukko 7. Nykyisen yhdistystyösuhteen vaikutus työn pysyvyyden arvostukseen.

Muiden muuttujien suhteen ryhmien vertailut eivät tuoneet esiin tilastollisesti merkitseviä tuloksia.

4.3. Kansalaistyö ilmiönä

4.3.1. Kokemukset yhdistystyöstä

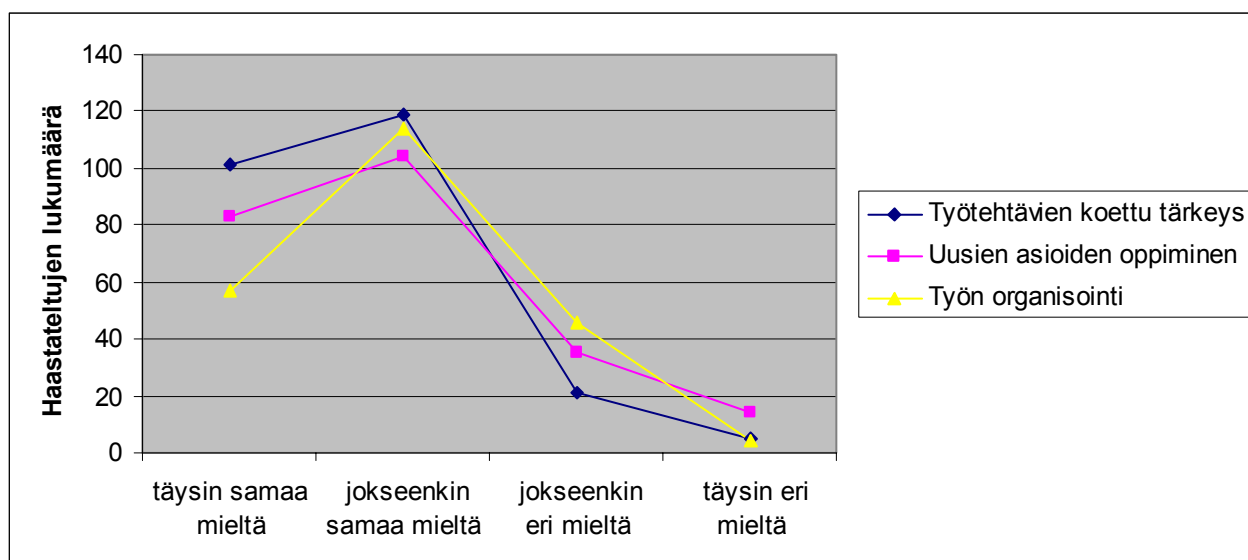
Tutkimuksen yksi tavoite on kuvailla kansalaistyötä. Tästä syystä käyn läpi myös kysymyslomakkeen muut kohdat, koska siten on mahdollista luoda kattava kuva tästä uudeltaisesta ilmiöstä.

Kysymys 15 kuului seuraavasti: ”Työssäsi yhdistyksessä koet/koit...”. Tämän jälkeen esitettiin väitteitä, joihin vastaajan tuli vastata 5-asteisella Likert-asteikolla siten, että 1 tarkoitti ”täysin samaa mieltä”, 2 ”jokseenkin samaa mieltä”, 3 ”jokseenkin eri mieltä”, 4 ”täysin eri mieltä” ja 5 ”en osaa sanoa”. Ristiintaulukoitaessa vastauksia muiden muuttujien kanssa jätettiin vastausnumero 5 ”en osaa sanoa” kokonaan huomioimatta. Siksi väite vastauksen suhde prosentteina suhteessa kaikkiin saatuihin vastauksiin ilmoitetaan sen perusteella, että ”en osaa sanoa” - vaihtoehto on jätetty kokonaan huomioimatta laskelmissa.

Kysymyksen 15 kohdassa a esitettiin väite ”työssäsi yhdistyksessä koet/koit työtehtävät tärkeiksi ja haastaviksi”. Täysin samaa mieltä väitteen kanssa oli 101 vastaajaa (41,1 %), jokseenkin samaa mieltä oli 119 (48,4 %) ja vähintään jokseenkin eri mieltä oli 26 vastaajaa (10,5 %). Kymmenen vastaajaa ei osannut antaa vastausta tähän kysymykseen.

Kohdassa b esitettiin väite ”työssäsi yhdistyksessä koet/koit, että opit uusia, itsellesi tärkeitä asioita”. Täysin samaa mieltä väitteen kanssa oli 83 vastaajaa (35,2 %), jokseenkin samaa mieltä väitteen kanssa oli 104 (44,1 %) ja vähintään jokseenkin eri mieltä väitteen kanssa oli 49 (20,7 %). 19 vastaajaa ei osannut sanoa kantaansa tähän kysymykseen.

Kohdassa c esitettiin väite ”työssäsi yhdistyksessä koet/koit työn organisoinnin hyväksi”. Täysin samaa mieltä väitteen kanssa oli 57 vastaajaa (25,8 %), jokseenkin samaa mieltä oli 114 (51,6 %) ja vähintään jokseenkin eri mieltä oli 50 (22,6 %). 33 vastaajaa ei osannut antaa vastaustaan tähän kysymykseen.

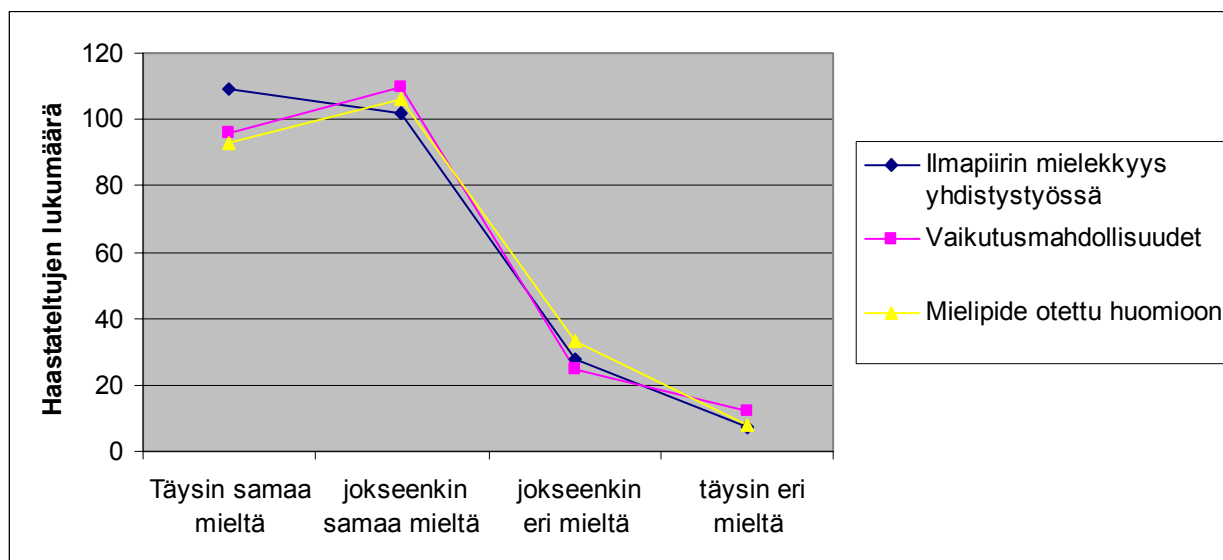
Kuva 6. Yhdistystyön työtehtävien koettu tärkeys, uusien asioiden oppiminen yhdistystyössä ja yhdistystyön organisointi haastateltujen kokemana.

Kohdassa d esitettiin väite ”työssäsi yhdistyksessä koet/koit työpaikan ilmapiirin mielekkääksi”. Täysin samaa mieltä väitteen kanssa oli 109 (44,3 %), jokseenkin samaa mieltä 102 (41,5 %) ja vähintään jokseenkin eri mieltä oli 35 (14,2 %). 9 henkilöä ei osannut vastata.

Kohdassa e esitettiin väite ”työssäsi yhdistyksessä koet/koit tekemäsi työn yleisesti hyväksytyksi ja arvostetuksi”. Täysin samaa mieltä väitteen kanssa oli 84 vastaajaa (35,1 %), jokseenkin samaa mieltä 124 (51,9 %) ja vähintään jokseenkin eri mieltä oli 31 (13 %). 15 vastaajaa ei osannut määritellä asiaan kantaansa.

Kohdassa f esitettiin väite ”työssäsi yhdistyksessä koet/koit, että pystyit vaikuttamaan työtehtäviisi ja niiden toteuttamiseen”. Täysin samaa mieltä väitteen kanssa oli 96 vastaajaa (39,5 %), jokseenkin samaa mieltä 110 (45,3 %) ja vähintään jokseenkin eri mieltä oli 37 (15,2 %). 12 vastaajaa ilmoitti, etteivät he osaa vastata kysymykseen.

Kohdassa g esitettiin väite ”työssäsi yhdistyksessä koet/koit, että mielipiteesi otettiin huomioon”. Täysin samaa mieltä väitteen kanssa oli 93 vastaajaa (38,8 %), jokseenkin samaa mieltä oli 106 (44,2 %) ja vähintään jokseenkin eri mieltä oli 41 (17,1 %). 15 vastaajaa ei osannut määritellä kantaansa asiaan.

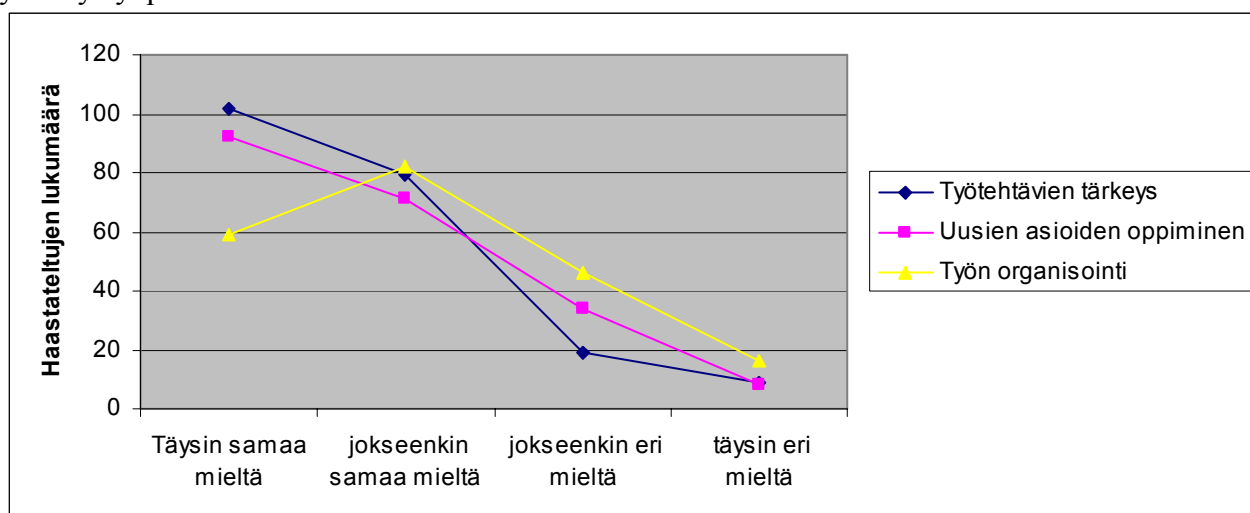

Kuva 7. Yhdistystyöpaikan koettu ilmapiiri, yhdistystyössä koetut vaikutusmahdollisuudet ja koettu mielipiteen huomioon ottaminen yhdistystyöpaikassa.

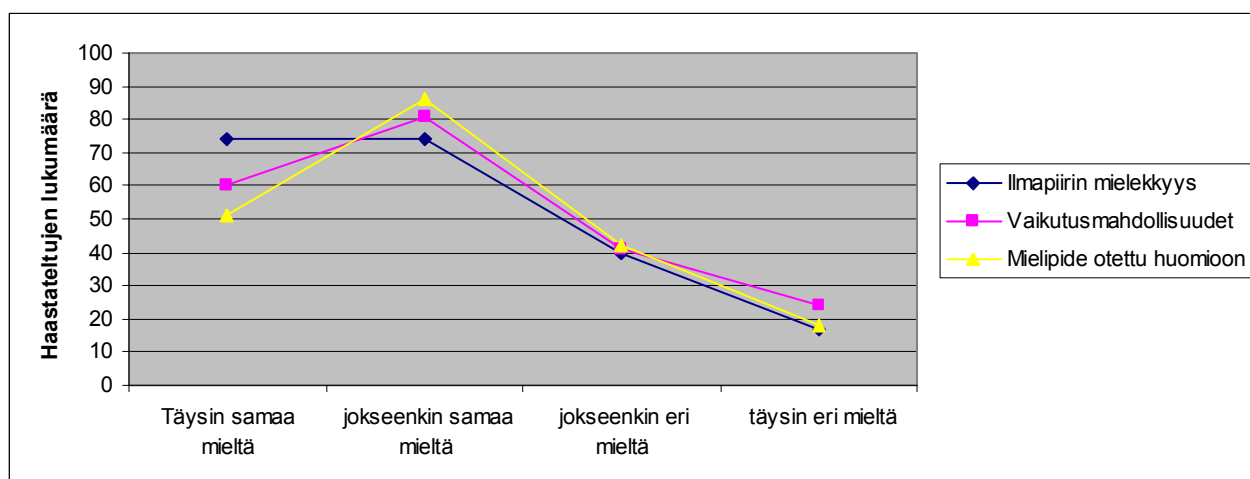
4.3.2. Kokemukset edellisestä työpaikasta ennen yhdistystyötä

Kysymys 16 kuului seuraavasti: ”Työssä edellisessä työpaikassasi ennen yhdistystyötä koit... (mikäli sinulla ei ole ollut aiemmin työsuhdetta, älä vastaa tähän kysymykseen)”.

Vastausvaihtoehdot olivat samat kuin edellisen kysymyksen osalta ja väitteetkin olivat samat kuin edellisessä kysymyksessä. Tällä haluttiin vertailla vastaajien kokemuksia edellisen työpaikan ja yhdistystyöpaikan välillä. Tulokset ovat esillä seuraavissa kuvissa.

Kuva 8. Entisen työn koettu tärkeys, uusien asioiden oppiminen ja työn organisointi haastateltujen kokemana.

Kuva 9. Entisen työn ilmapiiri, vaikutusmahdollisuudet ja mielipiteen otto huomioon entisessä työpaikassa haastateltujen kokemana.

Lisäksi kohdassa e esitettiin väite ”työssä edellisessä työpaikassasi ennen yhdistystyötä koit tekemäsi työn yleisesti hyväksytyksi ja arvostetuksi”. Väitteen kanssa oli täysin samaa mieltä 90 (41,5 %), jokseenkin samaa mieltä 73 (33,6 %) ja vähintään jokseenkin eri mieltä 42 (19,3 %).

Yhteenvetona voi sanoa, että niin kutsutut pehmeät arvot eli työpaikan ilmapiiri, vaikutusmahdollisuudet omiin työtehtäviin ja mielipiteen huomioon ottaminen, ovat yhdistystyössä työntekijöiden mielestä paremmalla tolalla kuin muissa, yksityisen ja julkisen sektorin työpaikoissa. Muiden eli työtehtävien tärkeyden, työssä oppimisen, työnorganisoinnin ja työn yleisen arvostuksen osalta tilanne on tasan.

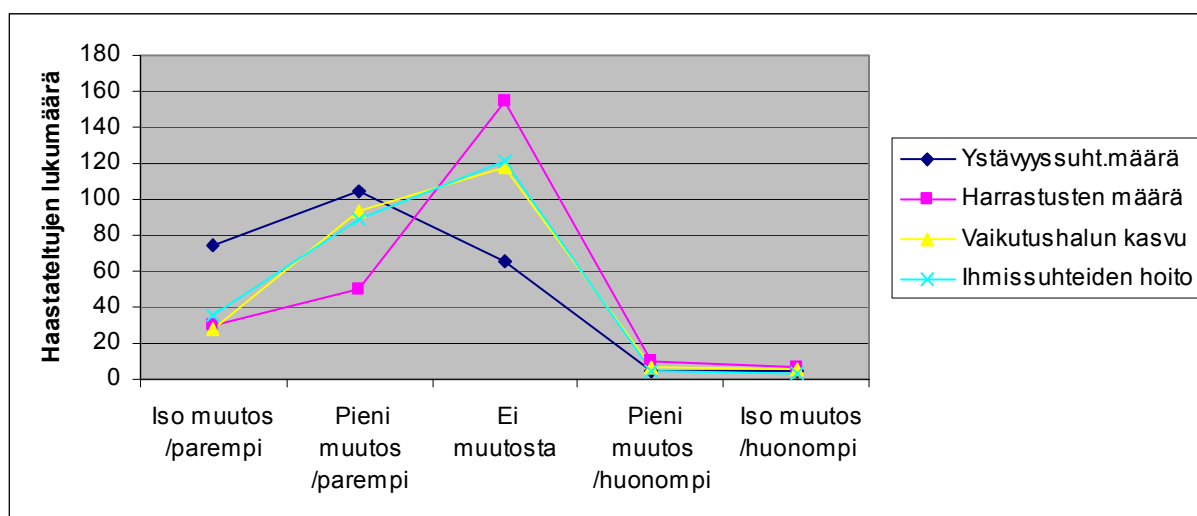
Syynä saatuihin tuloksiin voi arvioida sen, että kolmannen sektorin luomissa niin kutsutuissa matalan kynnyksen työpaikoissa suhtautuminen työntekijöihin on erilaista, koska ensisijaisena tavoitteena ei ole voiton tuottaminen yritykselle. Myös työntekijöiden väliset hierarkiatasot ovat huomattavasti matalammat kuin esimerkiksi julkisella sektorilla, sillä kaikkien palkka on suurin piirtein samaa luokkaa. Lisäksi on oletettavaa, että kolmannen sektorin kansalaistyöpaikkoihin hakeutuneet ovat aiemminkin olleet suhteellisen matalapalkkaisissa työpaikoissa, joiden työtehtäviä ei yhteiskunnassa arvosteta kovin tärkeiksi, työssä oppiminen on matalalla tasolla ja niin edelleen. Näin ollen on ymmärrettävää, ettei edellisiä työpaikkoja pidetä yhdistystyötä tärkeämpinä tai muutenkaan parempina.

Toisaalta näiden tulosten perusteella voi todeta turhiksi epäilyt, joiden mukaan kolmannella sektorilla ei ole mahdollisuuksia työllistää merkittäviä määriä työttömiä siksi, ettei kolmannen sektorin toimijoita ole organisoitu työllistämisen näkökulmasta (vrt. Mattila 2001, 141). Tässä tutkimuksessa mukana olevat työllistetyt ja heidän näkemyksensä antavat ymmärtää, että ainakin heidän työnantajinaan toimivat yhdistykset kykenevät toimimaan myös työllistämisen näkökulmasta.

4.3.3. Muutokset henkilökohtaisissa ja terveystiedoissa

Kyselylomakkeessa selvitettiin myös muutoksia vastaajien elämässä sen jälkeen, kun he ovat tulleet yhdistystyöhön. Kysymys 17 kuului seuraavasti: ”miten seuraavat asiat ovat muuttuneet yhdistystyöhön tulosi jälkeen?” Vastausvaihtoehtoina olivat: 1 selkeä muutos parempaan suuntaan, 2 pieni muutos parempaan suuntaan, 3 ei muutosta, 4 pieni muutos huonompaan suuntaan, 5 selkeä muutos huonompaan suuntaan. Kysymyksen 17 kohdat e ja h on käsitelty jo aiemmin, joten en palaa niihin sen enempää.

Kohdassa a esitettiin väite ”ystävyyssuhteitasi lukumäärä on kasvanut”. Vastaajista 75 (29,4 %) ilmoitti, että asiassa on tapahtunut selkeä muutos parempaan suuntaan, 105 (41,2 %) kohdalla oli tapahtunut pieni muutos parempaan suuntaan, 66 (25,9 %) osalta mitään muutoksia aiempaan ei ollut tapahtunut ja vain 9 (3,6 %) osalta muutos oli ollut vähintään pieni siirtymä huonompaan suuntaan.

Kuva 10. Yhdistystyössä tapahtuneet muutokset ystävyyssuhteiden ja harrastusten määrän, vaikutushalun kasvun sekä ihmissuhteiden hoidon suhteen.

Kohdassa b esitettiin väite ”tuttaviesi lukumäärä on lisääntynyt”. 96 vastaajan (37,8 %) mielestä asiassa oli heidän kohdallaan tapahtunut selkeä muutos parempaan suuntaan. 105 (41,3 %) mukaan muutos oli ollut pieni, mutta parempaan suuntaan. 45 (17,7 %) vastaajan mukaan tilanne oli heidän osaltaan pysynyt entisellään ja vain 8 (3,2 %) kohdalla tilanne oli muuttunut vähintään jonkin verran huonompaan suuntaan.

Kohdassa c esitettiin väite ”arkirutiiniesi toimittaminen on helpottunut”. Vastaajista 53 (21 %) oli sitä mieltä, että asiassa oli heidän kohdallaan tapahtunut selkeä muutos parempaan suuntaan, 64 (25,4 %) mielestä muutos oli ollut heidän osaltaan hieman parempaan suuntaan menevä, 117 (46,4 %) koki, ettei muutosta heidän osaltaan ollut tapahtunut suuntaan taikka toiseen ja 18 (7,2 %) koki, että heidän kohdallaan muutos oli ollut vähintään jonkin verran huonompaan suuntaan.

Kohdassa d esitettiin väite ”harrastustesi lukumäärä on kasvanut”. Vastaajista 30 (11,9 %) koki, että tämän asian osalta tilanne oli kehittynyt selkeästi parempaan suuntaan. 50 vastaajaa (19,8 %) katsoi,

että muutos oli ollut pieni, mutta kuitenkin parempaan suuntaan. Selkeä enemmistö eli 155 vastaajaa (61,5 %) koki, ettei harrastusten lukumäärässä ollut tapahtunut mitään muutosta. 17 vastaajaa (6,8 %) katsoi tilanteensa kehittyneen harrastusten suhteen vähintäänkin jonkin verran huonompaan suuntaan.

Kohdassa f esitettiin väite ”halusi vaikuttaa yhteisiin asioihin on kasvanut”. Vastaajista 28 (11,1 %) katsoi asiassa tapahtuneen omalta osalta selkeä muutos parempaan suuntaan ja 93 (36,9 %) katsoi asiassa tapahtuneen omalta osalta pieni muutos parempaan suuntaan. 118 vastaajaa (46,8 %) ilmoitti, että heidän kohdallaan tilanteessa ei ollut tapahtunut muutosta mihinkään suuntaan ja vain 13 (5,2 %) oli sitä mieltä, että heidän osaltaan muutos oli ollut vähintäänkin jonkin verran huonompaan suuntaan.

Kohdassa g esitettiin väite ”lainaat muilta ihmisiltä rahaa elämistäsi varten”. Vastaajista 10 (10 %) ilmoitti, että heidän kohdallaan tilanne oli muuttunut selkeästi parempaan suuntaan ja 28 (11,2 %) kohdalla tilanne oli muuttunut jonkin verran parempaan suuntaan. Selkeä enemmistö eli 170 (67,7 %) ilmoitti, että heidän kohdallaan muutosta ei ollut tapahtunut suuntaan taikka toiseen. 28 (11,2 %) ilmoitti, että heidän kohdallaan tilanne oli muuttunut huonompaan suuntaan. Tämän kysymyksen osalta selityksenä voinee mainita sen, että todennäköisesti ylivoimaisesti suurin osa vastanneista ei ole harrastanut rahanlainaamista muilta, mikä selittää sen, ettei kahden kolmasosan osalta ollut tapahtunut minkäänlaisia muutoksia.

Seuraavaksi terveysasioihin. Kysymys 23 kuului seuraavasti: ”miten arvioit seuraavien sinuun liittyvien asioiden muuttuneen sen jälkeen, kun olet tullut yhdistystyöhön?” Vastausvaihtoehdot olivat: 1 erittäin myönteiseen suuntaan, 2 melko myönteiseen suuntaan, 3 ei muutosta, 4 melko kielteiseen suuntaan, 5 erittäin kielteiseen suuntaan. Tämän kysymyksen kohdat a, e ja f on käsitelty aiemmin, joten en palaa niihin uudelleen.

Kohdassa b kysyttiin muutoksia rasituksen/stressin sietokyvyn suhteen. Vastaajista 27 (10,7 %) ilmoitti, että heidän rasituksen/stressin sietokykynsä oli kehittynyt erittäin myönteiseen suuntaan, 77 (30,6 %) osalta sietokyky oli kehittynyt melko myönteiseen suuntaan, 135 vastaajan (53,6 %) osalta mitään muutoksia ei ollut tapahtunut ja 13 (5,2 %) osalta muutos oli suuntautunut vähintään melko kielteiseen suuntaan.

Kohdassa c kysyttiin muutoksia läheisten, luotettavien ihmisten lukumäärän suhteen. Vastaajista 38 (15 %) ilmoitti, että läheisten ja luotettavien ihmisten lukumäärä oli heidän osaltaan kehittynyt erittäin myönteiseen suuntaan, 79 (31,2 %) osalta lukumäärä oli kehittynyt melko myönteiseen

suuntaan, 135 (53,4 %) osalta muutoksia ei ollut tapahtunut ja vain yhden vastaajan (0,4 %) osalta läheisten, luotettavien ihmisten lukumäärä oli kehittynyt kielteiseen suuntaan.

Kohdassa d kysyttiin muutoksia ihmissuhteiden hoidon osalta. Vastaajista 36 (14,2 %) ilmoitti, että ihmissuhteiden hoito oli heidän kohdallaan kehittynyt erittäin myönteiseen suuntaan, 89 (35,2 %) ilmoitti, että ihmissuhteiden hoito oli kehittynyt melko myönteiseen suuntaan, 121 (47,8 %) osalta mitään muutoksia ei ollut tapahtunut ja seitsemän vastaajan (2,8 %) osalta kehitys oli ollut kielteiseen suuntaan.

4.3.4. Harrastusten määrän kasvuun vaikuttavat tekijät

Kolmas hypoteesi pohjautui aiempaan teoreettiseen kirjallisuuteen, jonka perusteella voi olettaa, että työttömäksi joutuessaan yksilö menettää halunsa harrastaa vapaa-aikanaan erilaisia asioita ja kun työtön taas työllistyy, hän ryhtyy jälleen harrastamaan enemmän.

Edellisessä kappaleessa todettiin kyselytutkimuksen tulosten perusteella, että 31,7 % vastanneista oli ryhtynyt harrastamaan enemmän vapaa-aikanaan. Selvä enemmistö eli 61,5 % vastanneista sen sijaan ilmoitti, ettei heidän harrastustensa määrässä ollut tapahtunut mitään muutoksia, vaikka he olivatkin päässeet yhdistystyöhön. Kun tilannetta verrattiin kahden ryhmän (ne, jotka eivät enää ole yhdistystyössä ja ne, jotka olivat kyselyhetkellä yhdistystyössä) kesken, ei niiden välille löytynyt minkäänlaista tilastollisesti merkitsevää eroa.

Joka tapauksessa yhdistystyöhön pääsy on vajaan kolmasosan kohdalla merkinnyt harrastamisen lisääntymistä, mutta toisaalta 6,8 % vastaajista ilmoitti, että heidän kohdallaan harrastusten määrä oli pikemminkin vähentynyt. Eteenpäin on kuitenkin menty. Mikä selittää sen, että harrastaminen näyttää lisääntyvän työllistymisen yhteydessä?

Kysymyksen 17 kohta d eli kysymys, miten harrastusten lukumäärän on käynyt, kun vastaaja on tullut yhdistystyöhön, piti sisällään viisi eri luokkaa. Luokat yhdisteltiin tilastollisen merkitsevyyden parantamiseksi siten, että oman luokkansa muodostivat ne, joiden harrastusten lukumäärä oli kasvanut edes jonkin verran yhdistystyöhön tulon jälkeen, oman luokkansa muodostivat ne, joiden harrastusten lukumäärässä ei ollut tapahtunut muutoksia ja kolmannen luokan muodostivat ne, joiden harrastustoiminnan määrä oli vähentynyt yhdistystyöhön tulon jälkeen. Muuttuja ”harrastusten lukumäärän muutos” ristiintaulukoitiin ensiksi yhdistystyön kokonaiskeston kanssa (yhdistystyön kokonaiskesto oli luokiteltu uudelleen siten, että yhden luokan muodostivat korkeintaan vuoden yhdistystyössä olleet (133 vastaajaa) ja toisen luokan ne, jotka

olivat olleet yli yhden vuoden yhdistystyössä (110 vastaajaa). Tulokseksi saatiin, ettei tällä ole tilastollista merkitsevyyttä (khii toiseen – arvo = 1,745, df = 2, p = 0,418).

Tämän jälkeen ”harrastusten lukumäärän muutos” – muuttuja ristiintaulukoitiin muuttujan ”tulevaisuuden näköalojen muutos” kanssa. Tämä muuttuja luokiteltiin uudelleen seuraavasti: omana ryhmänään ovat ne, joilla muutosta myönteiseen oli tapahtunut, omana ryhmänään ne, joilla muutosta ei ollut tapahtunut ja kolmantena ryhmänä ne, joilla muutos oli tapahtunut kielteiseen suuntaan. Tämän tulos olikin jo tilastollisesti erittäin merkitsevä (khii toiseen – arvo = 31,761, df = 4, p = 0,000). Ristiintaulukoinnin kautta saatiin tulokseksi, että ne, joiden tulevaisuuden näköalat ovat parantuneet, ovat myös lisänneet harrastamistaan selvästi (52 vastaajaa, 39,4 %). Niistä, joiden tulevaisuuden näköaloissa ei ole tapahtunut muutosta, on 24,3 % (26 vastaajaa) lisännyt harrastamistaan ja niistä, joiden tulevaisuuden näköalat ovat heikkenneet, on 8,3 % (1 vastaajaa) lisännyt harrastustoimintaansa. Harrastusten määrässä ei ole tapahtunut muutoksia 55,3 % (73 vastaajaa) osalta niistä, joiden tulevaisuuden näköalat ovat parantuneet. Harrastusten määrä ei ole muuttunut 71 % (76 vastaajaa) osalta niistä, joiden tulevaisuuden näköaloissa ei ole tapahtunut muutosta ja 50 % (6 vastaajaa) osalta niistä, joiden tulevaisuuden näköalat ovat heikentyneet. Harrastuksen vähenemistä on tapahtunut 5,3 % (7 vastaajaa) osalta niistä, joiden tulevaisuuden näköalat ovat parantuneet, 4,7 % (5 vastaajaa) osalta niistä, joiden tulevaisuuden näköalat eivät ole muuttuneet ja peräti 41,7 % (5 vastaajaa) osalta niistä, joiden tulevaisuuden näköalat ovat heikkenneet.

		Tulevaisuuden näköalat ryhmittäin			Yhteensä	
		Tulevaisuuden näköalat paremmat	Tulevaisuuden näköaloissa ei muutosta	Tulevaisuuden näköalat heikkenneet		
Harrastustien määrän koettu kasvu ryhmittäin	Harrastukset lisääntyneet	Lukumäärä	52	26	1	79
		Prosentteina	39,4%	24,3%	8,3%	31,5%
	Harrastusten määrässä ei muutosta	Lukumäärä	73	76	6	155
		Prosentteina	55,3%	71,0%	50,0%	61,8%
	Harrastukset vähentyneet	Lukumäärä	7	5	5	17
		Prosentteina	5,3%	4,7%	41,7%	6,8%
Yhteensä	Lukumäärä	132	107	12	251	
	Prosentteina	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

Taulukko 8. Tulevaisuuden näköalojen muutoksen vaikutus harrastustoiminnan määrän muutokseen.

Tämän jälkeen ”harrastusten lukumäärän muutos” – muuttuja ristiintaulukoitiin ”yhdistystyön koettu tärkeys” – muuttujan (kysymys 15a) kanssa. Yhdistystyön koettu tärkeys – muuttuja luokiteltiin siten, että ”en osaa sanoa” – vastauksia ei huomioitu ja yhdeksi luokaksi otettiin ne, jotka kokivat yhdistystyönsä tärkeäksi ja toiseksi luokaksi ne, jotka eivät pitäneet yhdistystyötään tärkeänä. Tulos oli jälleen selkeä ja tilastollisesti melkein merkitsevä (khi toiseen – arvo = 7,125, $df = 2$, $p = 0,028$). Niistä, joiden mielestä yhdistystyö oli tärkeää, oli 34,1 % (74 vastaajaa) myös lisännyt harrastustoimintaansa. Niistä, joiden mielestä yhdistystyö ei ollut tärkeää, oli 8 % (2 vastaajaa) lisännyt harrastustoimintaansa. Harrastusten määrässä ei ollut tapahtunut muutoksia 59,4 prosentissa (129 vastaajaa) niistä, joiden mielestä työtehtävät olivat tärkeitä ja puolestaan 84 prosentissa (21 vastaajaa) niistä, joiden mielestä työtehtävät eivät olleet tärkeitä. Harrastusten määrä oli vähentynyt 6,5 prosentin (14 vastaajaa) osalta heistä, joiden mielestä työtehtävät olivat tärkeitä ja 8 prosentin (2 vastaajaa) osalta heistä, joiden mielestä työtehtävät eivät olleet tärkeitä.

		Yhdistystyön koettu tärkeys ryhmiteltynä		Yhteensä
		Työtehtävät tärkeitä	Työtehtävät eivät tärkeitä	
Harrastusten määrän koettu kasvu ryhmittäin	Harrastukset lisää- ntyneet	Lukumäärä 74 Prosentteina 34,1%	2 8,0%	76 31,4%
	Harrastusten määrässä ei muutosta	Lukumäärä 129 Prosentteina 59,4%	21 84,0%	150 62,0%
	Harrastukset vähen- tyneet	Lukumäärä 14 Prosentteina 6,5%	2 8,0%	16 6,6%
Yhteensä		Lukumäärä 217 Prosentteina 100,0%	25 100,0%	242 100,0%

Taulukko 9. Yhdistystyön koetun tärkeyden vaikutus harrastusten määrän kasvuun.

”Harrastusten lukumäärän muutos” – muuttuja ristiintaulukoitiin myös ”yhdistystyössä koettu uuden oppiminen” – muuttujan kanssa. Tällä kertaa ”yhdistystyössä koettu uuden oppiminen” – muuttuja luokiteltiin uudelleen seuraavasti: ne, jotka olivat väitteen kanssa täysin samaa mieltä, olivat omana ryhmänään, ne, jotka olivat väitteen kanssa jokseenkin samaa mieltä, olivat omana ryhmänään ja kolmannen ryhmän muodostivat ne, jotka olivat vähintään jokseenkin eri mieltä väitteen kanssa. Tulos oli erittäin merkitsevä (khi toiseen – arvo 37,085, $df = 4$, $p = 0,000$).

Ryhmästä ”täysin samaa mieltä väitteen kanssa” oli 46,3 % (38 vastaajaa) lisännyt harrastustoimintaansa, 51,2 % (42 vastaajaa) oli pitänyt harrastustoimintansa määrän entisellään ja vain 2,4 % (2 vastaajaa) oli vähentänyt harrastustoimintaansa. Ryhmästä ”jokseenkin samaa mieltä väitteen kanssa” oli 26 % (27 vastaajaa) lisännyt harrastustoimintaansa, 72,1 % (75 vastaajaa) oli pitänyt harrastustoimintansa määrän ennallaan ja vain 1,9 % (2 vastaajaa) oli vähentänyt

harrastustoimintansa määrän ennallaan ja vain 1,9 % (2 vastaajaa) oli vähentänyt harrastamistaan. Sen sijaan heistä, jotka eivät mielestään olleet oppineet uusia asioita yhdistystyössä, oli 14,9 % (7 vastaajaa) lisännyt harrastamistaan, 63,8 % (30 vastaajaa) oli pitänyt harrastustoimintansa määrän entisellään ja 21,3 % (10 vastaajaa) oli vähentänyt harrastustoimintaansa.

		Työn myötä tapahtunut koettu oppiminen yhdistyksessä			Yht.	
		Täysin samaa mieltä	Joks. samaa mieltä	Väh. joks. eri mieltä		
Harrastusten määrän koettu kasvu ryhmittäin	Harrastukset lisääntyneet	Lukumäärä	38	27	7	72
		Prosentteina	46,3%	26,0%	14,9%	30,9%
	Harrastusten määrässä ei muutosta	Lukumäärä	42	75	30	147
		Prosentteina	51,2%	72,1%	63,8%	63,1%
Yhteensä	Harrastukset vähentyneet	Lukumäärä	2	2	10	14
		Prosentteina	2,4%	1,9%	21,3%	6,0%
		Lukumäärä	82	104	47	233
		Prosentteina	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Taulukko 10. Yhdistystyössä tapahtuneen oppimisen vaikutus harrastusten määrän muutokseen.

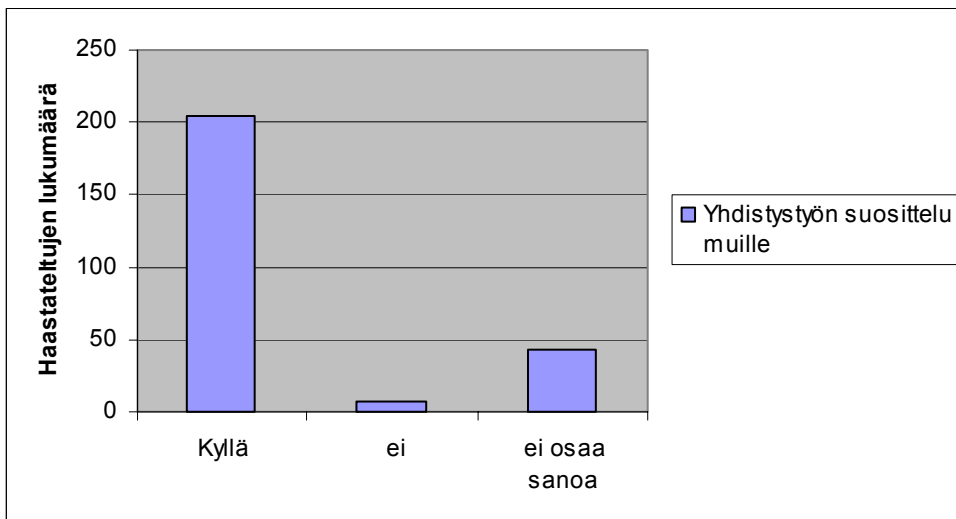
Näyttää siis siltä, että yhdistystyön kestolla ei ole tekemistä sen kanssa, ryhtyvätkö työllistyneet harrastamaan enemmän, vaan todellinen vaikutus harrastamisen kasvuun on sillä, kokeeko työllistynyt henkilö tulevaisuuden näköalojensa parantuneen, kokeeko hän työnsä tärkeäksi ja kokeeko hän oppineensa työssä jotain uutta, hänelle itselleen tärkeää.

4.3.5. Yhdistystyöhön tulon syyt ja työn arvostus

Kysymys 22 kuului seuraavasti: ”Hakeutumiseesi yhdistystyöhön vaikuttivat seuraavat seikat. Merkitse rastilla 2 tärkeintä.” Vaihtoehdot olivat: a) työpaikka oli lähellä, b) minulla ei ollut muita työpaikkoja tarjolla, c) työtehtävä tuntui mielenkiintoiselta ja haastavalta, d) halusin mielekästä

tekemistä, e) työpaikkaa kehuttiin, f) tunsin työpaikan entuudestaan. Näistä vaihtoehdoista eniten merkintöjä sai ”työpaikka oli lähellä”. Toiseksi suosituin oli ”työtehtävä tuntui mielenkiintoiselta ja haastavalta”. Kolmanneksi suosituin oli ”halusin mielekästä tekemistä”. Neljänneksi suosituin oli ”minulla ei ollut muita työpaikkoja tarjolla”. Viidenneksi suosituin oli ”tunsin työpaikan entuudestaan” ja kuudenneksi suosituin ”työpaikkaa kehuttiin”.

Kysymyksessä 19 kysyttiin ”Suositteletko muille hakeutumista töihin tällaiseen yhdistystyöhön?” Vaihtoehtoja oli kolme: kyllä, ei ja en osaa sanoa. Vastanneita oli 255 ja heistä 205 (79,8 %) ilmoitti, että he voisivat suositella työtä muille. 7 (2,7 %) ilmoitti, etteivät he voisi suositella tällaista työtä muille ja 43 (16,7 %) ei osannut määritellä kantaansa asiaan. Mikäli ”en osaa sanoa” vastanneet jätetään pois laskuista, oli yhdistystyön suosittelijoita 96,7 %.

Kuva 11. Kansalaistyöntekijöiden valmius suositella työtään muille.

Seuraavassa kysymyksessä kysyttiin ”Koetko, että tämänkaltaista yhdistystyötä arvostetaan muiden kansalaisten keskuudessa?” Vastausvaihtoehdot olivat samat kuin edellä. Tällä kertaa tulos oli se, että 131 (51 %) vastaajaa koki yhdistystyötä arvostettavan, 40 (15,6 %) koki, ettei tällaista työtä arvosteta ja 84 (32,7 %) ei osannut sanoa asiaan juuta taikka jaata. Mikäli ”en osaa sanoa” vastanneet jätetään pois laskuista, oli heitä, jotka kokivat yhdistystyötä arvostettavan, 76,6 %.

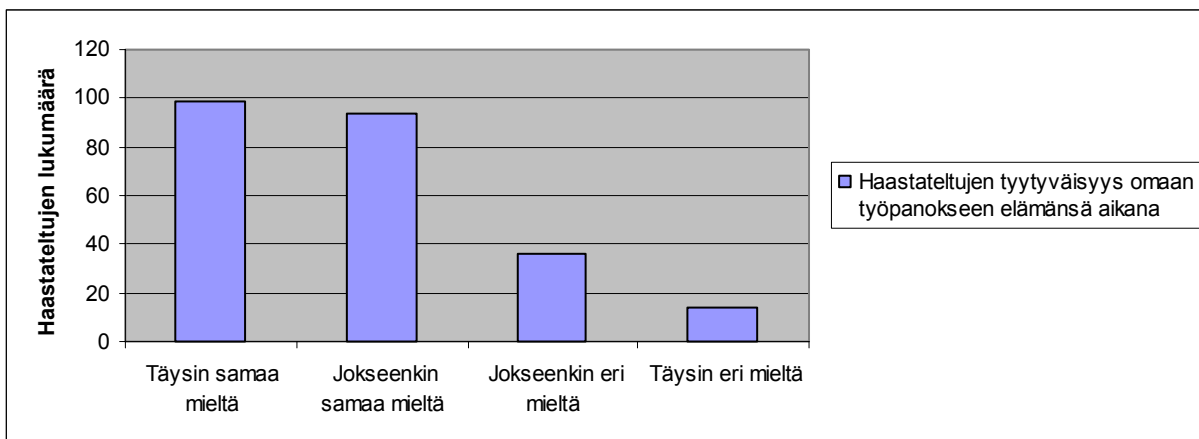
Viimeisen kysymyksen tulos kertoo siis siitä, että varsin suuri joukko yhdistystyössä olleista ei koe työtään arvostettavan muiden kansalaisten keskuudessa. Tämä johtuu nähdäkseen siitä, että yhdistystyöllä on edelleen sellainen leima, etteivät sen puitteissa tehdyt työt ole ”oikeaa työtä”, vaan hitaasti tehtävää hätäaputyötä, jolla ei ole todellista vaikutusta.

4.3.6. Työhön liittyvät arvot ja asenteet

Kyselyllä pyrittiin myös kartoittamaan kansalaistyöntekijöiden työhön liittyviä arvoja ja asenteita. Kysymyksellä 21 haluttiin selvittää kansalaistyöntekijöiden suhtautuminen erilaisiin väittämiin. Vastausvaihtoehdot olivat: 1 täysin samaa mieltä, 2 jokseenkin samaa mieltä, 3 jokseenkin eri mieltä, 4 täysin eri mieltä ja 5 en osaa sanoa. Mikäli jätetään viimeinen vastausvaihtoehto pois, saadaan seuraavat tulokset.

Kohdassa a esitettiin väite ”kaikki työ on yhtä arvokasta”. Täysin samaa mieltä väitteen kanssa on 145 vastaajaa (58 %). Jokseenkin samaa mieltä on 62 (24,8 %), jokseenkin eri mieltä 27 (10,8 %) ja täysin eri mieltä 16 (6,4 %).

Kohdassa b esitettiin väite ”olen tyytyväinen elämäni aikana antamaani työpanokseen”. Täysin samaa mieltä väitteen kanssa on 99 (40,7 %), jokseenkin samaa mieltä 94 (38,7 %), jokseenkin eri mieltä 36 (14,8 %) ja täysin eri mieltä 14 (5,8 %).

Kuva 12. Kansalaistyöntekijöiden tyytyväisyys omaan elämänaikaiseen työpanokseensa.

Kohdassa c esitettiin väite ”koko elämä on oppimista”. Täysin samaa mieltä väitteen kanssa on 186 (74,7 %), jokseenkin samaa mieltä 48 (19,3 %), jokseenkin eri mieltä 12 (4,8 %) ja täysin eri mieltä 3 (1,2 %).

Kohdassa d esitettiin väite ”työttömät ovat itse syyppäitä tilanteeseensa”. Täysin samaa mieltä väitteen kanssa on 9 (3,9 %) vastaajaa, jokseenkin samaa mieltä 23 (10,1 %), jokseenkin eri mieltä 74 (32,5 %) ja täysin eri mieltä 122 (53,5 %).

Kohdassa e esitettiin väite ”jokaisen pitäisi elättää itsensä omalla työllään”. Täysin samaa mieltä väitteen kanssa on 74 (31,4 %), jokseenkin samaa mieltä 89 (37,7 %), jokseenkin eri mieltä 48 (20,3 %) ja täysin eri mieltä 25 (10,6 %).

Kohdassa f esitettiin väite ”ihminen ei elä vain leivästä”. Täysin samaa mieltä väitteen kanssa on 162 (66,7 %) vastaajaa, jokseenkin samaa mieltä 62 (25,5 %), jokseenkin eri mieltä 14 (5,8 %) ja täysin eri mieltä 5 (2,1 %).

4.4. Avoimet kysymykset

Kyselyn myötä saadut tulokset ovat siis varsin monipuoliset. Korrelaatioita etsimällä ja muuttujia ristiintaulukoimalla kykenee aineistosta löytämään lukuisia mielenkiintoisia tuloksia. Tavoitteenani on ollut tarkastella aineistoa avoimin mielin ja etsiä kansalaistyöhön liittyviä tutkimisen arvoisia kysymyksiä. Seuraavaksi esittelen aineistolähtöisyyden kautta selvinneitä asioita.

4.4.1. Elämän mielekkyyteen vaikuttavat tekijät

Tutkimuksen yksi kolmesta hypoteesista oli se, että kansalaistyö parantaa tekijöidensä elämänhallintaa ja heidän elämänsä koettua mielekkyyttä. Kahden eri ryhmän (ne, jotka eivät enää ole yhdistystyössä ja ne, jotka olivat kyselyhetkellä yhdistystyössä) keskinäisestä vertailusta löytyi hypoteesia tukevia tutkimustuloksia. Vastaamatta sen sijaan jäi, mitkä tekijät vaikuttavat elämän koetun mielekkyyden kehittymiseen.

Tutkimusaineistoa läpikäymällä ja muuttujia ristiintaulukoimalla löytyy tähänkin selkeä vastaus. Luokitellaan muuttujat ”elämän mielekkyyden muutos” ja ”yhdistystyön koettu tärkeys” uudelleen seuraavasti: a) elämän mielekkyyden muutoksesta (kysymys 17h) muodostetaan kolme eri luokkaa viiden sijasta (yhtenä luokkana ne, joilla elämän mielekkyys on muuttunut parempaan suuntaan, yhtenä luokkana ne, joiden kohdalla muutosta ei ole tapahtunut ja kolmantena luokkana ne, joiden kohdalla muutos on tapahtunut huonompaan suuntaan), b) yhdistystyön koetusta tärkeydestä (kysymys 15a) muodostetaan kaksi eri luokkaa (ne, joille työtehtävät ovat tärkeitä ja ne, joiden mielestä työtehtävät eivät olleet tärkeitä). Uudet luokitellut muuttujat ristiintaulukoimalla saadaan aikaan tilastollisesti erittäin merkitsevä tulos (khii toiseen – arvo = 23,719, df = 2, p = 0,000). Niistä, joiden mielestä työtehtävät ovat olleet tärkeitä, on 147 vastaajan (67,7 %) kohdalla elämän mielekkyys kasvanut, 62 (28,6 %) osalta elämän mielekkyys ei ole muuttunut ja 8 (3,7 %) kohdalla elämän mielekkyys on heikentynyt. Sen sijaan niistä, joiden mielestä työtehtävät eivät olleet tärkeitä, on 5 (20 %) kohdalla elämän mielekkyys kasvanut, 16 (64 %) osalta elämän mielekkyys ei ole muuttunut suuntaan taikka toiseen ja 4 (16 %) kohdalla elämän mielekkyys on heikentynyt.

		Yhdistystyön koettu tärkeys ryhmiteltynä	Yhteensä
--	--	---	----------

			Työtehtävät tärkeitä	Työtehtävät eivät tärkeitä	
Elämän mielekkyyden muutos lajiteltuna	Elämän mielekkyys kasvanut	Lukumäärä	147	5	152
		Prosentteina	67,7%	20,0%	62,8%
	Elämän mielekkyys ei muuttunut	Lukumäärä	62	16	78
		Prosentteina	28,6%	64,0%	32,2%
	Elämän mielekkyys heikentynyt	Lukumäärä	8	4	12
		Prosentteina	3,7%	16,0%	5,0%
Yhteensä		Lukumäärä	217	25	242
		Prosentteina	100,0%	100,0%	100,0%

Taulukko 11. Yhdistystyön koetun tärkeyden vaikutus elämän mielekkyyden muutokseen.

Tuloksesta siis näkee, että mikäli kansalaistyöntekijät ovat kokeneet työtehtävänsä tärkeiksi, on se vaikuttanut pääasiassa siten, että samalla elämän koettu mielekkyys on parantunut.

Kun edellä mainitut muuttujat ristiintaulukoidaan lisäksi sukupuolen kanssa, saadaan tulokseksi, että miesten ja naisten välinen ero on erittäin pieni. Miesten osalta ristiintaulukointi elämän mielekkyyden muutoksen, yhdistystyön koetun tärkeyden ja sukupuolen kesken antaa tulokseksi tilastollisesti merkitsevää tarkoittavan luvun (khii toiseen – arvo = 9,471, $df = 2$, $p = 0,009$) ja kun sama ristiintaulukointi tehdään naisten osalta, saadaan vastaukseksi tilastollisesti erittäin merkitsevä tulos (khii toiseen – arvo = 15,982, $df = 2$, $p = 0,000$). Käytännössä siis yhdistystyön koettu tärkeys vaikuttaa samalla tavalla miesten ja naisten elämän koetun mielekkyyden paranemiseen.

Kun elämän mielekkyyden muutos ja yhdistystyötehtävien tärkeäksi kokeminen ristiintaulukoidaan luokiteltujen ikäryhmien (alle 31-vuotiaat, 31–40 – vuotiaat, 41–50 – vuotiaat ja yli 51-vuotiaat) kanssa, saadaan jälleen aikaan tilastollisesti merkitseviä tuloksia. Selkein tulos oli ryhmässä 31–40 – vuotiaat. Yhdistystyötehtävien tärkeäksi kokeminen paransi tämän ryhmän elämän mielekkyyttä tilastollisesti merkitsevästi (khii toiseen – arvo = 12,605, $df = 2$, $p = 0,002$). Toiseksi selkein tulos saatiin yli 51-vuotiaiden osalta (khii toiseen – arvo = 7,773, $df = 2$, $p = 0,021$) ja kolmanneksi selkein tulos ryhmästä 41–50 –vuotiaat (khii toiseen – arvo = 6,501, $df = 2$, $p = 0,039$). Nämä molemmat tulokset ovat tilastollisesti melkein merkitseviä. Sen sijaan alle 31-vuotiaiden osalta tulos ei ollut tilastollisesti merkitsevä, vaikka edellä mainittuihin ryhmiin verrattuna samaan suuntaan osoittava (khii toiseen – arvo = 3,576, $df = 2$, $p = 0,167$).

Ikäryhmissä suoritettua vertailusta saadut tutkimustulokset saavat osittaista vahvistusta Vesalaiselta ja Vuorelta (Vesalainen, ym. 1996, 8-9). Heidän mukaansa työttömistä miehistä

koostuneessa otoksessa keski-ikäiset miehet kokivat työn merkityksellisemmäksi kuin muut ikäryhmät. Lisäksi 30–49 – vuotiaat työttömät miehet ilmaisivat enemmän stressioireita kuin työttömät 15–24 – vuotiaat miehet. Sen sijaan Vesalaisen ja Vuoren kertomat tulokset eläkeikää lähestyvistä työttömistä eivät tue tämän tutkimuksen tuloksia, sillä he kirjoittavat ”Eläkeikää lähestyvät työttömät muodostavat oman ryhmänsä, sillä he ilmaisevat vähemmän kiinnostusta työelämää kohtaan kuin nuoremmat ikäryhmät työelämää kohtaan. Tämän on tulkittu johtuvan ikääntymisen mukanaan tuomista terveysongelmista tai eläkkeelle pääsyn odottelusta”.

Tutkimukseni kuitenkin osoittaa, että yli 51-vuotiaat kokevat elämänsä mielekkyyden kohentuneen työtehtävien tärkeyden myötä ja siksi Vesalaisen ja Vuoren kirjoittamat näkemykset voidaan kyseenalaistaa.

Kun elämän mielekkyyden muutos ja yhdistystyötehtävien tärkeäksi kokeminen ristiintaulukoidaan luokitellun muuttujan ”työttömyysajat ennen yhdistystyön alkua” kanssa, saadaan aikaan tilastollisesti merkitsevät tulokset. Muuttuja ”työttömyysajat ennen yhdistystyön alkua” luokitellaan uudelleen siten, että yhtenä ryhmänä ovat ”alle 2 vuotta työttömänä olleet” (44 vastaajaa), ”2, mutta alle 4 vuotta työttömänä olleet” (118 vastaajaa) sekä ”4 vuotta ja yli työttömänä olleet” (74 vastaajaa). Ristiintaulukoinnin tulos on alle 2 vuotta työttömänä olleiden ryhmässä tilastollisesti melkein merkitsevä (khi toiseen – arvo = 6,485, $df = 2$, $p = 0,039$) ja 2, mutta alle 4 vuotta työttömänä olleiden ryhmässä tilastollisesti merkitsevä (khi toiseen – arvo = 12,042, $df = 2$, $p = 0,002$). Sen sijaan 4 vuotta ja yli työttömänä olleiden joukossa ristiintaulukoinnin tulos ei ole tilastollisesti merkitsevä (khi toiseen – arvo = 4,120, $df = 2$, $p = 0,127$).

Voidaan siis nähdä, että työtehtävien tärkeys tuottaa elämän koetun mielekkyyden muutoksen erityisesti alle 4 vuotta työttömänä olleiden joukossa. Vesalaisen ja Vuoren (emt, 9) selvityksen mukaan ruotsalaisessa tutkimuksessa (Arnetzin, Brennerin, Hjelmin ja Levin suorittama) psyykkiset stressioireet olivat voimakkaimmillaan ennen työttömäksi joutumista ja heikoimmillaan heti työttömyyden alettua. Alle vuoden työttömänä olleet ilmaisivat enemmän stressioireita kuin kauemmin työttömänä olleet. Edelleen Vesalainen ja Vuori kirjoittavat Warrin ja Jacksonin tutkimustuloksiin pohjautuen, että Englannissa suurin vaikutus psyykkiseen hyvinvointiin havaittiin ensimmäisten työttömyyskuukausien aikana. Työttömien miesten koettu terveydentila koheni puolen vuoden työttömyyden jälkeen. Voi siis olla, että 4 vuotta ja enemmän työttömänä ennen yhdistystyön alkua olleet henkilöt ovat jo ehtineet tottua työttömyyteen siinä määrin, että työtehtävien tärkeys ei vaikuta heidän elämänsä koettuun mielekkyyteen samalla tavalla kuin vähemmän aikaa työttöminä olleiden osalta.

4.4.2. Koettuun terveyteen vaikuttavat tekijät

Yhdistystyön koetun tärkeyden nouseminen merkittävään asemaan työttömyydestä työhön päässeen hyvinvoinnin kehittämisessä saa lisävahvistusta, kun kyseinen muuttuja ristiintaulukoidaan muuttujan ”terveydentilan koettu muutos” (kysymys 23a) kanssa. Kyseinen muuttuja luokitellaan uudelleen siten, että yhden ryhmän muodostavat ne, jotka kokevat terveydentilansa parantuneen, toisen ryhmän ne, joiden terveydentilassa ei ole tapahtunut muutoksia ja kolmannen ryhmän ne, jotka kokevat terveydentilansa heikentyneen.

Ristiintaulukoinnin myötä saadaan aikaan tilastollisesti melkein merkitsevä tulos (khii toiseen – arvo = 7,770, df = 2, p = 0,021). Niistä, jotka kokevat työtehtävänsä tärkeiksi, on 95 vastaajan (43,8 %) terveydentila parantunut, 110 (50,7 %) osalta terveydentilassa ei ole muutoksia ja 12 (5,5 %) kohdalla terveydentila on huonontunut. Niistä, jotka eivät koe työtehtäviään tärkeiksi, on 4 (15,4 %) vastaajan terveydentila parantunut, 20 (76,9 %) kohdalla terveydentila ei ole kehittynyt suuntaan taikka toiseen ja 2 (7,7 %) osalta koettu terveydentila on heikentynyt. Eli pääsääntöisesti työtehtävien tärkeäksi kokemisen myötä on myös terveydentilassa tapahtunut paranemista.

		Yhdistystyön koettu tärkeys ryhmiteltynä		
		Työtehtävät tärkeitä	Työtehtävät eivät tärkeitä	Yhteensä
Terveydentilan koettu muutos jaettuna ryhmiin	Terveydentila paran- tunut	Lukumäärä 95 Prosentteina 43,8%	4 15,4%	99 40,7%
	Terveydentilassa ei muutosta	Lukumäärä 110 Prosentteina 50,7%	20 76,9%	130 53,5%
	Terveydentila heiken- tynyt	Lukumäärä 12 Prosentteina 5,5%	2 7,7%	14 5,8%
Yhteensä		Lukumäärä 217 Prosentteina 100,0%	26 100,0%	243 100,0%

Taulukko 12. Yhdistystyön koetun tärkeyden vaikutus terveydentilaan.

Kun näiden muuttujien kanssa ristiintaulukoidaan vielä sukupuoli, saadaan aikaan mielenkiintoinen tulos, joka on tilastollisesti melkein merkitsevä. Tuloksen mukaan yhdistystyön koettu tärkeys parantaa koettua terveydentilaa erityisesti miesten keskuudessa (khii toiseen – arvo = 8,254, df = 2, p = 0,016), kun taas naisten osalta tulos ei ole tilastollisesti merkitsevä (khii toiseen – arvo = 2,319, df = 2, p = 0,314).

Kun muuttajat ristiintaulukoidaan ikäryhmien kanssa, ei saada aikaan tilastollisesti merkitseviä tuloksia. Ainoastaan ryhmässä yli 51-vuotiaat saadaan aikaan lähes melkein merkitsevä tulos (khii toiseen – arvo = 5,856, $df = 2$, $p = 0,053$).

Kun muuttajat ristiintaulukoidaan siviilisäätyjen kanssa, saadaan aikaan mielenkiintoinen, tilastollisesti melkein merkitsevä tulos. Avioliitossa olevien osalta yhdistystyön koettu tärkeys parantaa koettua terveydentilaa (khii toiseen – arvo = 8,045, $df = 2$, $p = 0,018$).

Kun muuttajat ristiintaulukoidaan ammatillisen koulutuksen kanssa, saadaan aikaan tilastollisesti merkitsevät tulokset. Niiden, joilla ei ole ammatillista koulutusta, osalta työtehtävien tärkeys parantaa koettua terveydentilaa tilastollisesti merkitsevästi (khii toiseen – arvo = 10,144, $df = 2$, $p = 0,006$). Niiden, joilla on keskiasteen koulutus tai korkeakoulututkinto, osalta työtehtävien tärkeys parantaa koettu terveydentilaa tilastollisesti melkein merkitsevästi (khii toiseen – arvo = 6,928, $df = 2$, $p = 0,031$).

Kun muuttajat ristiintaulukoidaan luokiteltujen työttömyysaikojen kanssa, saadaan tulokseksi, että ryhmän ”2, mutta alle 4 vuotta työttömänä olleet” osalta työtehtävien tärkeys parantaa koettua terveydentilaa tilastollisesti melkein merkitsevästi (khii toiseen – arvo = 7,285, $df = 2$, $p = 0,026$).

4.4.3. Kansalaistyön työtehtävät sukupuolen mukaan ja työpaikan läheisyyden vaikutus

Tutkimuksen varmasti selkein tulos oli se, että kansalaistyössä työtehtävät ovat voimakkaasti jakaantuneet miesten töiksi ja naisten töiksi. Miehistä ruoanlaitossa oli 3,2 % vastaajista (naisista 14,8 %), miehistä siivouksessa ja muussa kotiavussa oli 2,2 % vastaajista (naisista 23,5 %), miehistä kirjasto- ja muussa kulttuurityössä oli 9,7 % vastaajista (naisista 23,5 %), miehistä toimisto-, arkistointi- ja neuvontatyössä oli 5,4 % vastaajista (naisista 15,4 %), miehistä nuoriso- ja muussa kerho-ohjauksessa oli 5,4 % vastaajista (naisista 8 %), miehistä vartiointi- ja talonmiestöissä oli 32,3 % vastaajista (naisista 3,1 %), miehistä teknisissä töissä ja autonkuljetuksessa oli 21,5 % vastaajista (naisista ei ketään) ja miehistä muissa töissä oli 20,4 % vastaajista (naisista 11,7 %).

Ristiintaulukoitaessa sukupuoli ja yhdistystyötehtävä saatiin tulokseksi tilastollisesti erittäin merkitsevä (khii toiseen – arvo = 110,816, $df = 7$, $p = 0,000$).

Aineistolähtöisesti tutkimusmateriaalia tarkasteltaessa löytyi selkeä yhteys kahden muuttujan, ”työpaikan läheisyys syynä yhdistystyöhön tuloon” ja ”ammatillinen koulutus”, välille. Kyseisten

muuttujien ristiintaulukoinnin tulos on tilastollisesti erittäin merkitsevä (khii toiseen – arvo = 16,303, $df = 2$, $p = 0,000$). Ristiintaulukoinnista nähdään seuraavaa: enemmistö ammatillista koulutusta vailla olevista (53 vastaajaa, 59,6 %) ja alemman ammattikoulutuksen omaavista (51 vastaajaa, 58,6 %) on merkinnyt syyksi hakeutumiseen kansalaistyöhön työpaikan läheisyyden. Keskiasteen koulutuksen tai korkeakoulututkinnon omaavien keskuudessa työpaikan läheisyys on ollut syynä kansalaistyöhön hakeutumiseen vain 21 vastaajan (30,4 %) osalta.

Syyksi tällaiseen tulokseen arvioin sen, että heikon ammatillisen koulutuksen omaavien keskuudessa on tulojen alhaisuus normaali tilanne. Siksi heille työpaikan läheisyys on tärkeä asia, koska tällöin alhaisista tuloista ei tarvitse maksaa vielä erikseen matkakuluja työpaikalle pääsystä. Sen sijaan korkeamman koulutuksen omaavien keskuudessa rahan uhraaminen matkakuluihin ei ole niin merkittävä asia kuin se, että pääsee käyttämään tietojaan ja taitojaan kiinnostavan työn parissa.

Tällainen arvio saa tukea, kun edellä mainitut muuttajat ristiintaulukoidaan vielä kolmansien muuttujien kanssa. Ristiintaulukointi muuttujan ”tulevaisuuden näköalojen muutos” kanssa antaa tulokseksi seuraavaa: mitä heikommalta tulevaisuuden näköalat näyttävät, sitä suurempi merkitys on sillä, että työpaikka on lähellä. Tämä pätee kaikkiin ammatillisen koulutuksen luokkiin.

Kuitenkin he, joilla on keskiasteen koulutus tai korkeakoulututkinto, eivät ole merkinneet läheskään yhtä usein kuin muut syyksi kansalaistyöhön hakeutumiseen työpaikan läheisyyttä. Ainoa poikkeus ovat ne vähintään keskiasteen koulutuksen omaavat, joiden tulevaisuuden näköalat ovat heikenneet. Heistä kaikki (2 vastaajaa) ovat asettaneet syyksi kansalaistyöhön tuloon työpaikan läheisyyden. Tilastollista todistavuutta tällä ei kuitenkaan ole, koska vastaajien määrä tässä luokassa on niin pieni. Kahden muun ryhmän (ne, joiden tulevaisuuden näköalat ovat parantuneet ja ne, joiden tulevaisuuden näköaloissa ei ole tapahtunut muutoksia) osalta tulokset ovat tilastollisesti kelvollisia. Tulevaisuuden näköalojaan parantaneiden keskuudessa tulos on tilastollisesti merkitsevä (khii toiseen – arvo = 10,170, $df = 2$, $p = 0,006$) ja niiden, joiden tulevaisuuden näköalat eivät ole muuttuneet, keskuudessaan tulos on tilastollisesti melkein merkitsevä (khii toiseen – arvo = 7,073, $df = 2$, $p = 0,029$).

Kun muuttajat ristiintaulukoitiin luokitellun muuttujan ”palkkatyön kokonaiskesto” kanssa, saatiin tulokseksi tilastollisesti merkitsevä, kun kysymyksessä oli yli 18 vuotta työelämässä olleiden ryhmä (khii toiseen – arvo = 12,202, $df = 2$, $p = 0,002$). Muut luokat olivat korkeintaan 7 vuotta työelämässä olleet ja 7,1 – 18 vuotta työelämässä olleet. Yli 18 vuotta työelämässä olleiden näkemykset työpaikan läheisyydestä erosivat selkeästi toisistaan. Ammatillista koulutusta vailla olevista 16 (59,3 %) katsoi, että työpaikan läheisyydellä oli olennainen merkitys hakeutumiselle kansalaistyöhön. Alemman ammatillisen koulutuksen omaavista 17 (68 %) piti työpaikan

läheisyyttä tärkeänä. Sen sijaan keskiasteen koulutuksen tai korkeakoulututkinnon suorittaneista vain 4 (19 %) piti työpaikan läheisyyttä tärkeänä syynä kansalaistyöhön hakeutumisessa.

Yleisinjana keskiasteen koulutuksen tai korkeakoulututkinnon suorittaneiden keskuudessa näyttää olevan se, että mitä pidempi työhistoria, sitä vähemmän työpaikan läheisyydellä on vaikutusta (korkeintaan 7 vuotta työelämässä olleiden keskuudessa 41,4 %:lla työpaikan läheisyys vaikutti kansalaistyöhön hakeutumiseen ja 7,1 – 18 vuotta työelämässä olleiden keskuudessa 25 %:lla asia vaikutti).

5. Yhteenveto

5.1. Keskeiset tulokset

Tässä tutkimuksessa kansalaistyö määritellään kolmannella sektorilla tehtäväksi palkalliseksi työksi erotuksena vapaaehtoistyöstä ja se kustannetaan pääasiallisesti julkisen sektorin varoilla. Tällaista kansalaistyötä tehdään tällä hetkellä jo varsin runsaasti, mikä mahdollistaa tutkimuksen teon aiheesta. Tutkimusta varten on haastateltu 257 kansalaistyöntekijää. Kyselylomake on strukturoitu kyselylomake, joka on täytetty tarpeen vaatiessa opastuksen alaisena. Kyselyn tulokset on analysoitu kvantitatiivisin tutkimusmenetelmin.

Aiempiin tutkimuksiin pohjautuvan teoreettisen kirjallisuuden pohjalta olen laatinut tutkimukselle kolme hypoteesia, jotka ovat:

- 1) Työhön kolmannelle sektorille ryhtyneen yksilön koettu terveys paranee.
- 2) Työllistyttyään yksilö ryhtyy harrastamaan vapaa-ajallaan enemmän.
- 3) Kolmannella sektorilla tehtävä työ parantaa yksilön elämänhallintaa ja elämän koettua mielekkyyttä.

Koska tutkimukseni on poikkileikkaustutkimus, olen hakenut tutkimukselleni ajallista ulottuvuutta jakamalla haastatellut kahteen eri ryhmään: 1) ne, jotka ovat parhaillaan kansalaistyössä, 2) ne, jotka ovat olleet kansalaistyössä, mutta ovat tällä hetkellä työttömänä. Taustamuuttujien tarkastelussa olen kiinnittänyt huomiota siihen, miten voimakkaasti näiden kahden ryhmän taustamuuttujat eroavat toisistaan. Taustamuuttujien samankaltaisuus mahdollistaa luotettavampien tulosten saamisen ryhmien välisestä vertailusta.

Taustamuuttujien suhteen tehtävästä ryhmien välisestä vertailusta voi havaita, että vastanneiden keskimääräiseen jakaumaan nähden nuoret ikäryhmät (alle 41-vuotiaat) ovat yliedustettuina niiden joukossa, jotka kyselyhetkellä olivat kansalaistyössä ja vanhemmat ikäryhmät ovat yliedustettuina niiden joukossa, jotka kyselyhetkellä eivät enää olleet kansalaistyössä. Nuorten yliedustus kansalaistyössä parhaillaan olevien joukossa selittää osaltaan myös toisen, mutta jonkin verran lievemmän erilaisuuden ryhmien välisissä taustamuuttujissa eli sen, että parhaillaan kansalaistyössä olevien koulutustaso on jonkin verran toista ryhmää korkeampi. Lisäksi ryhmien väliltä löytyi jonkin verran eroavuuksia sen suhteen, mitä työtehtävää työntekijät ovat kansalaistyössä ollessaan suorittaneet.

Eroavuuksia enemmän löytyi kuitenkin samankaltaisuuksia eli ryhmien välissä ei ollut merkittävää eroavaisuutta sukupuolen, siviilisäädyn, kotitalouden koon eikä keskimääräisen työttömyysajan ennen kansalaistyön alkua suhteen.

Ryhmien välinen vertailu antoi tukea hypoteesille, jonka mukaan kolmannelle sektorille työhön päässeeseen koettu terveydentila paranee. Ne, jotka olivat parhaillaan kansalaistyössä, kokivat selvästi useammin kuin toisen ryhmän edustajat, että heidän terveydentilansa oli kohentunut.

Terveyskehitykseen vaikuttavista tekijöistä myös perhe-elämän kehitys ja tulevaisuuden näköalojen kehittyminen näyttivät hypoteesia tukevia tuloksia, kun kysymyksessä olivat ne vastaajat, jotka olivat kyselyhetkellä kansalaistyössä. Tulevaisuuden näköalojen suhteen tulos oli selkeä: kansalaistyössä olevat pitävät tulevaisuuden näköalojaan selvästi parempina kuin kansalaistyöstä pois jääneet. Perhe-elämän kehityksen suhteen tulos on kurvilineaarinen: niiden, jotka olivat kyselyhetkellä kansalaistyössä, joukossa oli selvästi enemmän kuin toisessa ryhmässä niitä, joiden perhe-elämä oli kehittynyt myönteiseen suuntaan, mutta toisaalta myös enemmän kuin toisessa ryhmässä niitä, joiden perhe-elämä oli kehittynyt kielteisempään suuntaan. Tämän osalta arvio on se, että työelämään tulo saa perhe-elämän sisäiset jännitteet elämään ja ne purkautuvat joko myönteisinä tai kielteisinä seurauksina.

Ryhmien välinen vertailu antoi myös tukea hypoteesille, jonka mukaan kolmannella sektorilla tehtävä työ parantaa yksilön elämänhallintaa ja elämän koettua mielekkyyttä. Tutkimuksesta kävi ilmi, että kyselyhetkellä kansalaistyössä olleet kokivat elämän mielekkyyden parantuneen selvästi useammin kuin ne, jotka eivät kyselyhetkellä enää olleet kansalaistyössä. Elämänhallintaan liittyviä aiheita ovat myös arvio omasta toimeentulosta ja työn pysyvyys. Sekä vastaajien kotitalouksien nettotulojen vertailu että vastaajien omat arviot toimeentulonsa kehittymisestä antavat samanlaiset tulokset: kansalaistyössä olevien taloudellinen tilanne on parempi kuin heillä, jotka eivät enää ole

kansalaistyössä. Kun vertailtiin ryhmien välillä sitä, miten korkealle arvostetaan työn pysyvyys, saatiin tulokseksi, että ne, jotka eivät enää ole kansalaistyössä, arvostavat työn pysyvyyden selvästi korkeammalle kuin ne, jotka kyselyhetkellä olivat kansalaistyössä.

Ryhmien välinen vertailu ei antanut vastausta kolmanteen hypoteesiin eli siihen, että päästyään työhön yksilö ryhtyy harrastamaan vapaa-ajallaan enemmän. Kyselytutkimuksen perusteella näyttää siltä, että yhdistystyön kestolla ei ole tekemistä sen kanssa, ryhtyvätkö työllistyneet harrastamaan enemmän, vaan todellinen vaikutus harrastamisen kasvuun on sillä, kokeeko työllistynyt henkilö tulevaisuuden näköalojensa parantuneen, kokeeko hän työnsä tärkeäksi ja kokeeko hän oppineensa työssä jotain uutta, hänelle itselleen tärkeää.

Olen lähestynyt tutkimusmateriaalia ja tarkastellut, löytyykö aineistosta muitakin kansalaistyötä ilmiönä kuvaavia riippuvuuksia muuttujien välillä. Tätä kautta on tullut esille muun muassa se, että nykyisessä kansalaistyössä sukupuolten välille on muodostunut varsin selkeä raja siinä suhteessa, mitkä ovat miesten ja mitkä naisten ammatteja. Naisten ammatteja ovat selkeimmin ruoanlaitto, siivous, kulttuuri- ja toimistotyöt. Miesten ammatteja ovat selkeästi tekniset, talonmies- ja vartiointityöt sekä autonkuljetus.

Tätä mielenkiintoisempi tulos kuitenkin saadaan, kun selvitetään, mitkä tekijät vaikuttavat kansalaistyön kautta kehittyvään elämän mielekkyyden kehittymiseen. Selkeä vastaus, joka on tilastollisesti erittäin merkitsevä (khi toiseen – arvo = 23,719, df = 2, p = 0,000), on se, että mitä tärkeämpinä kansalaistyöntekijät pitävät työtään, sitä mielekkäämmäksi he kokevat elämänsä. Vertailu sukupuolten kesken antaa tulokseksi, ettei sukupuoli ole tässä asiassa erottava tekijä, vaan sama tulos saadaan sekä miesten että naisten suhteen asiaa tutkittaessa. Kun asiaa tutkitaan suhteessa ikäryhmiin, saadaan tulokseksi, että yli 30-vuotiailla tulos on sama eli työn koettu tärkeys kehittää elämän mielekkyyden tunnetta. Alle 31-vuotiailla suunta on samankaltainen, mutta tulos ei ole tilastollisesti merkitsevä. Kun muuttujia verrataan muuttujan ”työttömyysajat ennen yhdistystyön (kansalaistyön) alkua” kanssa, saadaan tulokseksi, että alle 4 vuotta työttömänä olleilla työn koettu tärkeys kohentaa elämän mielekkyyden tunnetta. Pidempään työttömänä olleilla suunta on samankaltainen, mutta tulos ei ole tilastollisesti merkitsevä. Tämä voi tarkoittaa sitä, että erittäin pitkään työttömänä olleet ovat jo ehtineet sopeutua työttömyyteensä.

Samankaltaisia tuloksia saatiin, kun selvitettiin, mitkä tekijät vaikuttavat terveydentilan koettuun paranemiseen. Työn koettu tärkeys paransi koettua terveydentilaa. Mielenkiintoinen tulos saatiin, kun asiaa tutkittiin suhteessa sukupuoleen. Työn koettu tärkeys nimittäin paransi selvästi

nimenomaan miesten koettua terveydentilaa, kun taas naisilla tulos ei ollut tilastollisesti merkitsevä. Muihin taustamuuttujiin suhteutettuna selvisi myös, että työn koettu tärkeys paransi koettua terveydentilaa niiden keskuudessa, jotka elävät avioliitossa, joilla ei ole ammatillista koulutusta ja joilla on keskiasteen koulutus tai korkeakoulututkinto.

Kun tutkittiin muuttujien ”työpaikan läheisyys syynä yhdistystyöhön (kansalaistyöhön) tuloon” ja ”ammattillinen koulutus” välistä yhteyttä, saatiin tulos, joka on tilastollisesti erittäin merkitsevä. Työpaikan läheisyys oli erityisen tärkeänä syynä kansalaistyöhön tuloon heillä, joilla ei ole ammatillista koulutusta tai pelkästään alempi ammattikoulutus. Keskiasteen koulutuksen tai korkeakoulututkinnon suorittaneiden keskuudessa työpaikan läheisyys oli selvästi pienempi syy kansalaistyöhön hakeutumiseen. Syyksi tällaiseen tulokseen arvioin sen, että heikon ammatillisen koulutuksen omaavien keskuudessa on tulojen alhaisuus normaali tilanne. Työpaikan läheisyys tarkoittaa heille sitä, että he säästävät matkakuluissa. Korkeamman koulutuksen omaaville tärkeää sen sijaan on se, että he pääsevät käyttämään tietojaan ja taitojaan kiinnostavan työn parissa.

Kyselytutkimus antoi myös yleisempää tietoa kansalaistyöstä ja sen tekijöistä. Kansalaistyön järjestäjien näkökulmasta mairittelevaa on varmasti se, että kansalaistyöntekijät suosittelisivat kansalaistyötä muillekin ihmisille. Heistä, jotka vastasivat joko kyllä tai ei, peräti 96,7 % suosittelisi työtään muillekin. Sen sijaan kansalaistyöllä ei näytä olevan ulkopuolella sellaista arvostusta kuin mitä se nauttii tekijöidensä parissa. Kun kysyttiin, miten vastaajat kokevat työtään arvostettavan ulkopuolisten silmissä, saatiin vastaukseksi, että 76,6 % kokee työtään arvostettavan ja 23,4 % kokee, ettei arvosteta.

Kun verrattiin kansalaistyöntekijöiden kokemuksia kansalaistyön ja edellisen työpaikan (joko yksityisellä tai julkisella sektorilla) välillä, saatiin tulokseksi, että työpaikan ilmapiirin, vaikutusmahdollisuuksien ja mielipiteen huomioon ottamisen suhteen kansalaistyöpaikka oli parempi paikka. Muiden muuttujien (työtehtävien koettu tärkeys, työn kautta tapahtunut uuden oppiminen, työn organisointi ja työn yleinen arvostus) suhteen puntit olivat tasan eli ne koettiin molemmissa yhtä hyviksi. Syynä tuloksiin on arvioni mukaan se, että kolmannen sektorin työpaikoissa suhtautuminen työntekijöihin on erilaista, koska tavoitteena ei ole taloudellinen voitto, eivätkä hierarkiatasot työntekijöiden välillä ole korkeat. Työn organisoinnin ja työn yhteydessä tapahtuvan oppimisen suhteen tilanne lienee se, että kansalaistyöntekijät ovat aiemminkin todennäköisesti tehneet töitä matalan tulotason työpaikoissa, joissa tämän tyyppiset asiat eivät ole olleet työnantajan ensisijaisia kehittämiskohteita. Kolmannella sektorilla työn organisointiin ja työn yhteydessä tapahtuvaan oppimiseen, kuten koulutukseen ei voida panostaa kovin voimakkaasti,

koska kolmannen sektorin työnantajat ovat yleensä varsin vähävaraisia ja toimivat pääasiallisesti vapaaehtois pohjalta. Työnjohtotehtäviin kolmannen sektorin toimijat saavat varoja määräaikaista projektivaroista.

Kun selvitettiin, miten kansalaistyöntekijöiden asiat ovat muuttuneet työhön tulon jälkeen, saatiin seuraavanlaisia tuloksia (pois lukien ne seikat, jotka on käsitelty aiemmin): a) Ystävien ja tuttujen määrä on selkeästi kasvanut. Tähän on varmasti syynä se, että työn kautta sosiaalisten kontaktien määrä on kasvanut; b) Arkirutiinien toimittaminen on helpottunut, mikä johtuu varmasti siitä, että elämään on tullut työn kautta säännöllisyyttä; c) Halu vaikuttaa yhteisiin asioihin on lisääntynyt (48 % vastanneista kokee, että heidän halunsa vaikuttaa yhteisiin asioihin on kasvanut ainakin jonkin verran); d) Rasituksen/stressin sietokyky on kehittynyt; e) Läheisten ja luotettavien ihmisten lukumäärä on kasvanut; f) Ihmissuhteiden hoito on parantunut.

Kysyttäessä kansalaistyöntekijöiden näkemystä palkasta, joka heillä riittäisi välttämättömään elantoon ilman sosiaalisia tukia, saatiin keskimääräiseksi tulokseksi 975 euroa. Vuonna 2005, jolloin kysely suoritettiin, oli kolmannen sektorin maksaman nettokuukausipalkan suuruus noin 630 euroa.

5.2. Pohdintaa

Tekemäni tutkimus osoittaa oikeaksi ne aiemmat tutkimukset, joiden perusteella työ luo hyvinvointia; se mahdollistaa ihmiselle sen, että hän pääsee mukaan yhteiskunnan normaalitoimintoihin ja voi käyttää tietojaan ja taitojaan sekä kehittää niitä. Lisäksi työ selkeyttää ja säännöllistää ihmisen elämää, sen avulla luodaan uusia ihmissuhteita, ylläpidetään niitä sekä ryhdytään harrastamaan uusia asioita. Samaten työ saa elämän mielekkyyden ja terveydentilan tunteen paranemaan.

Uutta tutkimuksessani on ennen kaikkea se, että nyt selvitetään, onko kolmannella sektorilla tehtävällä niin kutsutulla kansalaistyöllä samantyyppisiä vaikutuksia. Kolmannen sektorin työtehtäviä on pidetty eräänlaisena puuhasteluna, mikä on näkynyt esimerkiksi työvoimatoimistojen suhtautumisena kolmanteen sektoriin: omien kokemuksieni perusteella on ollut niin, että kolmannelle sektorilla on myönnetty työllistämistukia vasta sen jälkeen, kun yksityinen sektori on saanut haluamansa ja syynä tähän on ollut väite, ettei kolmannella sektorilla ole ollut tarjota kunnollisia työpaikkoja. Myös teoreettisessa kirjallisuudessa on arvioitu, etteivät yhdistykset kykene selviytymään työllistämistehtävästään, koska niitä ei ole alun perin sitä varten luotu.

Joka tapauksessa tutkimustulokset näyttävät, että kolmannen sektorin työpaikoilla on ihmisten hyvinvointia parantavia tuloksia. Samalla tutkimus osoittaa, että yhdistykset ovat kyenneet toimimaan joustavasti ja kehittämään sellaisia työpaikkoja, jotka ovat olleet edellä mainitulla tavalla hyödyllisiä työntekijöille.

Katsonkin, että yhteiskunnan kannattaisi lukuisien aiempien tutkijoiden tekemien esitysten mukaisesti ryhtyä panostamaan kolmannen sektorin työllistämistoimintaan. Useiden vuosien ajan on kehitetty kansalaistyön mallia julkisen sektorin taloudellisen tuen turvin, nyt järjestelmästä olisi syytä tehdä pysyvä. Kansalaistyöstä kolmannella sektorilla olisi maksettava kansalaispalkkaa, jonka suuruus tulisi määritellä sellaiseksi, että se riittää tekijöidensä ja heidän perheidensä välttämättömään elantoon. Samalla kolmannen sektorin työpaikkoja tulisi kehittää siten, että työntekijöiden kokemat hyvinvointi-vaikutukset lisääntyisivät entisestään. Työtehtäviä kehitettäessä on mietittävä tarkkaan, miten niiden merkitystä ja toimivuutta voidaan parantaa siten, että kansalaistyöntekijät kokevat tekevänsä tärkeää, yhteiskunnallisesti arvostettua työtä. Vielä selvemmin kansalaistyöntekijöiden kokemia hyvinvointi-vaikutuksia voidaan parantaa kuitenkin sillä, että kansalaistyöpaikoista luodaan pysyvät siten, että jokaisella työttömällä olisi oikeus tulla työhön kolmannelle sektorille. Jossain vaiheessa olisi syytä myös tarkastella sitä mahdollisuutta, että kansalaistyöstä tehtäisiin tietyn työttömyysjakson jälkeen myös pakollinen kaikille työttömille. Tämä ylläpitää hyvinvointivaltiolle ja sen rahoitukselle olennaisen tärkeää työnteonkulttuuria, eikä luo haittaa veronmaksajien halulle huolehtia niiden ihmisten elintasosta, jotka eivät ole päässeet töihin yksityiselle tai julkiselle sektorille. Samalla olisi kuitenkin huolehdittava siitä, että jokaisen työttömän todellinen työkyky tarkistetaan. Tällä hetkellä työttömyyskortistossa on tuhansia ihmisiä, joiden ei todellisuudessa pitäisi olla työvoimatoimiston asiakkaina, vaan pikemminkin sairauseläkkeellä.

5.3. Ehdotuksia jatkotutkimuksen aiheiksi

Tutkimukseni pyrki kattamaan kokonaisuudessaan kansalaistyön teeman. Aiheesta ei aiemmin ole juurikaan tehty tutkimuksia, eikä varsinkaan kvantitatiivisin tutkimusmenetelmin. Siksi tutkimusaineistollani ei kykene vastaamaan läheskään kaikkiin aiheeseen liittyviin mielenkiintoisiin kysymyksiin.

Tutkimustulosteni pohjalta mainitsisin muutamia aiheita jatkotutkimuksiksi. Olennaisen tärkeää olisi selvittää, mitkä tekijät vaikuttavat siihen, että kansalaistyötehtävät koetaan tärkeiksi. Tämän

asian selvittämisen kautta olisi mahdollista antaa opastusta kansalaistyöpaikkojen kehittämiseksi edelleen.

Toinen tärkeä aihe, mitä en kyennyt tällä tutkimuksellani kuin paikoin sivuamaan, on työllistämisen parissa toimivien kolmannen sektorin toimijoiden työn havainnointi: millä tavalla kansalaistyöpaikat on luotu, minkälaisia työtehtävät ovat, minkälaisiin tarpeisiin työt vastaavat, miksi kolmannen sektorin toimijat ovat lähteneet mukaan työllistämistoimintaan ja niin edelleen.

Kolmas tärkeä tutkimisen aihe on kolmannen sektorin työllistämistoiminnan rahoittajan eli julkisen sektorin tutkiminen. Millä tavalla päätökset tuesta tehdään, mitkä syyt tuen antamisen takana ovat, vaikuttaako julkisella sektorilla, missä päätökset tehdään poliittisin perustein, voimia, jotka haluaisivat erityisesti kehittää kolmannen sektorin roolia työllistämistoiminnassa ja onko julkisella sektorilla voimia, jotka haluaisivat vähentää kolmannen sektorin roolia työllistämistoiminnassa?

Lähteet

Aaltonen, Katriina (1996) *Kaivataanko vaihtoehtoja?* Helsinki: Kansaneläkelaitos. Sosiaali- ja terveysturvan katsauksia.

Ahtiainen, Ilkka (2005) *Hallitus sitoutuu tarjoamaan työttömille lisää työtä ja koulutusta.* Helsingin Sanomat 27.1.2005, A6

Antonovsky, Aaron (1985, 5. painos) *Health, stress and coping.* San Francisco, London: Jossey-Bass Publishers

Antonovsky, Aaron (1987) *Health promoting factors at work: the sense of coherence.* Teoksessa *Psychosocial factors at work and their relation to health* (toim. Kalimo, Raija, ym.). Geneve: World Health Organisation

Arnkil, Robert, Nieminen, Jarmo & Säkjärvi, Maija (1997) *Yksilölliset palvelukokonaisuudet pitkäaikaistyöttömille.* Helsinki: Työministeriön ESR-julkaisut

Arnkil, Robert, Nieminen, Jarmo, Säkjärvi, Maija, Mure, Janne, Vähämöttönen, Timo (2000) *Poluista kynnyksen ylittämiseen.* Helsinki: Työministeriön ESR-julkaisut

Beck, Ulrich (1995) *Teoksessa Nykyajan jäljillä – refleksiivinen modernisaatio.* Tampere: Vastapaino

Beck, Ulrich (1999b) *Työyhteiskunnan tuolla puolen.* Janus 1999 (3), 256–266

Beck, Ulrich (1999a) *Mitä globalisaatio on?* Tampere: Vastapaino

- Geldof, Dirk (1999) *New Activation Policies: Promises and Risks*. Teoksessa *Linking welfare and work* (toim. Heikkilä, Matti). Dublin: European foundation for the improvement of living and working conditions
- Heikkilä, Matti (1999) *A Brief Introduction to the Topic*. Teoksessa *Linking welfare and work* (toim. Heikkilä, Matti). Dublin: European foundation for the improvement of living and working conditions
- Heikkilä, Tarja (2004) *Tilastollinen tutkimus*. Helsinki: Edita Prima Oy
- Heinonen, Jari (1985) *Työyhteiskunnan kriisi ja sosiaalivaltio: sosiologinen ja sosiaalipoliittinen tulkinta*. Tampere: Tampereen yliopisto, sosiaalipoliittikan laitoksen tutkimuksia
- Heinonen, Jari (1999) *Hyvinvointimalli murroksessa. Aikamme sosiaalinen kysymys ja sen ratkaisuvaihtoehdot*. Helsinki: Kustannusyhtiö TA-Tieto Oy
- Helander, Voitto (1998) *Kolmas sektori*. Saarijärvi: Gaudeamus Kirja
- Hietaniemi, Eila (2004) *Aktivointia - elämänhallintaa - sosiaalista pääomaa tutkimus ikääntyvien työttömien elämänhallinnan tekijöistä ja syrjäytymistä torjuvien toimenpiteiden vaikutuksista*. Helsinki: Työministeriö
- Isoviita, Vesa (2003) *Yhdistelmätukijakson merkitys pitkäaikaistyöttömien elämässä*. Tampere: Tampereen yliopiston pro gradu - tutkielma
- Jahoda, Marie (1982) *Employment and unemployment*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Julkunen, Raija (1998) *Aktivoivan sosiaalipoliittikan hämmennykset*. *Yhteiskuntapolitiikka* 1998 63 (2), 180–189
- Kajanoja, Jouko (2003) *Nykyinen kannustinpolitiikka lisää rakenteellista työttömyyttä ja haittaa taloutta? Teoksessa Kannustavan sosiaaliturvan haaste* (toim. Kananen, Pentti, ym.) Helsinki: Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksen selvityksiä 2003:5
- Kasvio, Antti (1994) *Uusi työn yhteiskunta. Suomalaisen työelämän muutokset ja kehittämismahdollisuudet*. Tampere: Gaudeamus
- Korkala, Ari (1998) *Kansalaiset vaativat työttömille työvelvoitetta*. *Sosiaalivakuutus* 1998 (6), 40–43
- Kortteinen, Matti & Tuomikoski, Hannu (1998) *Työtön. Tutkimus pitkäaikaistyöttömien selviytymisestä*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi

- Kurkinen, Mika (1997) Työttömien sosiaaliset siteet ja syrjäytyminen Helsingin haasteina ja uhkina. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskuksen tutkimuksia
- Kärkkäinen, Outi (2004) Projekteilla työtä ja hyvinvointia. Pori: Satakunnan TE-keskuksen julkaisusarja 2/2004
- Laapotti, Päivi (1997) Sosiaalisten ongelmien ehkäisy työllistämisen avulla. Helsinki: Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksen monisteita 1997:10
- Marski, Jarmo (1996) Hyvinvoinnin ulottuvuuksia 1995. Uhat, mahdollisuudet ja uudet haasteet. Helsinki: Kansaneläkelaitos. Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia 15
- Mattila, Anita (2001) Tarvitaanko perustuloa? Kuopio: Kuopion yliopiston sosiaalitieteiden laitos
- Melolinna, Niilo (1989a) Työllisyyslain mukainen työn oikeus, velvoitetyö ja velvoitetyöstä kieltäytyminen. Kouvola: Kymen läänin työvoimapiirin julkaisuja 23/1989
- Melolinna, Niilo (1989b) Alue ja työllisyystyöt. Kouvola: Kymen läänin työvoimapiirin julkaisuja 24/1989
- Mustonen, Aila (1998) Pitkäaikaistyöttömäksi valikoituminen. Helsinki: Työministeriö, työpoliittinen tutkimus n:o 181
- Pietilä, Anna-Maija (1994) Elämänhallinta ja terveys. Pitkittäistutkimus pohjoissuomalaisilla nuorilla miehillä. Oulu: Oulun yliopisto
- Pohjola, Pauli (1986) Tukityöllistäminen pitkäaikaistyöttömän työuran tukena. Pori: Porin työvoimatoimiston julkaisuja n:o 4
- Rentto, Juha-Pekka (1992) Vapaus ja vastuu. Yksilön autonomia, ihmisoikeudet ja sosiaalipolitiikka. Teoksessa E. Kemppainen (toim.) Yksilön vastuu ja sosiaaliset oikeudet. Raportteja 72. Helsinki: Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus, 31–59
- Rifkin, Jeremy (1997) Työn loppu. Helsinki: WSOY
- Roos, J.P. (1998) Elämänpolitiikka. Tampere: Gaudeamus
- Saari, Juho (1998) Teoksessa Innovatiivinen sosiaalipolitiikka. Helsinki: Kansaneläkelaitos. Sosiaali- ja terveysturvan katsauksia
- Skog, Harri & Räisänen, Heikki (1997) Toimivampiin työmarkkinoihin. Helsinki: Työministeriö
- Soini, Mari (2002) Työn motivaatiotekijät, työhön sitoutuminen ja työlle annetut merkitykset työpaikanvaihtoa suunniteltaessa. Tampere: Tampereen yliopiston pro gradu - tutkielma

Sosiaali- ja terveysministeriön työryhmämuistioita (1995:25) Ikääntyvien pitkäaikaistyöttömien asema työmarkkinoilla. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö

Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja (1999:27) Sosiaaliturvan suunta 1999-2000. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö

Suomen perustuslaki (1999). Tieto saatavilla www-muodossa:

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731> 16.1.2006 klo 15.15

Syvänen, Petri (2006) Puhelinhaastattelu työministeriön virkamiehen Petri Syväsen kanssa 13.2.2006 klo 10.30.

Tilastokeskuksen www-sivut 2006a http://www.stat.fi/tup/suoluk/suoluk_tyolama.html (6.1.2006 klo 8.00)

Tilastokeskuksen www-sivut 2006b http://www.stat.fi/til/ttut/2004/ttut_2004_2005-04-18_tie_001.html (6.1.2006 klo 8.15)

Toivonen, Timo (1999) Empiirinen sosiaalitutkimus. Filosofia ja metodologia. Porvoo: WSOY

Työministeriön www-sivut 2005a. Tieto saatavilla www-muodossa:

http://www.mol.fi/mol/fi/06_tyoministerio/08_tyollisyyskatsaukset/2005-25-01.jsp 18.2.2005 klo 10.22

Työministeriön www-sivut 2005b. Tieto saatavilla www-muodossa:

http://www.mol.fi/mol/fi/06_tyoministerio/08_tyollisyyskatsaukset/2005-25-01.jsp 31.1.2005 klo 9.50

Työministeriön www-sivut 2005c. Tieto saatavilla www-muodossa:

http://www.mol.fi/mol/fi/01_tyovoimapalvelut/10_tuet_ja_avustukset/14_tiivistelmatuista/index.jsp 1.2.2005 klo 19.10.

Työministeriön www-sivut 2006a. Tieto saatavilla www-muodossa:

http://www.mol.fi/mol/fi/06_tyoministerio/08_tyollisyyskatsaukset/2005-20-12.jsp (8.1.2006 klo 15.30)

Työministeriön www-sivut 2006b. Tieto saatavilla www-muodossa:

http://www.mol.fi/mol/fi/01_tyovoimapalvelut/10_tuet_ja_avustukset/index.jsp (15.1.2006 klo 19.05)

Työministeriön www-sivut 2006c. Tieto saatavilla www-muodossa:

http://www.mol.fi/mol/fi/01_tyovoimapalvelut/10_tuet_ja_avustukset/02_palkkatuki/index.jsp

(29.1.2006 klo 16.25)

Työministeriön www-sivut 2006d. Tieto saatavilla www-muodossa:

http://www.mol.fi/mol/fi/01_tyovoimapalvelut/10_tuet_ja_avustukset/06_tyoharjoittelu_ja_tyoelam_avalmennustuki/index.jsp (29.1.2006 klo 16.30)

Uotila, Jaakko ja Uusitalo, Paavo (1984) Työttömyys, laki ja talous. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi

Vahtera, Jussi & Soini, Sinikka (1994) Psykososiaaliset voimavarat ja tasa-arvo työssä. Helsinki: Työministeriön työpoliittinen tutkimus 84

Vates-säätiön www-sivut 2006 http://www.vates.fi/ajankohtaista/Tiivistelma_laista.htm (6.1.2006 klo 8.30)

Vesalainen, Janne & Vuori, Jukka (1996) Työttömänä koettu toimintakyky ja itsetunto. Työ ja ihminen. Tutkimusraportti 9. Helsinki: Työterveyslaitos

Vähätalo, Kari (1983) Työtön ja yhteiskunta. Tutkimus työttömyyden vaikutuksesta työttömiin ja yhteiskuntaan. Helsinki: Helsingin yliopiston sosiaalipoliittikan laitos

Vähätalo, Kari (1998) Työttömyys ja suomalainen yhteiskunta. Tampere: Gaudeamus Kirja / Oy University Press Finland Ltd.

TUTKIMUSKYSELY YHDISTYS- ELI KANSALAISTYÖSTÄ

Tämä kysely on osa Tampereen yliopistolla tehtävää pro gradu – tutkielmaa. Tutkielman tavoitteena on selvittää, onko kolmannella sektorilla eli pääasiassa yhdistyksissä suoritettu yhdistys- eli kansalaistyö edistänyt työllistettyjen elämänhallintaa ja ovatko heidän elämänsä fyysiset edellytykset parantuneet.

Vastaa rengastamalla mielestäsi oikean vaihtoehdon numero tai kirjoittamalla vastaus sille varattuun tilaan.

1. Mikä on syntymävuotesi? _____

2. Sukupuolesi on

1. mies
2. nainen

3. Mikä on siviilisäätysi?

1. avioliitto
2. avoliitto
3. naimaton
4. eronnut
5. leski

4. Mikä on kotitaloutesi koko? _____ henkilöä

5. Mikä on ammatillinen koulutuksesi?

1. ei ole ammatillista koulutusta
2. alempi ammattikoulutus
3. keskiasteen koulutus tai korkeakoulututkinto

6. Kuinka monta vuotta olit työttömänä työnhakijana ennen tuloasi yhdistystyöhön?

7. Kuinka pitkään olet ollut nykyisessä yhdistystyösuhteessasi?

_____ kuukautta (jos olet työtön, älä vastaa tähän kysymykseen)

8. Kuinka pitkään olet yhteensä ollut yhdistystyösuhteessa elämäsi aikana?

____v ____kk

9. Mikä seuraavista vaihtoehtoista kuvaa parhaiten yhdistystyötehtävääsi? Rengasta vain yksi vaihtoehto.

1. ruoanlaitto
2. siivous- ja muu kotiapu
3. kirjasto- ja muu kulttuurityö, kuten teatteri
4. toimisto-, arkistointi- ja neuvontatyö
5. nuoriso- ja muu kerho-ohjaus
6. vartiointi- ja talonmiestyöt
7. teknisen puolen työt ja autonkuljetus
8. muu työ

10. Kuinka monta vuotta olet ollut elämäsi aikana palkkatöissä? noin _____ vuotta

11. Kuinka monta vuotta olet elämäsi aikana ollut aktiivisesti (ainakin muutaman kerran kuukaudessa) mukana yhdistystoiminnassa? noin _____ vuotta

12. Mikäli olet ollut muissa töissä ennen yhdistystyösuhdettasi, mikä oli keskimääräinen kuukausipalkkasi tuolloin? Voit vastata joko markkoina tai euroina (ei molempina) _____ markkaa tai _____ euroa

13. Kuinka suuret kotitaloutesi nykyiset kuukausitulot ovat verotuksen jälkeen eli puhtaana käteen (laske mukaan kaikki tulot, myös sosiaalituot, kuten asumistuki ja lapsilisät)? noin _____ euroa

14. Kuinka paljon arvioit tarvitsevasi kuukaudessa vähintään rahaa puhtaana käteen välttämättömään elantoon (ilman mitään tukia tai avustuksia)? noin _____ € / kk

Kysymykset koskien työn hallintaa ja kansalaistyötä

15. Työssäsi yhdistyksessä koet/koit...

1 täysin samaa mieltä, 2 jokseenkin samaa mieltä, 3 jokseenkin eri mieltä, 4 täysin eri mieltä, 5 en osaa sanoa

a) työtehtävät tärkeiksi ja haastaviksi	1	2	3	4	5
b) että opit uusia, itsellesi tärkeitä asioita	1	2	3	4	5
c) työn organisoinnin hyväksi	1	2	3	4	5
d) työpaikan ilmapiirin mielekkääksi	1	2	3	4	5
e) tekemäsi työn yleisesti hyväksytyksi ja arvostetuksi	1	2	3	4	5
f) että pystyit vaikuttamaan työtehtäviisi ja niiden toteuttamiseen	1	2	3	4	5
g) että mielipiteesi otettiin huomioon	1	2	3	4	5

16. Työssä edellisessä työpaikassasi ennen yhdistystyötä koit... (mikäli sinulla ei ole ollut aiemmin työsuhdetta, älä vastaa tähän kysymykseen)

1 täysin samaa mieltä, 2 jokseenkin samaa mieltä, 3 jokseenkin eri mieltä, 4 täysin eri mieltä, 5 en osaa sanoa

a) työtehtävät tärkeiksi ja haastaviksi	1	2	3	4	5
b) että opit uusia, itsellesi tärkeitä asioita	1	2	3	4	5
c) työn organisoinnin hyväksi	1	2	3	4	5
d) työpaikan ilmapiirin mielekkääksi	1	2	3	4	5
e) tekemäsi työn yleisesti hyväksytyksi ja arvostetuksi	1	2	3	4	5
f) että pystyit vaikuttamaan työtehtäviisi ja niiden toteuttamiseen	1	2	3	4	5
g) että mielipiteesi otettiin huomioon	1	2	3	4	5

17. Miten seuraavat asiiasi ovat muuttuneet yhdistystyöhön tulosi jälkeen?

1 selkeä muutos parempaan suuntaan, 2 pieni muutos parempaan suuntaan, 3 ei muutosta, 4 pieni muutos huonompaan suuntaan, 5 selkeä muutos huonompaan suuntaan

a) Ystävyysuhteitteesi lukumäärä on kasvanut	1	2	3	4	5
b) Tuttaviesi lukumäärä on lisääntynyt	1	2	3	4	5
c) Arkirutiiniesi toimittaminen on helpottunut	1	2	3	4	5
d) Harrastusteesi lukumäärä on kasvanut	1	2	3	4	5
e) Taloudellinen tilanteesi on kohentunut	1	2	3	4	5
f) Halusi vaikuttaa yhteisiin asioihin on kasvanut	1	2	3	4	5
g) Lainaat muilta ihmisiltä rahaa elämistäsi varten	1	2	3	4	5
h) Elämäsi mielekkyys on lisääntynyt	1	2	3	4	5

18. Mitä seuraavista asioista arvostat työssä?

Laita asiat arvojärjestykseen siten, että tärkeimmän merkitset numerolla 1, toiseksi tärkeimmän numerolla 2 ja niin edelleen.

- palkan suuruus _____
- työn pysyvyys _____
- työpaikan ilmapiiri _____
- työn arvostus muiden ihmisten keskuudessa _____
- mahdollisuus olla avuksi muille ihmisille _____
- mahdollisuus vaikuttaa omiin työtehtäviin _____
- mahdollisuus kehittyä ja oppia uusia, tärkeitä asioita _____
- mahdollisuus sovittaa vapaa-aika ja työ joustavasti yhteen _____

19. Suositteletko muille hakeutumista töihin tällaiseen yhdistystyöhön?

- Kyllä
- En
- En osaa sanoa

20. Koetko, että tämänkaltaista yhdistystyötä arvostetaan muiden kansalaisten keskuudessa?

- Kyllä
- En
- En osaa sanoa

21. Miten suhtaudut seuraaviin väittämiin? Ympäröi oikea kohta

1 täysin samaa mieltä, 2 jokseenkin samaa mieltä, 3 jokseenkin eri mieltä, 4 täysin eri mieltä, 5 en osaa sanoa

a. Kaikki työ on yhtä arvokasta	1	2	3	4	5
b. Olen tyytyväinen elämäni aikana antamaani työpanokseen	1	2	3	4	5
c. Koko elämä on oppimista	1	2	3	4	5
d. Työttömät ovat itse syyppäitä tilanteeseensa	1	2	3	4	5
e. Jokaisen pitäisi elättää itsensä omalla työllään	1	2	3	4	5
f. Ihminen ei elä vain leivästä	1	2	3	4	5

22. Hakeutumiseesi yhdistystyöhön vaikuttivat seuraavat seikat

Merkitse rastilla 2 tärkeintä

- työpaikka oli lähellä
 minulla ei ollut muita työpaikkoja tarjolla
 työtehtävä tuntui mielenkiintoiselta ja haastavalta
 halusin mielekästä tekemistä
 työpaikkaa kehuttiin
 tunsin työpaikan entuudestaan

23. Miten arvioit seuraavien sinuun liittyvien asioiden muuttuneen sen jälkeen, kun olet tullut yhdistystyöhön?

1 erittäin myönteiseen suuntaan, 2 melko myönteiseen suuntaan, 3 ei muutosta, 4 melko kielteiseen suuntaan, 5 erittäin kielteiseen suuntaan

a. terveydentila	1	2	3	4	5
b. rasituksen/stressin sietokyky	1	2	3	4	5
c. läheisten, luotettavien ihmisten lukumäärä	1	2	3	4	5
d. ihmissuhteiden hoito	1	2	3	4	5
e. perhe-elämä	1	2	3	4	5
f. tulevaisuuden näköalat	1	2	3	4	5